

Közép-dunántúli Regionális Ifjúsági Helyzetelemzés 2005

DOMOKOS TAMÁS - RUFF TAMÁS - ÖCSI JÓZSEF -
MAHLER BALÁZS - SZANYI ÁGNES

**Közép-dunántúli
Regionális Ifjúsági
Helyzetelemzés
2005**

VESZPRÉM, 2005

Lektorálta:

OLÁH MIKLÓS
OCSKAY GYULA
KÁTAI GÁBOR

Kiadja a Közép-dunántúli Regionális Ifjúsági
Szolgáltató Iroda megbízásából
a Nyilvánosságért és Civil Társadalomért Alapítvány

Felelős kiadó: OLÁH MIKLÓS

ISBN 963 86967 1 0

Nyomdai kivitelezés: Presscomp 2000 Kft.

Tartalomjegyzék

Vezetői összefoglaló	3
Kitörési pontok	3
1. Az elemzés célja	5
2. Adatforrások	6
3. A fiatalok helyzete a régióban	8
3.1 A régió az európai porondon	10
3.2 Településszerkezet	11
3.3 A régió ifjúságának demográfiai helyzete	13
3.4 Foglalkoztatottság	27
3.5 A fiatalok értékrendje, életmódja	32
3.6 Lakhatás és jövedelem	40
4. Ifjúsági intézményrendszer	47
4.1 A RISZI tevékenységei, szolgáltatásai és fejlesztési lehetőségei	47
4.2 Ifjúsági információs és tanácsadó irodák tevékenységei, szolgáltatásai, fejlesztési lehetőségei	47
4.3 Drogprevenációs szolgáltatások, intézmények a régióban	58
4.4 Az önkormányzati ifjúsági feladatok, feladatellátás	70
5. Civil szervezetek	80
6. A régió ifjúsági forrásfelvétele	82
7. Stratégiai helyzet és kitörési pontok	86
7.1 Az ifjúsági fejlesztési terv alapelvei	87
7.2 Ifjúsági fejlesztési körzetek	89
7.3 Kitörési pontok	91

Vezetői összefoglaló

Az Európai Unió csatlakozással új fejezet kezdődött Magyarország életében, és ez természetesen kihatással van régióink életére is, különös lehetőséget adva a közép-dunántúli fiatalok kezébe. Mindez komoly kihívást jelent a régió ifjúsági és ifjúságsegítő szervezetei, humán szolgáltató intézményei számára is, különösen a fiatalok esélyegyenlőségének kérdését szem előtt tartva e megváltozott versenyhelyzetben. Az új helyzetre új stratégiával, új fejlesztési, innovációs forgatókönyvekkel kell készülnünk és időszerű, hogy átgondoljuk, hogyan pozicionáljuk régióinkat, régióink ifjúságát az Európai Unió régióinak versenyében. A közép-dunántúli régióban a fiatalok - és még inkább a jövő fiataljai - ugyanis már nem csak a hét magyar régió viszonyrendszerében, hanem az EU 254 régiójának rendszerében versenyeznek.

A regionális helyzetkép elkészítéséhez kutatóintézetünk elérhető hivatalos statisztikai adatokat, nagymintás reprezentatív felvételek regionális adatait használta fel. Épített még belső jelentések, szakértői dokumentumok megállapításaira, valamint a hiányzó empirikus adatok gyűjtése érdekében primer adatfelvételt is végzett.

A régió adottságai alapvetően meghatározzák a rendszerváltás óta eltelt időszak fejlődési vonalát, és ugyanígy a jövőben bekövetkező változásokat is.

Az empirikus elemzés és a stratégiai SWOT elemzés eredményeinek közös metaszétét tekintve egyértelművé válik, hogy a régió ifjúsági helyzete nem egyértelműen jó vagy rossz. Néhány tényező kedvező stratégiai pozícióban van, mint például az aktív korosztály, a már működő ifjúsági szolgáltatások, pályázati aktivitás, a civil szervezetek növekvő szerepvállalása, mások esetében azonban komoly átalakításra, fejlesztésre, irányváltásra van szükség, hogy hatékonyan működjön a régió ifjúsági szolgáltató rendszere (területi hátrányok, szakemberek együttműködése, régiós identitástudat hiánya, koordináció, együttműködés, tájékoztatás, információáramlás).

Az is látható, hogy egyes esetekben a jelenleg is tapasztalható negatív tendenciák (a központi szerepért versengő települések, vélt szükségletekre reflektáló szolgáltatások, decentralizációs vákuum) továbbélése komoly hátrányokat, társadalmi károkat fog okozni. És természetesen vannak olyan régiós sajátosságok is, amelyek jelenleg veszélyforrást jelentenek, de magukban hordozzák a fejlesztés lehetőségét, ilyen az önkormányzatok szerepzavara, az ifjúsági közéleti részvétel jelenlegi tendenciái, a versenyhelyzet EU-dimenziója, generációs sajátosságok.

Kitörési pontok

Figyelembe véve a régió stratégiai helyzetét, három alapvető kitörési pontot lehet meghatározni:

1. Ifjúsági esélyegyenlőség;
2. Ifjúsági intézmény- és szolgáltatásfejlesztés;
3. Közösség és együttműködés.

A régió ifjúsági helyzetének első kitörési pontja, az esélyegyenlőség biztosítása, ezen belül is a területi hátrányok csökkentése, a társadalmi hátrányok csökkentése részben az integrált (roma, fogyatékos, speciális bánásmódot igénylők, interkulturális) programokon keresztül, részben pedig a Információs és Kommunikációs Technológiai (IKT) eszközhöz való korlátlan hozzáférés lehetősége és az eszközhasználat minőségi váltásán keresztül. Kiemelt szempontként kell tekinteni az integrálódást Európába. A fiatalok részvétele az EU országaiban növekszik elsősorban a versenyképesebb oktatáson keresztül és mind a területi, mind a foglalkozási (munkaerő), mind pedig az intragenerációs mobilitási lehetőségek nagyobbak, jobbak lesznek. A hálózati személetmód terjedése is fontos és egyben jelzi, hogy a nem hierarchizált viszonyokban van kitörési alternatíva. A régióban különösen fontos az ifjúsági turizmusra, mint az esélyegyenlőség kitörési pontjának egyik bázisára tekinteni, hiszen a régió turisztikailag frekventált, az ifjúsági szállások, táborok száma magas, továbbá mivel sok régió kívüli, külföldi fiatal fordul meg itt, a turizmus az informális interkulturális tanulás egyik fontos téma-sza is lehet a jövőben.

A közösség és együttműködés fejlesztése alkotja a második kitörési pontot. A helyi kisközösségek megerősítése, a lokális problémamegoldó kapacitás építése és fejlesztése hozzájárul majd a bővülő helyi (települési, településrészi) kezdeményezések, közösségi programok megerősödéséhez és a jelenleginél erősebb ifjúsági civil szféra kialakításához is. A jobb szakmai együttműködés és a hatékonyabb munkamegosztás a régió ifjúsági szakemberei között a hatékonyabb kommunikációt és információáramlást erősíti, s ez a kommunikáció döntően elektronikus úton valósulhat meg a hálózati (network) módszerek alapján. Az együttműködésekben belül sajátos kitörési irány az interszektoriális kapcsolatok fejlesztése.

Mindezen feladatok nem tudnak megvalósulni az ifjúsági szolgáltatások és intézményrendszer jelentős fejlesztése nélkül. Ez a harmadik kitörési pont a régióban. Ennek részeként a különböző szintű területei egységekhez különböző ifjúsági intézményeket és elérhető szolgáltatásokat kell definiálni. A települési szintű alapszolgáltatásokat az ifjúsági és önkormányzati munka jogszabályi környezetével összhangban kell meghatározni.

1. Az elemzés célja

Az Európai Unió csatlakozással új fejezet kezdődött Magyarország életében, és ez természetesen kihatással van régióink életére is, különös lehetőséget adva a közép-dunántúli fiatalok kezébe. Mindez komoly kihívást jelent a régió ifjúsági és ifjúságsegítő szervezetei, humán szolgáltató intézményei számára is, különösen a fiatalok esélyegyenlőségének kérdését szem előtt tartva a megváltozott versenyhelyzetben. Az új helyzetre új stratégiával, új fejlesztési, innovációs forgatókönyvekkel kell készülnünk és időszerű, hogy átgondoljuk, hogyan pozicionáljuk régióinkat, régióink ifjúságát az Európai Unió régióinak versenyében. A közép-dunántúli régióban a fiatalok - és még inkább a jövő fiataljai - ugyanis már nem csak a hét magyar régió viszonyrendszerében, hanem az EU 254 régiójának rendszerében versenyeznek.

Közismert várakozás, hogy európai uniós csatlakozásunknak köszönhetően Magyarország jelentős támogatást is kap az elhatározott fejlesztési programok megvalósításához; 2007 és 2013 között szakértői becslések alapján több mint hatezer milliárd forintnyi közösségi fejlesztési támogatásra lesz jogosult. Az uniós források igénybevételéhez készülő legfontosabb tervek: a fejlődés fő irányait kijelölő II. Nemzeti Fejlesztési Terv, valamint a pénz felhasználásának részletes szabályait meghatározó központi és regionális ún. operatív programok.

Az NFT II. alapját szolgáló munkaanyag célul tűzte ki, hogy 2020-ra Magyarország Európa egyik legdinamikusabban fejlődő országa legyen, ahol emelkedik az emberek életszínvonala, és javul életminőségük, vagyis ahol több a munkahely, magasabbak a jövedelmek (és jobbak a munkahelyek), biztonságos, tiszta és jó minőségű a lakókörnyezet és egészségesebb és hosszabb az élet. Ezek a célok azonban túlzottan átfogó és általános célok, ahhoz, hogy operatívan tervezni lehessen velük akár nemzeti, akár regionális szinten, különösen akkor, ha figyelembe vesszük a korosztályi szempontokat is.

Jelen elemzés elsődleges célja, hogy az NFT II. bizonyos operatív programjaihoz szolgáltasson regionális információkat a közép-dunántúli ifjúsági intézményekről, átfogó képet adjon a régió fiataljainak helyzetéről, lehetőségeiről, melyek ismeretében fejlesztési irányvonalak fogalmazhatóak meg.

A Közép-dunántúli Regionális Ifjúsági Helyzetelemzés a Mobilitás megbízásából, az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium támogatásával, a Közép-dunántúli Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda szakmai együttműködésében készült el.

2. Adatforrások

A regionális helyzetkép elkészítéséhez kutatóintézetünk elérhető hivatalos statisztikai adatokat, nagymintás reprezentatív felvételek regionális adatait használta fel. Épített még belső jelentések, szakértői dokumentumok megállapításaira, valamint a hiányzó empirikus adatok gyűjtése érdekében primer adatfelvételt is végzett.

A felhasznált adatbázisok:

- T-STAR 2003, 2004 területi-statisztikai adatbázis, KS•
- 2001 évi Népszámlás 6. területei kötetei közül Fejér, Veszprém és Komárom-Esztergom megye kötete, KSH
- Demográfiai Panel adatfelvétel 2002, első hullám regionálisan és korosztályi szinten leválogatott adatai, KSH-NKI
- Területi Statisztikai Évkönyv, 2003, KSH
- Demográfiai Évkönyv, 2003, KSH
- A Közép-dunántúli régió ifjúsági forrásfelvétele, 2000-2005 (MOBILITÁS adatok alapján)

A felhasznált tanulmányok, elemzések:

- Tegyük sikeressé Magyarországot!, NFH, 2005
- Ifjúság 2000; Ifjúság 2004
- Kábítószerügyi Egyeztető Fórumok kutatása 2005, Echo Survey
- A közép-dunántúli nonprofit szektor helye és szerepe a civil társadalom fejlesztésében, 2005, NYICITA
- A nonprofit szektor főbb statisztikai jellemzői - 2004, KSH
- Közép-dunántúli Regionális Ifjúsági Iroda beszámoló, 2000-2002, 2003, 2004, 2005 I.
- A Közép-Dunántúli Régió ifjúságpolitikai rendszer SWOT-analízise, 2003
- Interszektoriális és ágazatközi együttműködések alternatívái a szociális szolgáltatások terén a Közép-dunántúli régióban, 2004, Echo Survey

Primer adatfelvétel:

- Önkormányzati ifjúsági struktúrák kutatása 2005, Echo Survey

A közép-dunántúli régió önkormányzatai körében az önkormányzatok ifjúsági feladatellátási formáiról, struktúrájáról, az ifjúsági közösségi terekről, érdekkulációs fórumokról 2005. augusztus 29-31. között telefonos adatfelvételt végeztünk a régió 401 településén. Az önálló polgármesteri hivatalokkal rendelkező településeken (208) az ifjúsági ügyekért (is) felelős hivatali munkatársat kerestünk meg, az önálló hivatallal nem rendelkező önkormányzatoknál (193 település) a körjegyzőséget kerestünk meg¹. A válaszolók válaszmegtadadási aránya átlag alatti volt, a telefonos kutatás során végül is 185 települési (önálló polgármesteri hi-

---

¹A 193 kistélepülés 81 körjegyzőségbe sorolódik a régióban

vatallal, jegyzőséggel rendelkező önkormányzatot, és 59 körjegyzőséget (amelyek összesen 149 települést foglalnak magukba) értünk el. A kutatás során 23 települést és 22 körjegyzőséget (44 települést) nem sikerült adatszolgáltatásra bírni.

A kérdőívből kinyerhető empirikus adatokat kódolás után számítógépen rögzítettük és ellenőriztük. Az adatelemzést tisztított és ellenőrzött adatbázison, SPSS programmal végeztük.

3. A fiatalok helyzete a régióban

A Közép-dunántúli régiót három megye, Fejér, Komárom-Esztergom és Veszprém megye alkotja, területileg az ország második legkisebb régióját adva (11.117 km²). Itt él az ország lakosságának 11 százaléka, 1.112 millió fő. A 15-29 éves fiatalok szintén 11 százaléka él a régióban (250 ezer fiatal, ebből 97 ezer Fejér, 70 ezer Komárom és 83 ezer fő Veszprém megyében). Az alkalmazásban élő lakosok 10,8 százaléka Közép-dunántúli régióban él.

A térség fellendülését alapvetően a rendszerváltás utáni korai kapitalizálódási viszonyok, az ipari társadalom kialakulása hozta meg, a társadalmi fejlődés felgyorsult, a természeti kincseken tipikus iparvárosok jöttek létre. A második világháború utáni szocialista társadalomban az erőltetett iparosítás gazdasági haszonélvezője volt több település is a régióban, ám eközben a régió településeinek hagyományos funkciói átalakultak. A szocializmus sajátos területfejlesztési politikája - a korábbi természetes fejlődési folyamatokat figyelmen kívül hagyva - egyenlőtlen és hierarchikus magyarországi településhálózatot hozott létre, mely az életminőség objektív feltételeinek diverzifikálódását, valamint a meglévő különbségek felerősítést okozta. A posztszocialista átalakulás formálisan megszüntette ugyan a települések hierarchikus rendszerét, ám köztük a piacgazdasági folyamatok hatására egyre élesedő verseny bontakozott ki a régióon belül, melyben a különböző életminőséget biztosító települések eleve eltérő starthelyzetből indultak. Jelenleg a térség két húzó ágazata az ipar és az idegenforgalom, ám mivel ezek területi eloszlása a régióban egyenlőtlen, dinamikus fejlődő, fejlődő, stagnáló és felkapaszkodó települések egyaránt vannak. Sőt összefüggő belső periféria területekkel is találkozhatunk.

A kedvező természeti adottságok determinálják a régió gazdasági arculatát is. A régióhoz tartozik a Balaton szinte teljes északi partvonala, a Velencei-tó, valamint a Dunakanyar térségének egy része. Ezek az idegenforgalmi vonatkozású térségek, kiemelt vonzáskörzetű üdülőövezetek rendelkeznek fejlesztési tervdokumentumokkal, amelyek mentén a fejlesztési tevékenységeiket végzik. Ugyanakkor az idegenforgalomra alapuló fejlődésnek ára van, a tóvidék környezete (különösen a Balaton esetében), ökológiai állapota több veszélyforrást rejt magában.

Másfajta természeti adottságok kiaknázása is zajlik, zajlott a régióban. A gazdasági és társadalmi szerkezet átalakítása előtt az egész országot átszelő nehézipari tengely részeként definiálták - a hagyományos nehézipar válságáig - a Tapolca-Ajka-Veszprém-Várpalota-Székesfehérvár-Dunaújváros és Dorog-Oroszlány-Tatabánya "kis ipari tengelyeket". E kistérségekben a szén-, bauxit-, és mangánércbányászatnak (Tapolca, Ajka, Duda, Oroszlány, Dorog) valamint az alumíniumkohászatnak (Várpalota), vasgyártásnak (Dunaújváros), a gépiparnak, gépgyártásnak (Veszprém, Székesfehérvár), az elektronikai iparnak (Székesfehérvár) és a vegyiparnak (Balatonfűzfő, Pét) is, vagyis a tradicionális szocialista gazdaságfejlesztés során prioritást élvező ágazatoknak voltak, alakultak jellemző üzemei, jelentős bázisai. Az örökség, a szerkezetváltás és a recesszió éveitől is, az ország fejlettebb területei közé emeli a térséget. Iparosodottságának köszönhetően

mind a bruttó hazai termék tömegében, mind pedig a GDP-ben - a vidéki régiók közül - a második helyet foglalja el Magyarország hét régiója között. Az egy főre jutó vásárlóerő-paritás (PPS)² 2001-ben 11.315 USD volt, ami hazai viszonylatban élmezőnyt jelent ugyan, de az EU 25 tagállama tekintetében csak az uniós átlag 53 százalékát éri el.

A 300-600 méter magas Bakonyban, vagy éppen a régió belső periférikus területein (pl. Zirc-Mór-Kisbér háromszög, Fejér megye M7-es autópályától délre fekvő része) sok gazdaságilag elmaradott, apró falu húzódik meg, melynek lakói az ipari jellegű városok ingázási övezetébe tartoztak a rendszerváltás előtt. Ezek az ipari jellegű térségek a piacgazdaságra való áttérés után strukturális válságba kerültek. A 15 éve depressziós helyi tényezőket tovább súlyosbították a környezeti károk (pl. szennyezett vízbázisok, vörösiszap, szürkeiszap problémák stb.). Az ipari depressziós övezetekben, ahol a monokultúra leépülése nyomán a rendszerváltáskor nagyarányúvá vált a munkanélküliség, a lakosság egy része részben a munkahelyek szűkössége, részben pedig szakképzettségük egyoldalúsága miatt egzisztenciális gondokkal küzd a mai napig. Az ezekben a családokban felnövő fiatalok, különösen az ingázási övezetek településein élők, komoly hátrányokkal indulnak, összevetve a régió fejlettebb és gazdaságilag stabilabb térségeiben élő fiatalokkal.

A dinamikusan fejlődő központoknak a régióban a megyeszékhelyeket és vonzáskörzetüket tekinthetjük, illetve egy-két város környezetét (Esztergom, Dunaújváros), ahol az ipari termelőágazatok egy része működőképesnek bizonyult, és ezzel egyidejűleg sikeresen tudták kezelni a gazdasági szerkezetváltásból adódó

²PPS: mesterséges valuta a GDP nemzetközi összehasonlítására. Azokat az egyes országok közötti árszínvonalbeli különbségeket mutatja, amelyeket a devizaárfolyamok nem tükröznek; javítva ezáltal az adatok összehasonlíthatóságát

problémákat. A rendszerváltást követően megtelepedett az — alapvetően képzetlen munkaerőre épülő — multinacionális tőke is. Gazdasági funkcióját tekintve azonban több térségben kétséges az innovációs, vállalkozói központtá válás, bár vannak köztük olyanok is, ahol megjelentek az innovációs, vállalkozói központok, az inkubátorházak, és tervezik a kistérségi inkubátorházak rendszerének kiépítését is. A fiatal munkavállalókra ebben a viszonyrendszerben nagyobb tömegben számítanak ugyan a központi települések multinacionális vagy kisebb vállalatai, ám korántsem képzettségüknek megfelelő állással várják őket, mert — elsősorban betanított munkásként szeretnék foglalkoztatni az olcsó munkaerőt. A régió nagyvárosai a magasan kvalifikált fiatal szakembereknek (többdiplomás fiatalok) csak részben tudnak megfelelő állást kínálni, így azok vagy a képzettségük alatt vagy a régió kívül (a fővárosban vagy külföldön) próbálnak munkához jutni. Az utóbbi években a régió egyes városaiban megindultak a magasan szakképzett munkaerő felszívására különböző programok, projektek, azonban még mindig "túlkínálat" mutatkozik ezen a területen.

Közlekedési, logisztikai szerepe is jelentős a régióknak, nagyfontosságú vasútvonalak, közutak és autópályák is átszelik. A térséget északról és keletről a Duna, Európa egyik legfontosabb vízi útja határolja. Mindezek figyelembevételével a gazdasági prognózisok optimisták a régiót illetően.

3.1 A régió az európai porondon

A Közép-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség adatai alapján 2005. januárjában egy angol kutatóintézet, a CEBR (Centre for Economics and Business Research Ltd) tanulmányt tett közzé, melyben az Európai Unió több mint 200 régióját vizsgálták növekedési kilátásai szempontjából. A tanulmány négy szempont szerint (a GDP növekedése, a lakosságon belül a középfokú és felsőfokú iskolai végzettségűek aránya, a régió piacmérete, az EU források jelenlegi és várható felszívó képessége) összességében a negyedik helyre sorolta a közép-dunántúli régiót. Ha azonban a jelenlegi helyzetet nézzük, nincs túl sok okunk az öröme, az Európai Unióban régiós GDP rangsorát tekintve a 254 régió közül a 227. helyen állunk, mindössze 27 másik régióban alacsonyabb az egy főre jutó GDP, mint a Közép-Dunántúlon.

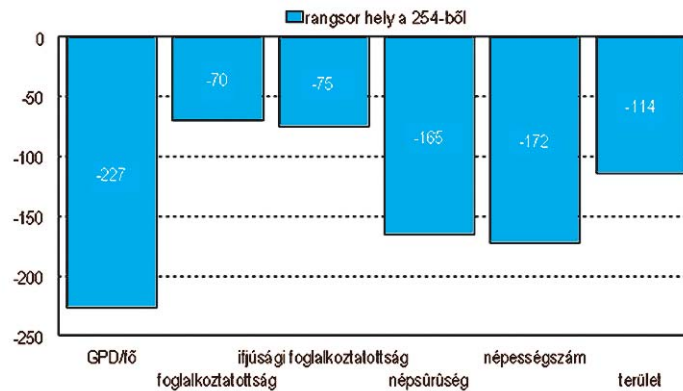
És ha a régió más - a fiatalok szempontjából különösen fontos - jellemzőit nézzük, akkor sem kedvező az összehasonlításból kirajzolódó kép. A 453 milliós Európai Unióban, kb. 100 millió fiatal él, ebből a Közép-Dunántúl részesedése kb. 0,25 százaléknyi.

Területileg a régió közepes méretű, a 254 régió egészét tekintve a 114. helyre került, népesség száma alapján a 172., a 100 fő/km²-es népsűrűség pedig a 165. átlagos helyre "elegendő".

A munkanélküliségi ráta alapján (5 százalék), [ami sokkal kedvezőbb, mint az EU 25 átlag (8,9),], a 70. legkedvezőbb helyen van a régió, és hasonló a helyzet a fiatalok munkanélküliségi rátája tekintetében is, ahol a Közép-Dunántúl a 75. he-

lyen áll (10,7 százalék). Ez szintén jobb, mint az EU 25-ben mért 17,9, vagy akár a régi tagállamok (EU 15) 15,1 százalékos aránya.

Közép-Dunántúl az európai régiók versenyében

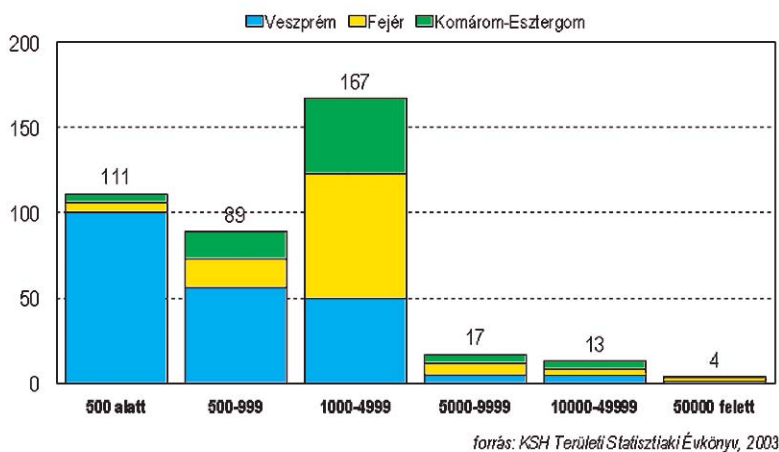
forrás: KSH Területi statisztikai évkönyv, 2003

3.2 Településszerkezet

A régióban 371 község, 26 város és 4 megyei jogú város található. A városi népesség aránya 56,5 százalék, ami jóval alacsonyabb az országos átlagnál (64,7%). Régió belül is van eltérés, Komárom-Esztergomban a legmagasabb (60%), és Fejér megyében a legalacsonyabb (52%), a régióban összesen 628 ezer fő a városi népesség, ebből kb. 145 ezer a város lakó fiatalok száma. A legtöbb város lakó fiatal a nagyvárosok térségében él, a sorrend Székesfehérvár, Tatabánya, Veszprém, Dunaujváros.

Ami a településszerkezet pontos megoszlását illeti, a régióban 111 település lakossága kevesebb, mint 500 fő, további 89 település 500 és 1.000 fő közé esik. Összességében 2000 fő alatti falu a régió településeinek 73 százaléka, ebből 28 százalék aprófalú. Az 500 fő alatti települések aránya Veszprém megyében kimagasló, közel 50 százalék, ellenben a régió másik két megyéjében 3-5 százalék. Ugyanakkor ezen térségekben középfalvak (1000-4999 lakos) dominálnak.

A települések méret szerinti eloszlása megyénként

A kistelepülések nagy száma a régió Veszprém megyei részén azt is jelenti, hogy a megye népességének viszonylag nagy aránya él kistelepüléseken. A települések háromnegyedét kitevő 1.000 fő alatti falvakban él a megye lakosainak egyötöde, ami természetesen jóval meghaladja a régió átlagát (9%) és az ország átlagát (8%) egyaránt. Ez természetesen a másik végletnél negatív csúcsot eredményez, 50.000 fő feletti városban csak a népesség 17 százaléka él Veszprém megyében, míg ez az arány Komárom-Esztergomban 23, Fejérben pedig 38 százalék (az országos arány 37 százalék).

A városok nagyságát tekintve a régióra inkább a kis- és a középvárosok jellemzőek. 5.000 fő alatti város néhány van (Adony, Balatonfűzfő, Badacsonytomaj), és az egész régióban is csak egyetlen város haladja meg a százezres nagyságot: Székesfehérvár.

Statisztikai értelemben vett igazi agglomerációs településeggyüttes a budapesti, a győri, a miskolci és a pécsi körzet. A közép-dunántúli régióban agglomerálódó térség egyedül a balatoni, 8 társközponttal és 44 egyéb településsel. Ezen túl Veszprém, Székesfehérvár és Tatabánya is egy-egy funkcionális nagyvárosi településeggyüttes központja, mindösszesen 45 települést érintve.³

3.3 A régió ifjúságának demográfiai helyzete

A Közép-Dunántúli Régióban az ország lakosságának 11 százaléka, 1,1 millió ember él. Az élve születések száma az országos átlagnak megfelelő, ám a halálzási arány alacsonyabb. A nemek aránya kiegyensúlyozott, a népesség a régió egészét tekintve viszonylag fiatal, csaknem 60 százalékuk 40 év alatti. A prognózisok

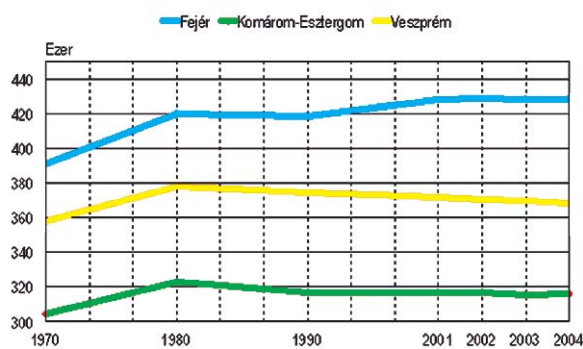
³ Székesfehérvár és körzete 13, Veszprém és körzete 10, Tatabánya és körzete 12 településből áll, ez utóbbi térségben két társközpont is van.

szerint a régió lakossága jóval kisebb mértékben fog csökkenni, mint országosan. Annál is inkább, mert a rendszerváltozás óta több a Közép-Dunántúlon letelepedők száma, mint az elvándorlóké. A regionális szintű átlagok azonban eltakarják a régió belüli egyenlőtlenségeket.

A közép-dunántúli régió népessége 1980-ban 1120 ezer, 1990-ben 1110 ezer, 2001-ben pedig 1116 ezer fő volt. A népszámlálás óta eltelt négy évben ismét csökkent a lakosok száma, 2004-ben 1112 ezer fő volt. Ezen belül a három megye népességszáma eltérő tendenciát mutat, míg Veszprém megye lakóinak száma folyamatosan csökken a 80-as évektől kezdve, Fejér megye népessége - ha megtorpanásokkal is, de - növekszik, míg Komárom-Esztergom megye népessége alapvetően stagnált az utóbbi években.

A régió népessége megyék szerint

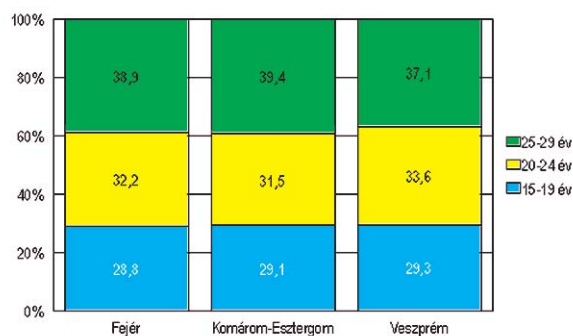
forrás: KSH Demográfiai Évkönyv, 2003

Mindebből a fiatalok, azaz a 15-29 éves korosztály, a régió népességének 22,4 százalékát teszi ki. A három megyében kiegyenlítetten alakul a fiatalok népesség belüli aránya. Ez a korosztály Fejér és Veszprém megyében a lakosság 22,5 százalékát, Komárom-Esztergom megyében a lakosság 22,2 százalékát jelenti.

Ha nemek szerint vizsgáljuk a fiatalok régió belüli megoszlását, azt látjuk, hogy a fiatal férfiak valamivel többen vannak, mint a fiatal nők - a három megyében összesen 129 232 férfi, és 120 496 nő élt 2004-ben. Összehasonlítva a megyéket elmondható, hogy ez a különbség megyénként is mérhető a korosztályon belül. A fiatal férfiak aránya az összes Fejér megyében élő férfi körében 24,1 százalék, a fiatal nők 21 százalék, Komárom-Esztergom megyében a férfiak között a fiatalok aránya 23,8, a nőké 20,8 százalék, Veszprém megyében ez az arány 24,1, és 21,1 százalék.

A fiatalok korcsoport szerinti megoszlása alapján az derült ki, hogy 25-29 éves korosztály részaránya a legnagyobb. 10 százalékponttal többen vannak ebben a korcsoportban a fiatalok, mint a 15-19-es korosztály. Ennek nyilvánvaló oka az ország demográfiai sajátossága. A mostani 25-29 éves korosztály azonos az 1975-80 közötti születésű "baby boom" kohorsz tagjaival.

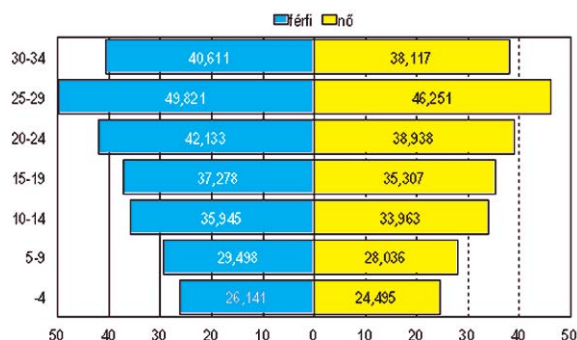
A fiatalok korcsoport szerinti megoszlása megyék szerint a régióban

forrás: KSH Demográfiai Évkönyv, 2003

Nemeként vizsgálva az egyes ifjúsági kohorszokat a férfi többlet egyértelműen megmutatkozik, míg a teljes népesség 52 százaléka nő (a férfiak rövidebb átlagéletkora miatt), addig — a magasabb férfi születési arányokkal együtt — az ifjúsági korosztályban még 51-52 százalékos férfi dominancia érvényesül.

A fiatalok száma korcsoportonként és nemeként a régióban

forrás: KSH Demográfiai Évkönyv, 2003

Kistérségenként tekintve az adatokat, a legnépesebbek a megyei jogú városokat is magukba foglaló térségek. Jól mutatja a területi egyenlőtlenségeket, hogy a régióban a 26 kistérség fele kevesebb, mint 35 ezer főt számlál, valamint, hogy a kistérségek lakónépességének tartománya 16 ezertől (Sümegeg) a 136 ezerig terjed (Székesfehérvár). A népszámlálás óta eltelt időben a lakónépesség változása az abai, ercsi és bicskei térségeket érintette erősen pozitívan, míg Oroszlány, Ajka, Pápa, Zirc a fogyás egyre komolyabb problémájával küzd. Igen eltérő térségenként a városi népesség aránya is Esztergom, Tatabánya, Székesfehérvár, Dunaúj-

város és Oroszlány és Veszprém esetében az országos átlag felett van, míg Enying, Dorog, Bicske, Kiszér, Adony és Aba esetében az országos átlag felét sem éri el a városi népesség aránya. Az utóbbi kistérségben nincs is város egyáltalán.

Kistérség	Lakónépesség fő (2004)	14-29 évesek aránya (2001)	Lakónépesség változása 2001-hez képest %	Népsűrűség fő/km ²	Városi népesség aránya %
Abai	23 932	21,8	2,1	51	0,0
Adonyi	24 538	22,0	0,9	77	0,0
Bicskei	37 244	22,0	1,9	60	30,2
Dunaújvárosi	75 501	24,1	-1,2	203	69,1
Enyingi	21 858	21,2	-0,8	50	32,7
Ercsi	23 875	23,2	2,1	101	35,8
Gárdonyi	23 391	23,1	0,7	96	34,8
Móri	35 140	22,2	0,5	82	42,1
Sárbogárdi	26 373	21,1	-0,4	47	51,2
Székesfehérvári	136 727	24,6	-1,0	202	79,3
Dorogi	40 535	21,0	-0,6	174	30,6
Esztergomi	55 769	23,0	0,6	183	66,7
Kiszéri	21 399	20,1	-0,9	42	27,2
Komáromi	41 463	22,1	-0,4	109	47,5
Oroszlányi	28 063	22,2	-1,5	141	71,4
Tatabányai	89 274	23,6	-0,5	269	80,2
Tatai	39 383	22,6	-0,3	128	60,7
Ajkai	58 793	20,7	-1,4	79	62,1
Balatonalmádi	27 629	23,1	0,8	92	46,7
Balatonfüredi	22 167	22,4	0,1	70	59,3
Pápai	63 193	21,8	-1,4	62	52,6
Sümegi	16 355	19,8	-0,7	53	41,3
Tapolcai	37 081	20,6	-1,0	69	47,2
Várpalotai	37 792	23,2	-0,7	140	56,5
Veszprémi	83 541	25,9	0,6	130	77,9
Zirci	21 968	21,5	-1,3	63	33,5
Régió	1112984	22,8	-0,3	100	56,5
Ország	10116742	22,2	-0,6	109	64,8

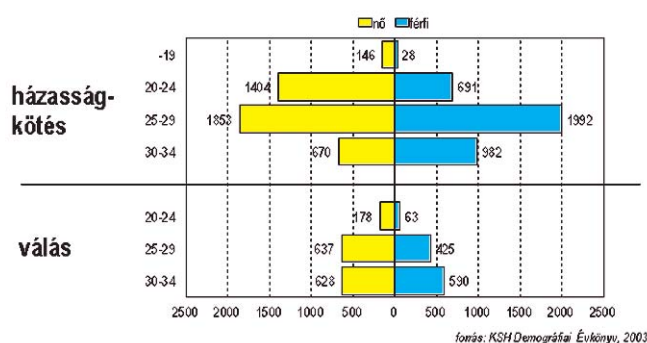
A Közép-Dunántúlon 1000 lakosra 4,3 házasságkötés jutott 2003-ban. Fejérben 4,2, Komárom-Esztergomban 4,4, Veszprémben 4,2, vagyis régió belül sincsenek eltérések és adatok az országos átlagnak is megfelelnek. Az ifjúsági korosztályból a régióban éves szinten 6 ezren kötnek házasságot. 2003-ban a 15-29 férfi korosztályt tekintve a régióban 2711 házasság jutott, az ugyanolyan korú női népesség 3403 házasságára. A három megyében a házasságok száma arányosan oszlik meg a népességszámnak megfelelően. A legtöbb házasságkötés Fejér megyében van. A férfi népesség házasságkötési aránya az ifjúsági korosztályban ezer főre 20,9 a nőknél 28,2 fő. A megyék közötti árnyalatnyi eltérések vannak. Pl. a Komárom-Esztergom megyei fiatalok körében valamivel magasabb ez az arány. Az átlagos házasságkötési életkor egyébként magasabb mint az ifjúsági korcsoport. A férfiak a régióban átlagosan 33 a nők 29 éves korukban házasodtak 2003-ban ⁴. Ennél később csak a fővárosi fiatalok házasodnak. Ezzel együtt az összes házasságkötés többsége a Közép-Dunántúlon ma a férfiaknál 57 százalékban, a

⁴ Ebben az adatban természetesen benne vannak az újránházasodók is.

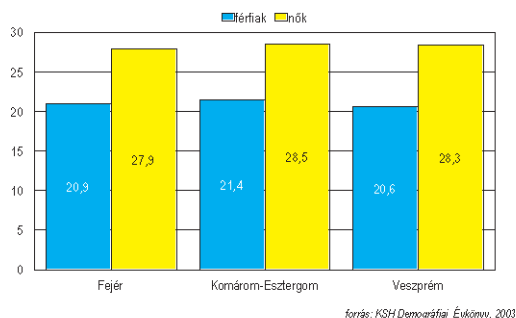
nőknél 72 százalékban a modern értelemben vett ifjúsági korosztályban, 30 éves kor előtt következik be, de látható, hogy a halasztott családalapítás és házasságkötés valamint a növekvő együttélési formák részaránya miatt a realizált házassági tervek életkorban folyamatosan későbbre tolnak. Ezzel szemben a válás továbbra sem e korosztály sajátossága; a férfiaknál az összes realizált válás 17 százaléka, a nőknél 28 százaléka következik be 30 éves kor előtt.

A demográfiai panel adatai alapján 2002-ben a régióban élő 18-29 éves korosztály 74 százaléka nőtlen/hajadon, 23 százaléka házas, 3 százaléka pedig elvált. Ettől függetlenül 14 százalék élettársi kapcsolatban él és további 17 százalékuknak is van partnere, jóllehet nem élnek együtt. A valóban egyedülállók (nem él sem házasságban, sem élettársi kapcsolatban és különélő partnere sincs) a régió fiatalságának 46 százalékát teszik ki. Ez egyszerre utal a párkeresés, párválasztás nehézségeire, valamint a megváltozott társadalmi értékrendre. A második demográfiai átmenet (SDT) egyik fontos jellemzője ugyanis az erősödő individualizálódás és együttélési időszakok rövidülése.

Házasságkötések és válások száma a nők és a férfiak korcsoportja szerint a régióban (2003)

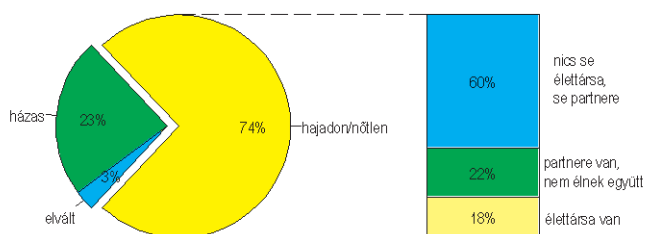

Ezer fiatalra jutó házasságkötések száma nemeként megyék szerint a régióban

Gyakran lehet hallani, hogy a fiatalok manapság nem "ugranak fejest" a házasságba, hanem hosszabb, rövidebb ideig együtt élnek a jogi/egyházi aktus előtt. Ez a forma régiókban koránt sem igaz mindenkire. A jelenleg házas közép-dunántúli fiatalok 52 százaléka nem élt együtt partnerével a házasságkötés előtt. Követte a hagyományosabb modellt. Akik jelenleg a házasságon kívüli együttélési formát választottak, csupán 40 százalékban tervezik, hogy a jövőben házasságot kötnek, ami jól mutatja, hogy a felnőtt korba való átmenet eddig igen fontos lépcsőfokának kérdését és szerepét (házasság) át kell értékelni az ifjúsági szakmának is.

A 18-29 éves korosztály együttélési formái a régióban

forrás: KSH DPA, 2002

A válási arányszámok tekintetében elmondható, hogy a régióban 1000 lakosra jut 2,6 válás. Megyéenkénti bontásban: Fejér - 2,9, Komárom-Esztergom - 2,6, Veszprém - 2,3. Ezzel a válási aránnyal a régió az első helyen áll az országban, holtversenyben a fővárossal, de a Fejér megyei ráta kiugróan magas országos szinten is. A válás területi jellemzőit vizsgálva látható, hogy a régió rurális területein, ahol a tradicionális, értékrendi és helyi közösségi okok miatt is nehezebb válni, sokkal kevesebb a válás, mint a városi népesség körében.

Konkréten a fiatalokat tekintve azt látjuk, hogy a fiatal férfiakra 488 válás jut, míg a nőknek ugyanerre a korosztályára 815. Ez a különbség nagyjából megfelel annak, hogy ebben a korosztályban a nők nagyobb arányban házasodnak, mint a férfiak.

Arra a kérdésre, hogy mi kell a jó házassághoz, a demográfiai panel adatai alapján a régió fiataljai a klasszikus értékeket sorolták előre. A megbecsülés, a szeretet, szerelem, a hűség és az egymásért való áldozatvállalás bizonyult a legfontosabbnak, s legkevésbé fontosnak (bár ötfokú skálán négyes átlag körüli eredménnyel még ezek is fontosnak minősíthetők) a jól vezetett háztartás, az őszinteség, a megfelelő anyagi körülmények és a közös ízlés. Ez utóbbiak magas pontszáma jól tükrözi a házasság belső értékstruktúrájának átalakulását a közép-dunántúli régió fiataljainál. A kapott válaszok nemek szerinti elemzése arra is rávilágít, hogy a házassági értékek megítélése alapvetően független nemektől, csupán a hűség, a szeretet, a tisztelet és az őszinteség fontosabbak szignifikánsan a nőknek.

Mi kell a jó házassághoz?

	Férfiak	Nők	Átlag
Jó házassághoz fontos-e a megbecsülés, tisztelet?	4,8	4,9	4,9
Jó házassághoz fontos-e szeretet, szerelem?	4,8	4,9	4,9
Jó házassághoz fontos-e a hűség?	4,7	4,9	4,8
Jó házassághoz fontos-e az áldozatvállalás egymásért?	4,6	4,7	4,7
Jó házassághoz fontos-e az örömteli szex?	4,6	4,6	4,6
Jó házassághoz fontos-e az egyéni célok megvalósítása?	4,4	4,5	4,4
Jó házassághoz fontos-e a közös gyerek?	4,4	4,5	4,4
Jó házassághoz fontos-e a jól vezetett háztartás?	4,1	4,2	4,2
Jó házassághoz fontos-e hogy ne legyen titok?	4,1	4,3	4,2
Jó házassághoz fontos-e a megfelelő anyagi körülmények?	4,2	4,1	4,1
Jó házassághoz fontos-e a közös izlés, érdeklődés?	3,9	3,9	3,9

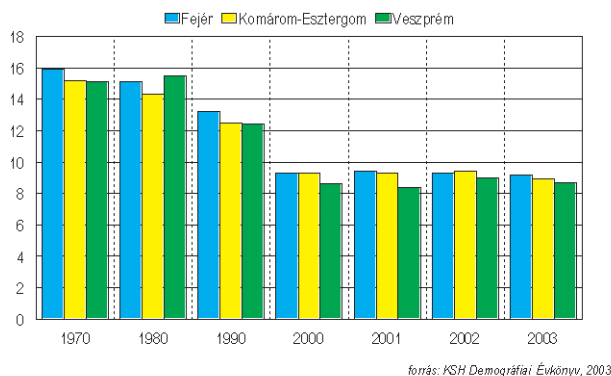
Fontosság 1-5 között, forrás: KSH DPA, 2002

A régióban az élve születési arányszám 1000 lakosra 8,9. Ezzel a régió igencsak hátul van, mert amíg Észak-Alföldön 10,2 élve születés jutott 1000 lakosra 2003-ban, addig a közép-dunántúli régiót csak két régió követi rosszabb arányszámmal: a nyugat-dunántúli régió 8,8-as arányszámmal és a dél-alföldi régió 8,5 arányszámmal. A vizsgált korosztályban a régióban a nőkre 6854 élve születés jutott 2003-ban. Az összes élveszületés (9948) 69 százaléka 18-29 éves korban realizálódott a régióban. Mindez részletesebben azt jelenti, hogy az ezer megfelelő korú nőre jutó élveszületések száma a 15-19 éves korosztályban 16 ezrelék, 20-24 között 56 ezrelék, 25-29 között pedig 89 ezrelék.

Az adott évi élveszületések számának a lakosság évközepi számához viszonyított aránya ezer főre vetítve (nyers élveszületési arány) a régió mindhárom megyéjében folyamatosan csökkent 1970-2000 között. Régiós szinten 15,4-ről 9,1-re. 2000 óta további csökkenés tapasztalható. Igaz a csökkenés üteme jelentősen lelassult (sőt, 2002-ben még az előző évhez viszonyítva elemelkedés is történt Komárom és Veszprém megyékben). A teljes termékenységi arányszám (TFR)⁵ a régióban 1,22 volt 2003-ban. Megyénként: Fejér - 1,24, Komárom-Esztergom - 1,21, és Veszprém - 1,20. Ennél alacsonyabb TFR csak a két fejlettebb régióban van Magyarországon, Budapesten és a Nyugat-Dunántúlon.

⁵ Total Fertility Rate - Azt fejezi ki, hogy az adott év kor szerinti születési gyakorisága mellett egy nő élete folyamán hány gyermeknek adna életet

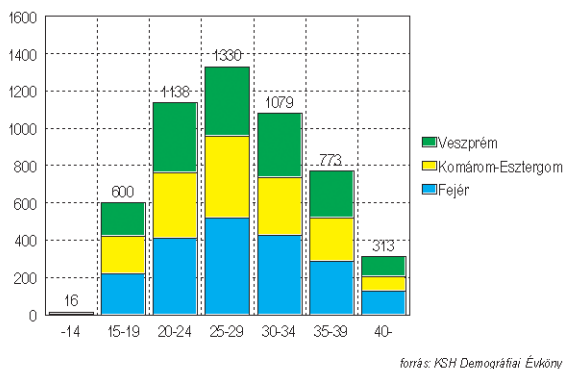
Nyers élvészületési arány alakulása

A házasságon kívül született gyermekek aránya - összhangban a házasság szerepének csökkenésével és az értékrend átalakulásával - folyamatosan nő a Közép-Dunántúlon is, jelenleg 34 százalék a régiós átlag, de ettől magasabb Komárom-Esztergomban, ahol amúgy érdekes módon a legmagasabb a korosztályban a házassági arány. A kis súllyal (2500 gramm alatt) születettek százalékos aránya a Közép-Dunántúlon országos átlag alatti (7,7 a 8,7-tel szemben). A régió belül Komárom-Esztergomban a legnagyobb (8,2 százalék). A koraszülöttek aránya (37. terhességi hét előtti élvészületek) 7,8 százalék a régióban, 8,4 az országban. Különösen kedvező a helyzet Veszprém megyében (7,3 százalék).

A gyermekvállalással és az élvészületéssel szorosan összefüggő - alapvetően értékrendi kérdés - az abortuszok száma. A Közép-Dunántúlon az összes terhességmegszakítás száma 5300 körül van, 2003-ban 100 élve születésre 53 abortusz jutott. Ez az arány a többi régióhoz képest valamivel jobb. Eennél jobb arányokkal csak a nyugat-dunántúli régió rendelkezik, ahol "csak" 44 terhesség megszakítás jutott 100 élve születésre. Legrosszabb a helyzet a dél-dunántúli és az észak-magyarországi területeken (63).

Abortuszok száma (2003) a régióban korcsoportonként és megyénként

A régió belül Fejér és Veszprém megye valamivel jobb helyzetben van, mindkettőben 51 körül van ez az arány, Komárom-Esztergomban azonban 100 élve születésre 58 terhesség-megszakítás jutott 2003-ban. A magzati veszteség összesen 7022 volt a három megyében, ami nagyjából a népesség arányának megfelelően oszlik el a régió három megyéje között. A teljes abortusz-arányszám⁶ ezer nőre a régió belül Komárom-Esztergomban a legnagyobb: 719, Veszprémben a legalacsonyabb 627.

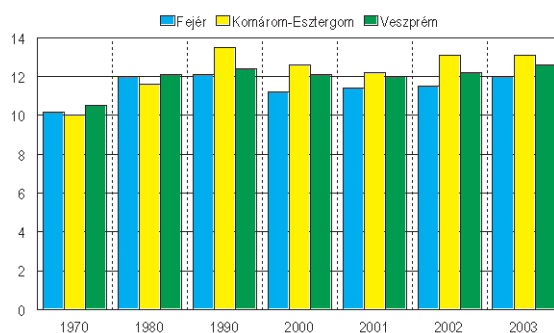
Ha a korosztályi megoszlást is vizsgáljuk, kiderül, hogy a 15-29 éves korosztályra, a Közép-Dunántúlon 3068 terhesség-megszakítás jutott, ezer megfelelő korú nőre jutó terhesség megszakítások száma mindhárom ifjúsági korcsoportban Komárom-Esztergomban a legmagasabb.

A régióban 2003-ban 1000 lakosra 12,5 halálozás jutott. Ez országos összehasonlításban a legjobb aránynak bizonyul. Minden másik régióban ennél rosszabb a helyzet. A régió belül Fejér megyében 12, Komárom-Esztergomban 13,1, Veszprémben 12,6 a nyers halálozási arányszám.

Időben vizsgálva a halálozási arányt: az 1970-1990 közötti időszakban folyamatos volt az emelkedés, a rendszerváltás évében kimagasló. Az azóta eltelt években a javuló életkörülmények és orvosi ellátás ellenére nem csökkent érdemben a magas arányszám, sőt 2003-ban elérte és Veszprém megyében meghaladta az 1990-es évi adatokat is.

Korcsoport szerint tekintve a halálozást, 30 éves kor előtt 193 férfi, és 134 nő halt meg a vizsgált évben. Ebből 76 volt a csecsemőhalálozás, 96 az 1-5 év között, 14 az 5-14 év között meghaltak száma. A 15-29 éves ifjúsági korosztályban 35 nő és 106 férfi halt meg. Az eltérő arány mögött egyértelműen a fiatal férfiak életvezetési problémái (elsősorban közlekedési balesetek) állnak.

Nyers halálozási arány alakulása (ezer lakosra)

forrás: KSH Demográfiai Évkönyv, 2003

⁶ Teljes abortuszarányszám: azt fejezi ki, hogy az adott év kor szerinti abortusz gyakorisága mellett egy nő élete folyamán hány terhességmegszakításon esne át.

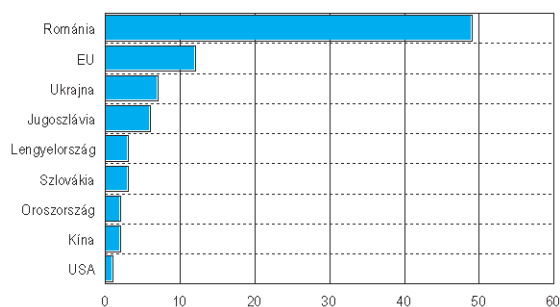
A 20. életévben még 49, a 30. életévben még 39 év a férfiak várható élettartama a közép-dunántúli régióban. Ez országos szinten közepesnek számít. Közép-Magyarországon (41) Nyugat-Dunántúlon (40) számíthatnak a 30 éves férfiak magasabb várható élettartamra. A régión belül megyei átlagok között nincs érdemi különbség. A nők esetében ugyanezek a megállapítások tehetők a különbséggel, hogy az ő várható élettartamuk az egész országra jellemzően magasabb, 20 évesen még 57, 30 évesen még 47 év körül van a várható élettartamuk.

A belföldi bevándorlási különbözet 1980-tól Fejér megyében minden felvételt követően pozitív volt, Komárom-Esztergom is pozitívan zárta az utóbbi éveket, ellenben Veszprém megyéből komolyabb elvándorlás tapasztalható, amelyben szerepet játszhat az is, hogy időközben több település más megyéhez csatlakozott. A régió egyenlegét tekintve 2003-ban a 29 975 fő vándorolt be a régióba, és 29 257 fő vándorolt el a Közép-Dunántúlról. A pozitív mérleg főleg annak köszönhető, hogy Fejér megyébe 904 fővel többen vándoroltak be, mint onnan el. Komárom-Esztergomba 99 fő a többlet, Veszprém megyéből viszont 285 fővel többen vándoroltak el, mint amennyien érkeztek.

A régió fiataljainak más kultúrákkal való keveredése szempontjából és a multikulturális helyi társadalom kiépülése szempontjából érdekes a bevándorló külföldi állampolgárok száma. 2002-ben a régióba 1062 külföldi állampolgár vándorolt be. Legtöbben Veszprémbe (381), valamivel kevesebben Komárom-Esztergom (347) és Fejér (334) megyébe. Ezzel szemben csak 61 külföldi állampolgár vándorolt ki ugyanebben az évben. A különbözet ebben a régióban alakul a közép-magyarországi régió után a legjobban, mert míg a központi régió, és a Dél-Alföld után ide vándoroltak be a legtöbben, a kivándorlás itt a második legalacsonyabb. Az ifjúsági korosztályt tekintve 442 külföldi állampolgárságú fiatal vándorolt be a régióba, a legtöbben közülük Fejér megyébe. Ezen túl több mint 700 fiatal kapott tartózkodási engedélyt regionális szinten, s 75-130 körüli a letelepedési engedélyt kapott fiatalok száma. Az összes bevándorló 41 százalékát teszi ki az ifjúsági korosztály, s ezek a számok azt jelzik, hogy e tekintetben is új típusú kihívásokkal kell szembe néznie a régió ifjúsági szolgáltató rendszerének.

2004-ban a régióban 10.702 külföldi állampolgár tartózkodott, ebből fiatal (15 és 29 éves közötti) 2757 külföldi állampolgár volt, vagyis 26 százalék. Ezer lakosra a közép-magyarországi régióban 2004-ben 82,3 fiatal külföldi állampolgár jutott, míg a Dél- Alföldön 42,2, az Észak-Alföldön 35, a közép-dunántúli régióban pedig 32,1. A régióba bevándorlók közül a legtöbben Romániából érkeztek (érkeznek) többségük Fejér megyébe. Az Európai Unió országaiból érkezőket a régión belül legnagyobb valószínűséggel Veszprém megyében, Szlovákiából érkezőket pedig — értelemszerűen — Komárom-Esztergom megyében találhatunk. A régió ez utóbbi megyéje jó példáját adja annak, hogy a megváltozott európai társadalmi térben hogyan alakul át fiatalok szemlélete és életmódja.

Egyes országokból a régióban tartózkodó külföldi állampolgárok megoszlása (2004)

forrás: KSH Demográfiai Évkönyv, 2003

A lakónépesség 2001 óta a régió egésze tekintetében kis mértékben csökkent (-0,3 százalék). A csökkenés kisebb mértékű mint az országos átlag, s ez kisebb részben az országos átlagnál alacsonyabb mértékű halálozási aránynak, nagyobb részben a pozitív belföldi vándorlási egyenlegnek köszönhető. Ugyanakkor a régió nem egységes e tekintetben sem. Öt Fejér megyei kistérségben (Ercsi, Bicske, Adony, Aba, Gárdony) az élveszületési arány is magasabb mint az országos átlag (ezer lakosra 9,3 születésnél is több jut), ugyanakkor öt kistérségben (Oroszlány, Balatonfüred, Dunaújváros, Pápa, Balatonalmádi térsége) ez a szám a 8,5-öt sem éri el. A belföldi vándorlási egyenleg különösen jó képet mutat a régió legkeletibb részén, a főváros közeli kistérségekben (Bicske, Aba, Ercsi, Gárdony, Esztergom, Adony), illetve Balatonalmádiban. Az ellenkező póluson jelentékeny elvándorlás mérhető a Zirci, Oroszlányi, Dunaújvárosi és Ajkai térségekben.

Kistérség	Élveszületés ezer lakosra	Belföldi vándorlási különbözet ezer lakosra
Abai	10,9	9,6
Adonyi	10,0	5,8
Bicskei	10,5	8,0
Dunaújvárosi	8,0	-3,6
Enyingi	9,1	-2,2
Ercsi	11,6	11,9
Gárdonyi	9,8	12,5
Móri	9,1	2,7
Sárbogárdi	9,1	0,0
Székesfehérvári	8,6	-2,9
Dorogi	9,2	-1,0
Esztergomi	9,1	5,5
Kisbéri	8,8	2,7
Komáromi	8,8	1,0
Oroszlányi	7,6	-4,2
Tatabányai	9,1	1,0
Tatai	8,6	-0,3
Ajkai	9,3	-3,6
Balatonalmádi	8,0	9,0
Balatonfüredi	7,6	0,8
Pápai	8,4	-1,8
Sümegei	8,9	2,1
Tapolcai	9,3	0,3
Várpalotai	8,9	-0,5
Veszprémi	8,7	0,2
Zirci	8,7	-7,7
Régió	8,9	0,7
Ország	9,3	0

Forrás: KSH, T-STAR 2003

3.4 Foglalkoztatottság

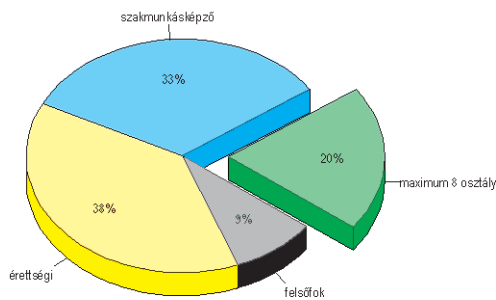
A régió fiataljainak többsége a 18-29 éves korosztályban középfokú végzettséggel rendelkezik, egyharmaduk szakmunkásképzőt, 38 százalékuk érettségit adó középiskolát végzett (ebből 15 százalék a gimnáziumban érettségizettek aránya). A diplomások aránya nem éri el a 10 százalékot, ellenben a maximum 8 osztályt végzettek közel a 20 százalékot tesznek ki a DPA 2002-es adatai alapján. Ez egyrészt a régió iparszerkezetének sajátosságaira, (a kvalifikált fiatalok Budapesten, más régiókban vagy külföldön keresnek munkát maguknak), másrészt a régióban lévő aprófalvak lakosságának iskolázottsági szintjére is visszavezethető. Az élethosszig tartó tanulás európai elvét vizsgálva láthatjuk, hogy a régió fiataljait nem tekinthetjük túlzottan az élethosszig tartó tanulás híveinek, ugyanis a korosztálynak mindössze 37 százaléka tanul jelenleg is: 26 százalékuk nappali tagozaton, 11 százalékuk pedig esti vagy levelező (távoktatás) formában. A jelenleg is tanulók 44 százaléka (a teljes népesség 16 százaléka) felsőfokú diplomát adó képzésben vesz részt, 6 százaléka pedig felsőfokú szakképzésben tanul.

Gazdasági aktivitásukat tekintve a fiatalok 55 százaléka dolgozik. Döntő többségük alkalmazotti munkaviszonyba áll. A hivatalos KSH statisztikák alapján ez az arány valamivel kevesebb (48,7 százalék), de még így is magasabb az országos átlagnál. A foglalkoztatottakon belül a nők aránya viszont alacsonyabb mint az országos átlag. A munkanélküli fiatalok számáról nem áll rendelkezésre pontos adat (csupán a regisztrált munkanélküliekről), de a DPA alapján körülbelül 6-7, az Eurostat alapján 10-11 százalék az ifjúsági munkanélküliség. A jelenleg dolgozó fiatalok többsége (69 százaléka) nem tervezi, hogy a munkát vagy munkahelyet váltana, aki viszont tervezi, az egyértelműen azért, mert több pénzt szeretne keresni. Akik nem akarnak munkát változtatni, azok elsősorban azért nem, mert szeretik a munkájukat, másodsorban jónak ítélik a jelenlegi munkahelyükön a karrierlehetőséget, harmadsorban, pedig többen úgy nyilatkoztak, hogy azért nem akarnak váltani, mert úgy ítélik meg: nincs esélyük máshol munkát szerezni. A főállásuk mellett 4 százalékuk további pénzkereső tevékenységet is folytat.

Kistérség	15-29 éves foglalkoztatottak aránya az azonos korú népességből (%)	A nők aránya a 15-29 éves foglalkoztatottakon belül (%)
Abai	48,0	37,3
Adonyi	47,6	39,6
Bicskei	50,5	40,2
Dunaújvárosi	45,1	39,6
Enyingi	49,4	38,4
Ercsi	46,0	36,3
Gárdonyi	52,1	39,3
Móri	55,8	42,1
Sárbogárdi	46,6	35,4
Székesfehérvári	50,5	40,5
Dorogi	50,7	41,6
Esztergomi	44,5	39,9
Kisbéri	55,6	39,0
Komáromi	54,2	42,3
Oroszlányi	47,7	39,8
Tatabányai	49,5	42,6
Tatai	51,7	33,4
Ajkai	47,3	40,6
Balatonalmádi	44,8	35,5
Balatonfüredi	38,7	42,9
Pápai	48,2	38,3
Sümei	49,8	39,9
Tapolcai	49,4	34,9
Várpalotai	52,5	40,8
Veszprémi	45,0	42,8
Zirci	48,7	40,3
Régió	48,7	39,9
Ország	43,7	42,2

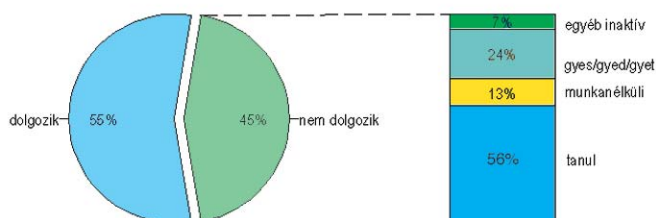
Forrás: KSH, T-STAR

A fiatalok iskolai végzettség szerinti megoszlása

forrás: KSH DPA, 2002

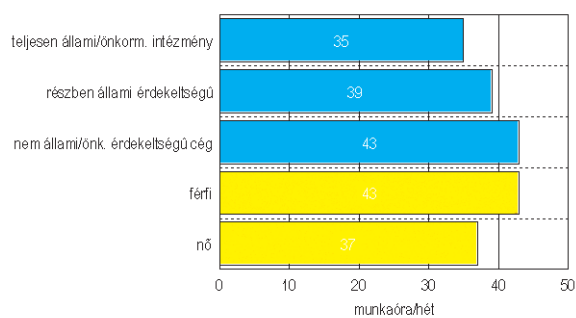
A régió fiataljainak gazdasági aktivitása (2002)

forrás: KSH DPA, 2002

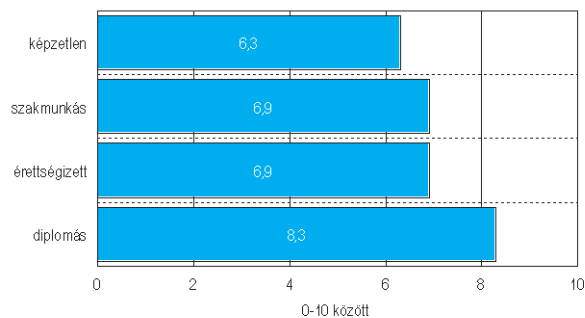
A munkahelyükkel kapcsolatban elmondható, hogy a gazdaságilag aktív fiatalok döntő többsége olyan munkahelyen dolgozik, amelyben nincs állami vagy önkormányzati tulajdon, 26 százalékuknak viszont állami vagy önkormányzati érdekeltsgű munkahelyük van. Jellemző, hogy azoknak a fiataloknak, akik a régióban állami vagy önkormányzati tulajdonú, fenntartású intézményben dolgoznak, jóval kevesebbet kell dolgozniuk, mint azoknak, akik a magán szektorban vállaltak munkát. Az is jellemző, hogy a fiatal férfiak többet dolgoznak mint a nők, s legtöbb munkaórát a szakmunkás fiatalok teljesítenek a régióban. Összességében a fiatalok „inkább elégedettek“ a munkájukkal, különösen a magas iskolai végzettségűek.

Az elmúlt héten ledolgozott munkaóra a fiatalok munkahelye és neme szerint

forrás: KSH DPA, 2002

A dolgozó fiatalok munkával való elégedettsége

forrás: KSH DPA, 2002

A gazdaságilag aktív 18-29 éves közép-dunántúli fiatalok jellemzően 18-19 éves koruk között léptek be a munkaerőpiacra. Ezen belül a teljesen képzetlenek 17, a szakmunkások 18, az érettségizettek 19, a diplomások pedig átlag 22 éves korban kötik az első munkaszerződést. A régióban élő fiatalok 34 százaléka egyszer, 13 százaléka többször is átélte már a munkanélküliség helyzetét. Ezen fiatalok összesen munkanélküliségi ideje átlag 9 hónap volt.

A regisztrált munkanélküliek aránya a munkavállalási korú állandó népességhez viszonyítva a régióban a hivatalos adatok alapján 5 százalék körül van, ami általánosságban kedvezőbb, mint az országos átlag és az európai régiók viszonylatában is kedvező adat. Ugyanakkor a régióon belül jól meghatározhatók a mély foglalkoztatási válságban szenvedő térségek. Ilyen az enyingi, sárbogárdi, sümegi kistérség. Ezen túl az országos átlag feletti az arány a várpalotai, zirci, abai és balatonfüredi térségekben, bár ez utóbbi helyen a munkanélküliség nem tartós állapot. A tartós munkanélküliség kialakulása különösen sújtja Sárbogárdot, Ercsít, Dunaújvárost és Adonyt, ahol a munkanélküliek körében meghaladja az 60 százalékot a 180 napon túli munka nélküliek aránya.

A régió ifjúsági helyzetelemzése szempontjából különösen fontos kérdés a pályakezdő munkanélküliek helyzete. A pályakezdők aránya a munkanélküliek között 7,2 százalék, ami jobb mint az országos átlag, de belső perifériák itt is vannak. A dunaújvárosi, tatai, pápai, dorogi, esztergomi és balatonfüredi kistérségekben jutnak legnehezebben munkához a fiatalok. Az ellenkező póluson a bicskei, adonyi és várpalotai térség van. Különösen magas a szellemi foglalkozásúak aránya a munkanélküliek körében Székesfehérváron (32 százalék), Tatabányán (27 százalék) és a gárdonyi térségben.

Kistérség	Munkanélküliek aránya	180 napon túli munka nélküliek aránya a munkanélküliek körében (%)	Szellemi foglalkozásúak aránya a munkanélküliek körében (%)	Pályakezdők aránya a munkanélkülieken belül (%)
Abai	6,1	39,7	11,1	5,4
Adonyi	5,1	52,2	12,3	4,0
Bicskei	2,6	40,3	16,4	3,1
Dunaújvárosi	5,0	53,7	19,7	9,5
Enyingi	9,6	41,0	8,4	4,2
Ercsi	4,2	55,8	13,2	5,1
Gárdonyi	3,1	33,4	26,8	6,2
Móri	3,7	38,7	14,7	4,8
Sárbogárdi	9,1	56,3	11,0	7,3
Székesfehérvári	3,8	36,8	31,9	7,1
Dorogi	3,7	35,0	21,3	10,0
Esztergomi	4,0	35,9	23,0	10,2
Kisbéri	5,3	36,8	13,8	7,3
Komáromi	3,1	29,5	20,5	5,5
Oroszlányi	3,7	40,5	17,6	7,5
Tatabányai	3,2	35,7	27,2	8,0
Tatai	4,1	34,6	24,1	9,2
Ajkai	4,9	40,9	11,7	7,0
Balatonalmádi	4,5	28,5	21,5	7,5
Balatonfüredi	5,8	22,2	19,0	10,7
Pápai	5,5	45,0	13,4	10,0
Sümegi	7,9	36,2	11,3	7,2
Tapolcai	4,7	29,0	16,6	6,8
Várpalotai	6,7	45,6	15,0	4,1
Veszprémi	3,9	30,0	24,5	5,4
Zirci	5,9	38,3	15,4	5,9
Régió	4,6	39,6	18,9	7,2
Ország	5,5	46,9	16,6	8,0

Forrás: KSH, T-STAR 2003

3.5 A fiatalok értékrendje, életmódja

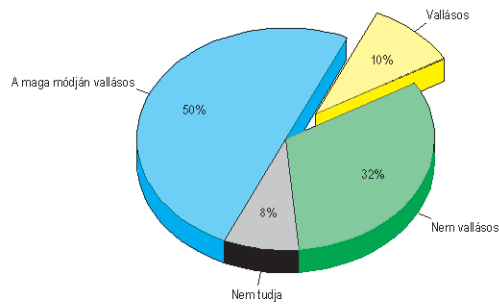
A közép-dunántúli régió fiataljai, valószínűleg ugyanazokkal a problémákkal szembesülnek napjainkban, mint a Magyarország többi részén élők, de nagy valószínűséggel állítható az is, hogy más értékítéletekkel, más nehézségekkel találják szembe magukat, mint egy spanyol, német, vagy akár szlovák régióban élő fiatal. Sajnos, nagyon koncentrálnak a közvetlenül minket körülvevő környezetre, de az Európai Unió éppen azt a célt tűzte ki maga elé, hogy ez ne így legyen! Lássunk rá egész Európára, ne a szomszédhoz, hanem a távoli országok lakóihoz is mérjük magunkat, ugyanis egy unióba tartozunk!

A továbbiakban mindenféle összehasonlítás nélkül elemezzük a közép-dunántúli régió fiataljainak egyes jellemzőit, értékrendjüket, a valláshoz és a demokráciához való viszonyukat, de a cél az, hogy ezek az adatok ne csak a magyarországi viszonylatban jelentsenek valamit, hanem az egész Európai Unió viszonylatában is.

Az értékrendi kérdések egyik fő árama a vallásosság. A régió fiataljainak fele a maga módján vallásosnak állítja be magát. 10 százalékuk vallásos, 8 százalék nem

tud állást foglalni (nem tudta eldönteni, hogy valójában az-e, avagy sem), míg a harmaduk (32 százalék) nem tartja magát vallásosnak.

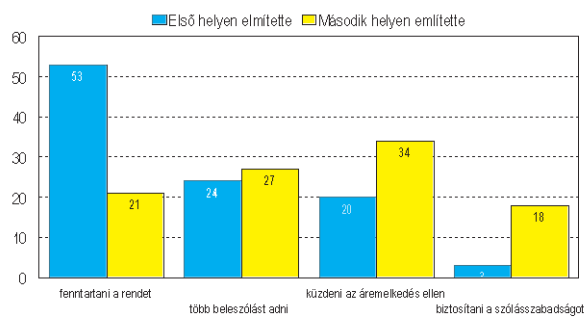
A régió fiataljai és a vallásosság

Forrás: KSH DPA, 2002.

A fiatalok legtöbbször az első helyre a rend fenntartását jelölte, mint legfontosabb teendőt a demokráciában. 24 százalék említette első helyen azt a gondolatot, hogy több beleszólást kell adni a döntéshozatalba, 20 százalék jelölte első helyen azt, hogy küzdeni kell az áremelkedések ellen. A második helyre sorolt feladatok közül kiemelkedik ez utóbbi, ami jelenti azt is, hogy az anyagi biztonság még nem teremtődött meg a fiatalok többségénél a régióban, ilyen szempontból tartanak a jövőtől és adott esetben a szegénységtől. 27 százalék sorolta második helyre azt, hogy több beleszólást kell adni, 21 százalék a rend fenntartását tette a második helyre, míg 18 százalék választotta ki a szólásszabadságot, mint fontos teendőt.

A legfontosabb teendő a demokráciában

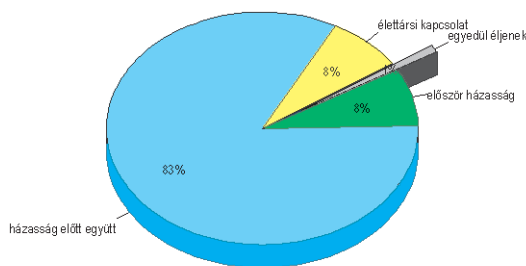
Forrás: KSH DPA, 2002.

Az állam számára az egyik legfontosabb teendő a fiatalokkal kapcsolatban a családhoz, párkapcsolatokhoz való viszonyhoz kötődik. A házasság intézménye részben archaikussá vált a 21. századra: egyre kevésbé számít a hivatalos papír, egyre többen élnek élettársi kapcsolatban. A leg súlyosabb probléma talán azonban egész Európában a válás.

Az eredmények azt mutatják, hogy a házasság a régió fiataljainak szemében elvileg még fontos dolog, hiszen 91 százalék szerint házasságban kell élni. Ezzel szemben a valós házassági adatok mást mutatnak, mint az érték survey adatai. Mindössze 8 százalék mondja azt, hogy a házasságot nem előzheti meg semmiféle együttélés, míg 83 százalék úgy gondolja, hogy az a helyes, ha a párok a házasság előtt mindenképpen összeköltöznek egy időre. 8 százalék úgy gondolja, hogy az élettársi kapcsolat a helyes döntés két ember együttélésekor, és mindössze egy százalék mondta azt, hogy egyedül kell élni.

A fiatalok véleménye a párkapcsolatokról

Forrás: KSH DPA, 2002.

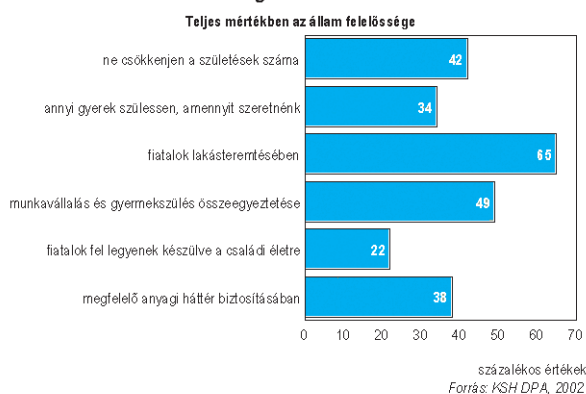
A DPA-ban mért adatok alapján azt mondhatjuk, hogy az átlag ideális gyermekszám 2,09 jelenleg a régió fiataljai szerint. Ez azt jelenti, hogy a jelenlegi családonkénti alacsony gyermekszám nem csak az értékrendbeli különbségek miatt csökkent le az elmúlt évtizedekben, hanem valószínűleg életmódbeli és anyagi okok egyaránt közrejátszanak.

A családi szerkezetek változásaiban és a családi körülmények alakulásában az államnak nagy a felelőssége. Az alábbi ábra azt mutatja, hogy a fiatalok hány százaléka gondolja úgy, hogy felsoroltak teljes mértékben az állam feladatai. A közép-dunántúli fiatalok 65 százaléka gondolja úgy, hogy a lakásteremtés egyértelműen az állam feladata volna. 49 százalék a munkavállalást és a gyermekszülés összeegyeztetését is annak tartja. Jelentős, még (42 százalék) azok aránya, akik a születésszám csökkenésének megállítását is az állam feladatának tekintik.

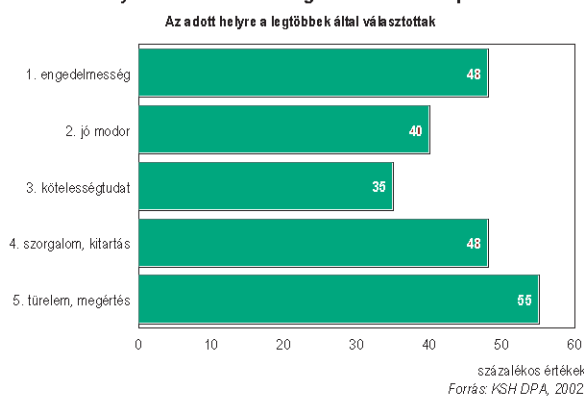
A családi értékek között ki kell emelni a fiatalok véleményét a gyermeknevelésről. Milyen értékeket képviselnek, milyen normákat tekintenek elsődlegesnek, hiszen ezzel a jövő generációját kísérhetjük figyelemmel. Az ábra azt mutatja, hogy a gyermeknevelésben a legfontosabb öt szempont közül melyek voltak azok, amelyeket az egyes szinteken a legnagyobb arányban választottak. Az első helyen

48 százalék választotta az engedelmességet, a második helyen a legtöbbször által kiválasztott szempont a jó modor volt, aztán a kötelességtudat a harmadik, a szorgalom és kitartás a negyedik, míg a türelem és megértés az ötödik helyre került.

Az állam felelőssége a családok fenntartásában

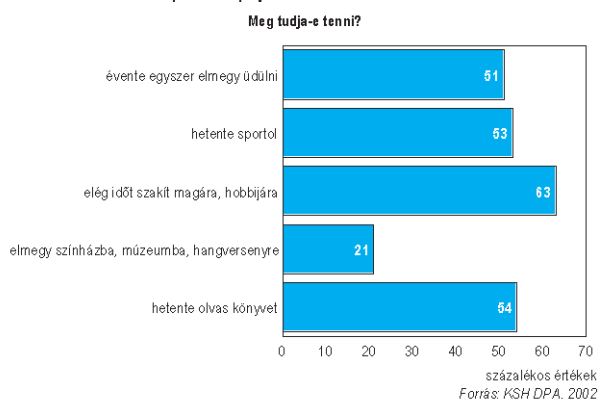
Gyermeknevelésben a legfontosabb 5 szempont

A szabadidő eltöltése, az életmód és a kultúra is eltérő a fiatalok és az idősebbek körében. A Közép-Dunántúli fiatalok fele tudja tenni, hogy évente egyszer elmegy üdülni. Körülbelül ugyanennyien (53 százalék) hetente sportolnak. 63 százalék tudja megtenni azt, hogy saját magára és hobbijára időt szakít. Ezek az arányok bármiféle összehasonlítási alap nélkül is alacsonynak mondhatók.

A kulturális események látogatása a fentiekkel ellentétben is nagyon csekély. Mindössze 21 százalék válaszolta azt, hogy meg tudja tenni, hogy elmegy színházba, múzeumba, hangversenyre. A megkérdezett fiatalok több mint fele (54 százalék) mondta azt, hogy legalább hetente olvas könyvet.

Szabadidő, kultúra, sport és üdülés a fiatalok körében

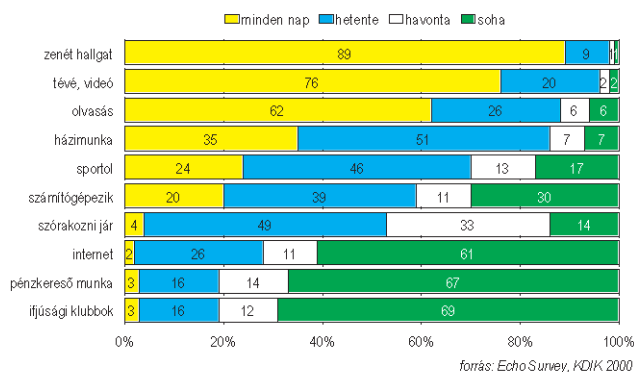
A fiatalok életében meghatározó jelentősége van annak, hogy a szabadidejüket milyen módon töltik, mire van egyáltalán lehetőségük. Az Echo Survey régióban végzett kutatásainak adatai alapján a régió középiskolásainak szabadidős tevékenysége valamivel enyhébben ugyan, de éppen úgy a passzív időtöltések felé tolódik el, mint a felnőttek esetében. Az első két helyen szereplő tevékenység nem okoz meglepetést. A tévé és a videó a legkönnyebben elérhető szabadidős tevékenység, ez egyébként nem a fiatalok sajátossága. A könyvek és magazinok olvasása napi rendszerességgel a tanulók 62 százalékát jellemzi, további 30 százalékuk hetente vesz kezébe újságot vagy könyvet a középiskolákban. A házimunka magas - heti - említése azt mutatja, hogy a családok többségében van belső munkamegosztás, legalábbis a fiatalok így látják. Ez természetesen nem klasszikus szabadidős tevékenység, hiszen a többség kötelezőként éli meg. Némileg meglepő viszont a szórakozni járás viszonylag alacsony említési aránya (46 százalék havonta, ritkábban vagy soha sem jár).

A könyvet sokak szerint felváltó számítógépet napi rendszerességgel 20, hetente további 39 százalékuk használja, s ez nem alacsony, hiszen azt jelenti, hogy közel kétharmaduk rendszeresen hozzájut a géphez. A mélyebb elemzés kimutatta, hogy a virtuális valóság igen gyors előretörése csak részben történik hagyományos formák rovására. (pl. könyvolvasást kevésbé érinti, ellenben a közösségi klubokba járást annál inkább).

A fiatalok által említett pénzkereső munkát nézve el lehet gondolkodni azon, hogy ez bizonyos értelemben negatív (ha más tevékenység helyett, kényszerből kell dolgozni), bizonyos értelemben viszont pozitív lehet (ha a szocializáció folyamatába megfelelően épül be).

Az ifjúsági közösségi élményt adó klubok említési aránya elenyésző, mindössze 3 százalékuknak jelent napi, és további 16 százalékuknak heti elfoglaltságot. A nagy többség elutasítja. Jellemző, hogy az internetes közösséggel aktívabb kapcsolatuk van a tanulóknak, mint a még elvétve működő ifjúsági klubokkal.

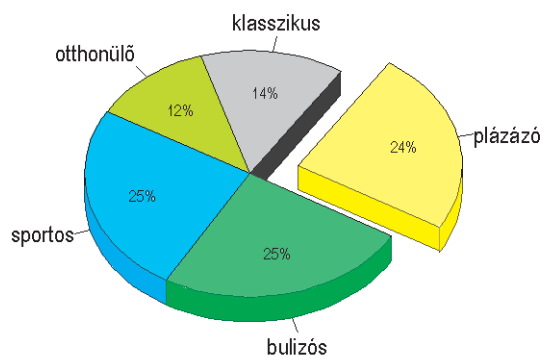
A tanulók szabadidős preferenciái

A fiatalok által leggyakrabban látogatott szabadidős helyszínek a bevásárlóközpontok (Pláza), 37 százalékuk gyakran, további 52 százalékuk alkalmanként megfordul bennük, de a különböző diszkók, éttermek, sörözők, pizzériák is kedvelt találkozó és szabadidő eltöltési helyszínei a székesfehérvári középiskolásoknak. A plázákban lévő multiplex mozi 17 százalékuk látogatja gyakran, 56 százalékuk néha teszi ezt. A gyorséttermekben (melyek nemcsak étkezési, hanem találkozási célokat is szolgálnak) minden ötödik középiskolás kifejezetten gyakran megfordul.

Általános tapasztalat, hogy a lányok gyakrabban járnak könyvtárba, színházba, gyorséttermekbe, teázókba, kávézókba és gyakrabban "plázáznak" is. Ugyanakkor a fiúk rendszeresebben látogatják a játéktérmet és a meccsetek.

Tanulói csoportok a szabadidő felhasználása szerint

A középiskolás diákok a szabadidős szokásaikat tekintve öt csoportba sorolhatók. A fiatalok 12 százaléka "otthonülő", nem jár szórakozni, nem nagyon vesz részt a közösségi élményt adó rendezvényeken, programokon. Ők azok, akiknek a

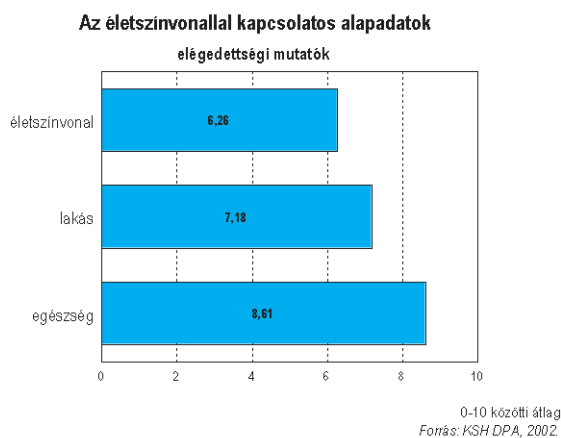
tévé az egyetlen szórakozási formájuk, még a számítógéppel, vagy az internettel sem kerülnek kapcsolatba. A másik csoport a "klasszikus" szórakozási formákat követi: színházba, könyvtárba, művelődési központokba járnak elsősorban. A középiskolások egynegyede szabadidő terén egyértelműen a sportot preferálja, de ugyanők sok időt töltenek a számítógép előtt is. Azok aránya, akik rendszeresen diszkókban, bulikban szórakoznak 25 százalék, s a "plázázó" fiatalok szintén ilyen arányban vannak jelen a korosztályban. Ez utóbbi csoport tagjai sokat járnak a multiplex moziba, a pláza játéktérbe, szeretnek gyorséttermekben étkezni, de emellett sokat interneteznek is. Ők azok, akik a kilencvenes évek új típusú szabadidő eltöltési helyszíneit preferálják.

Az egyes csoportok eltérő jellemzőkkel bíró fiatalokból állnak. A klasszikus érdeklődésű tanulók magasabb arányban vannak a lányok és a diplomás családok gyerekei között: ők tipikusan családközpontúak, valamint az átlagnál kevesebbet tévéznek. Az otthonülők ezzel szemben sokat tévéznek, és inkább a képzetlenebb családokban élnek. Részben ezzel összefüggésben keveset költenek. Pozitív viszont, hogy nem károsítják egészségüket drogokkal. A "plázázó" fiatalok tipikusan közepesen képzett családokból kerülnek ki, nagyon sokat költenek havonta, és a családi kapcsolataik erősebbek az átlagnál. A sport iránt érdeklődők egészségesebb életet élnek, családközpontú tanulók, tipikusan fiúk, míg a "bulizós" diákok általában a képzetlenebb családok gyengébb tanulói, akik ráadásul sokat költenek, gyenge családi kapcsolatok jellemzik családjukat és sok pszichoaktív szert használnak (alkohol, kábítószer, dohány stb.)

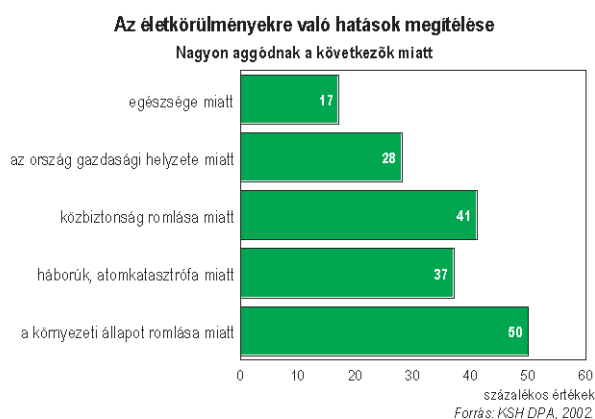
A régióban mindenképpen szükség van a szabadidő-pedagógia újragondolására, s ez esetben nem szabad figyelmen kívül hagyni azokat a tényeket, melyek legfontosabb üzenete, hogy a mostani középiskolások szabadidős szokásai differenciálódtak az utóbbi években, a korosztály egyáltalán nem homogén e tekintetben sem, így a velük való foglalkozásnak is differenciálódnia kell.

3.6 Lakhatás és jövedelem

Az alábbi ábra a régióban élő fiatalok életszínvonallal és az életkörülményekkel kapcsolatos elégedettségi mutatóit reprezentálja a DPA alapján. A megkérdezett fiatalok életszínvonallal való elégedettsége 6,26 pont a 10 fokú skálán. A lakáskörülményekkel való elégedettség már kicsit jobb, 7,18 pont, míg a fiatalok egészségükkel kapcsolatos elégedettségi mutatója kiváló, 8,61.

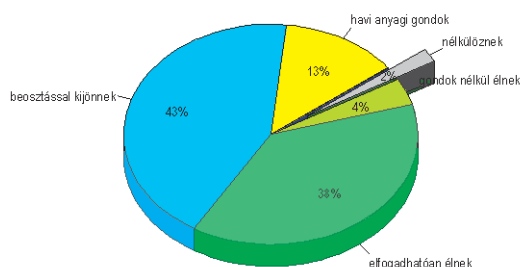

A fiatalok fele nagyon aggódik a környezeti állapot romlása miatt. A közbiztonság romlása miatt szintén nagyon aggódik 41 százalékuk, a háborúk és atomkatasztrófák miatt már csak 37 százalék, az ország gazdasági helyzete miatt 28 százalék, míg egészségük miatt csak 17 százalék aggódik nagyobb mértékben az átlagosnál.

A jövedelmi különbségek mindig is jelentős problémákat generáltak a társadalomban. Sajnos, a gazdasági helyzetnek kiszolgáltatott társadalmi csoportoknak kevés kitörési pont adódik, ami rányomja bélyegét egész életükre, ezért az életszínvonalhoz szorosan kapcsolódik a jövedelem megítélése. A fiataloknak mindössze a 4 százaléka él gondok nélkül, harmaduk (38 százalék) elfogadhatóan, míg nagy többségük (43 százalék) beosztással jól kijön. Sajnos egy nagy csoport (13 százalék) havi anyagi gondokkal küzd, és a 2 százalékuk nélkülöz.

Mire elég a fiatalok jövedelme a régióban

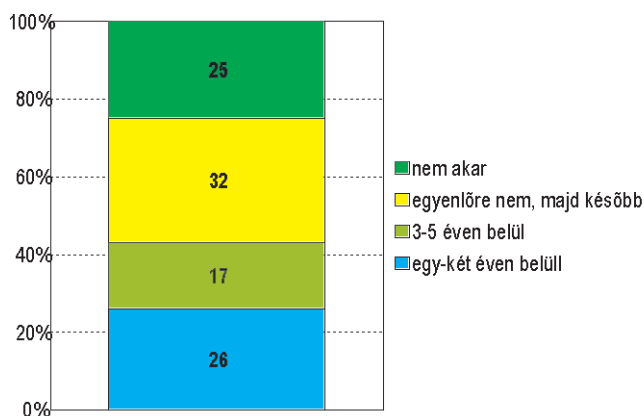
Forrás: KSH DPA, 2002.

2002-ben a fiatalok összevont havi nettó jövedelme átlagosan 48 ezer forint volt, az összevont háztartási jövedelmük pedig, 128 ezer forint. Ha a munkaviszonyban álló, gazdaságilag aktív dolgozókat külön vizsgáljuk, esetükben 61 ezer forint a havi átlag, míg a tanulók esetében 22 ezer volt.

A lakáshellyel kapcsolatos elégedettségen kívül érdemes megvizsgálni azt, hogy a fiatalok milyen jogcímen, és kinek a lakásában élnek. A 30 év alattiak 26 százaléka tulajdonosa saját lakásának, vagy a tulajdonos élettársa, házastársa. 65 százalék egyik családtagjának lakásában él, míg 3 százalékuk bérlő. A maradék egyéb jogcímen él (főbérlő, szolgálati lakás, társbérlő stb.) jelenlegi lakásában.

A fiatalok 26 százaléka tervezi, hogy egy-két éven belül változtat lakáskörülményein, 17 százalék ezt 3-5 éven belül tervezi. Harmaduk egyelőre nem, de később esetleg változtat, míg negyedük kifejezetten nem akar változtatni jelenlegi lakáskörülményein.

Tervezi-e, hogy a jövőben változtat lakáskörülményi

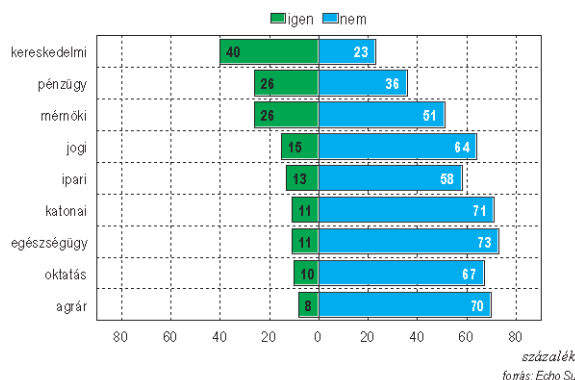

Forrás: KSH DPA, 2002.

A tanuló középiskola-választásakor alapvetően kétféle döntési szint létezik, vagy a tanuló egyedül dönt, vagy a szülők és a tanuló közösen. Olyan esettel, ahol a diák úgy nyilatkozik, hogy a szülei nélküle hozták meg a sorsát érintő egyik legfontosabb döntést, csak elvétve lehet találkozni. A tanulók fele a szüleivel együtt dönti el, melyik középiskolát válasszák.

Érdekes információ, hogy melyek azok a pályák, amelyekről el tudják képzelni, hogy munkát vállaljanak, és melyik pályát zárják ki terveik közül. A legtöbben a kereskedelmi pályát jelölték meg (40 százalék), és a pénzügyi valamint a mérnöki karrier határozott választása került még 20 százalék fölé (az ipari pálya vonzereje 13 százalék). A leginkább elutasított pályák: az agrár, az egészségügyi és a katonai terület, amelyeken a tanulók több mint 70 százaléka nem tudja elképzelni, hogy munkát vállaljon.

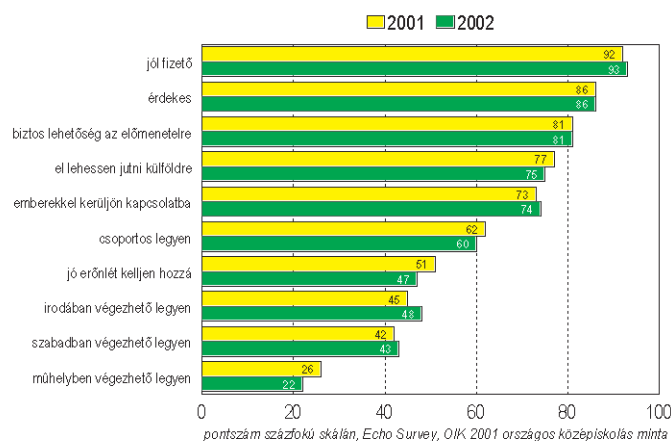
El tudod képzelni, hogy az alábbi pályákon munkát vállalj?

A pályaelképzelésekkel kapcsolatban a legfontosabb szempont - kiemelkedve a többi tényező közül -, hogy jól fizető munkáról legyen szó. Ennek átlagértéke 93 pont a százfokú skálán. A szakma kiválasztásában összességében fontos szempontnak minősíthető az érdekessége (86), a biztos előmenetel lehetősége (81 pont), a munkával kapcsolatosan külföldre való eljutás lehetősége (75 pont) valamint az emberekkel való kapcsolat lehetősége (74 pont). A rangsor másik végén azok a jellemzők vannak, amelyek a munkavégzés helyszínét jelölik (iroda, műhely, szabadban). Ezek fontossága átlagban továbbra sem éri el az ötven pontos határt.

A munkahely kiválasztási szempontjainak fontossága

A karrierterveket nagymértékben befolyásolják a közelben elérhető oktatási intézmények. E tekintetben meglehetősen nagy különbségek vannak a régió egyes kistérségei között. A régióban mindösszesen 80 gimnáziumi és 104 szakközépiskolai feladatellátási hely van. Ezek közel egyötöde a Székesfehérváron egytizede pedig, Veszprémben és Tatabányán. A régióban a felsőoktatási intézmények száma igen alacsony. Míg az országban ezer lakosra átlag 20 nappali tagozatos felsőoktatási hallgató jut, addig a régió átlaga csak 12, s mindössze hat városban érhető el ilyen képzési forma.

Kistérség	Általános iskolai feladatellátási helyek száma	Gimnáziumi feladatellátási helyek száma	Szakközépiskolai feladatellátási helyek száma	Középiskolai tanuló ezer lakosra	Felsőoktatási intézmények nappali tagozatos hallgatói 1000 lakosra
Abai	10	–	1	5	–
Adonyi	9	1	1	14	–
Bicskei	17	3	2	10	–
Dunaújvárosi	20	4	8	56	37
Enyingi	10	1	–	9	–
Ercsi	10	1	–	–	–
Gárdonyi	10	3	–	19	–
Móri	15	1	1	13	–
Sárbogárdi	13	1	1	13	–
Székesfehérvári	39	17	22	82	23
Dorogi	20	2	2	9	–
Esztergomi	17	6	8	67	12
Kisbéri	12	1	1	9	–
Komáromi	13	3	7	45	–
Oroszlányi	11	2	3	22	–
Tatabányai	27	5	10	46	13
Tatai	17	3	3	44	–
Ajkai	27	3	5	32	–
Balatonalmádi	13	2	1	32	–
Balatonfüredi	8	1	4	42	–
Pápai	32	4	6	47	1
Sümei	9	1	1	15	–
Tapolcai	20	1	2	21	–
Várpalotai	14	3	2	25	–
Veszprémi	26	8	11	68	71
Zirci	13	3	2	20	–
Régió	432	80	104	41	12
Ország	3 748	728	894	43	20

4. Ifjúsági intézményrendszer

4.1 A RISZI tevékenységei, szolgáltatásai, fejlesztési lehetőségei:

A Közép-dunántúli Regionális Ifjúsági Szolgáltató Irodák tevékenységeiről az Ifjúsági és Sport Minisztérium az alábbi általános rendelkezéseket rendelte el:

A regionális ifjúsági irodák országos hálózatát a 2/1999 (IX. 24). ifjúsági és sportminisztériumi (ISM) rendelet hozta létre. A Gyermek és Ifjúsági Alapprogram (GYIA) és a regionális ifjúsági irodák működéséről rendelkező rendelet határozza meg a Közép-dunántúli Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda (KD-RISZI) fő feladatait.⁷

Feladatellátásának középpontjában azonos hangsúllyal van jelen a hálózati szintű fejlesztés és képzés az ifjúsági intézményrendszer szereplői (helyi ifjúsági szolgáltató irodák, ifjúsági referensek, civil ifjúsági szervezetek, ifjúságsegítő szakemberek) számára, valamint az ezt a folyamatot támogató pályázatkezelés - külön kiemelve a Regionális Ifjúsági Tanács kiírásait. Az iroda a régió legmagasabb szintű ifjúságpolitikai szereplője.

A Közép-Dunántúli RISZI 2000. február 1.-én indította el szolgáltatásait veszprémi székhellyel. A RISZI-nek otthont adó irodaház a megyeszékhely belvárosában helyezkedik el, működési lehetőséget biztosítva a szociális illetve területfejlesztési szférában tevékenykedő intézményeknek is. A megközelíthetőség részben akadálymentesítettnek mondható, akár személyes tanácsadásra is alkalmas helyiségekkel rendelkezik.

Az Irodában tevékenykedő kollégák mindannyian legalább egy-egy humán szakterületről származó felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, s feladataikat is ennek megfelelően látják el. (szociális munkás, művelődésszervező, kommunikáció).

A hazai decentralizációs folyamatok eredményeként az iroda feladatai, lehetőségei és felelőssége is egyre bővült. A forráselosztáson túl, az ifjúság alrendszerben, regionális szintre került az információnyújtás, a tanácsadás és fejlesztés egy része is. Az Európai Bizottság Ifjúság 2000 Programjának információs, kommunikációs, fejlesztő és részben monitoring feladata az elmúlt öt évben egyre mélyebb földrajzi megosztásra került, így a Programmal kapcsolatos fejlesztő munkák egy részének is az Iroda lett a gazdája.

---

⁷ a) kezdeményezi regionális fejlesztési programok, alprogramok indítását, közreműködik tervezésükben és megvalósításukban, b) közreműködik a Gyermek és Ifjúsági Alapprogramból támogatott, illetve felkérés alapján más projektek értékelésében, szakmai és pénzügyi ellenőrzésében, c) segíti az Európai Unió, az Európa Tanács és más nemzetközi szervezetek programfejlesztési és projekttervezési követelményeinek megismertetését és teljesítését, d) gyűjti és feldolgozza az ifjúságra vonatkozó regionális információkat, ennek érdekében kutatásokat, felméréseket kezdeményezhet, illetve támogathat, e) javaslatokat tesz a fiatalok részvételének fejlesztésére a helyi, a térségi, a regionális, a régiók közötti és az euro-regionális együttműködésekben, f) az erre a célra rendelkezésre álló pénzügyi keret terhére biztosítja a Regionális Ifjúsági Tanács működésének feltételeit, és ellátja a Regionális Ifjúsági Tanács működésével összefüggő feladatokat

Az iroda előkészítő munkájának gyümölcseként a Regionális Ifjúsági Tanács, a legfontosabb regionális erőforrásgazdával a Regionális Fejlesztési Tanáccsal már ekkor és ekkor együttműködési megállapodást kötött. A megállapodás kiemelt szakmai területként jeleníti meg a programozás-területi tervezést, a fejlesztési feladatok összehangolását, a kölcsönös információszolgáltatást, a gazdasági, pénzügyi közös tevékenységet. Az együttműködés forrás oldalának kialakítására a következő néhány évben van lehetőség, hiszen a fejlesztési tanácsok kompetenciája, önállósága, költségvetése a mostani hónapokban alakul újjá.

Kiemelt szolgáltatásként a következők említhetők meg:

- Ifjúsági közösségek számára információnyújtás és tanácsadás
- Önkormányzatok számára információnyújtás és tanácsadás
- Párbeszéd programokban és érdekérvényesítési kezdeményezésekben való részvételre ösztönzés
- Euroregionális, határmenti, regionális és kistérségi együttműködések fejlesztése
- Képzések tervezése, szervezése, közvetítése
- Európai, nemzetközi ifjúsági kapcsolatok fejlesztése
- Nemzetközi partnersoport keresés
- Hírszolgáltatás, hírlevelek kiadása
- Módszertani kiadványok gondozása, gyűjtése

A feladatok ellátására az Iroda több partneri hálózatot hozott létre:

Multiplikátor hálózat:

A Mobilitás által koordinált projekt olyan multiplikátor hálózat kiépítését tűzte ki célul, melynek tevékenysége nem korlátozódik csupán az Ifjúság 2000-2006 Programhoz kapcsolódó információszolgáltatásra, hanem olyan holisztikus, rendszerszemléletű gondolkodásmódot igyekszik átadni a hálózat tagjainak, mely az ifjúságsegítői feladatokat is magában foglalja.

A multiplikátorok tevékenységi területe kistérségi szintre tevődött át a regionális, illetve helyi szint helyett. Ezzel a koncepcióval igyekszünk segíteni a kistérségi koordinátori hálózattal való együttműködést.

Az első félévben a bevezető képzések, illetve a csoportvezetői készségfejlesztés zárult le. A multiplikátor hálózat tagjai olyan, az ifjúságsegítésben jártas személyek, melyek multiplikátori feladataikat önkéntesen látják el, jellemzően valamilyen civil szerveződés tagjaként, annak infrastruktúrájára támaszkodva. A multiplikátor hálózat előnye, hogy az ifjúsági szervezésekkel közvetlen kortársi, illetve helyi kapcsolatot alakít ki, mely csatornákon az információk, fejlesztési projektek könnyen jutnak el a célcsoporthoz. Jelenleg a multiplikátor hálózat tagjai mindhárom megyéből képviseltetik magukat.

Eurodesk hálózat:

Az Eurodesk az Európai Bizottság támogatásával működő európai ifjúsági információ-szolgáltató hálózat, melynek az Európai Unió tagállamaiban, valamint

Norvégiában, Izlandon, Liechtensteinben, Romániában és Bulgáriában több mint 700 regionális és helyi partnere van. Az ezekben az irodákban dolgozó szakemberek fiataloknak és a velük foglalkozóknak nyújtanak telefonos, e-mailes és személyes információ-szolgáltatást az európai oktatási, képzési és kulturális kérdésekről. A hálózat magyarországi koordinációját az ICSSZEM háttérintézménye, a Mobilitás végzi, a helyi hálózat szervezése pedig a regionális iroda feladata. E hálózatban tíz helyi partner közreműködésére számíthat az iroda.

Az iroda legfontosabb partnerei:

- Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium
- Közép-dunántúli Regionális Ifjúsági Tanács
- Közép-dunántúli Regionális Területfejlesztési Tanács
- AGORA irodák
- Ifjúsági Információs és Tanácsadó Irodák (HAYICO)
- Teleházak, Civil Házak, Esélyek Háza
- Gyermkekkel és Ifjúsággal foglalkozó szervezetek (egyesületek, alapítványok, egyházi fenntartású ifjúsági szervezetek)
- Települési önkormányzatok, ifjúsági referensek
- Kistérségi Önkormányzati Társulások (kistérségi megbízottak és kistérségi menedzserek)
- Ifjúsági közösségek (HÖK, DÖK, GYIÖK, ifjúsági klub, cserkészcsapat, egyházi ifjúsági csoport)
- A pályázatokat értékelő szakértők
- A régió oktatási-képzési szakemberei
- Önkormányzati fenntartású intézmények (művelődési házak, ifjúsági házak, iskolák, óvodák)

A fejlesztési célok:

A RISZI alapvetően nyitott intézményként folyamatos mediatív tevékenységet végez NGO - NGO, illetve NGO - ifjúsági kormányzati szinten egyaránt. Az elmúlt időszak tapasztalatai alapján az alábbi átfogó fejlesztési célok meghatározását szükséges megfogalmazni:

1. Humán erőforrások mobilizálhatósága,
2. Szolgáltatások bővítése,
3. Képviseleti rendszer,
4. Pályázatok,
5. Identitástudat növelése,
6. Szervezetfejlesztés,

Az értékek ismerete, a célok kitűzése és megvalósítása jelentik azokat a lépcsőfokokat, melyek eljuttathatnak a legfelsőbb célhoz, az innovatív érték szemléletű ifjúsági munkához. Ez egy tovább decentralizált hálózatot, magas szinten képzett, kellően motivált, öntudatos, jól felszerelt, vertikális és horizontális kapcsolatokkal rendelkező csapatot jelent. A csapat által létrehozott hálóban minden-

kinek helye van, s mindenki a saját specifikus területén ténykedve adja át tapasztalatait a szakmai háló más-más szegletébe.

A humán erőforrások fejlesztése többoldalú, bonyolult és összetett folyamat a régióban, mely több egymással összefüggő és más-más területek által részletezendő cselekvési tervet igényel:

- Az esélyegyenlőség megteremtése,
- Oktatási és szociális infrastruktúra fejlesztése,
- Aktív munkaerőpiaci politikák támogatása,
- Az egészségügy és szolgáltatásainak fejlesztése,
- Egyének és szervezetek innovációs képességének fejlesztése.

A fejlesztési lehetőségek egyenes arányban állnak a gazdasági környezet innováció orientáltságával, a minőségi élet feltételeinek megteremtésével.

Az innováció feltételezi az információk befogadási és feldolgozási képességének kialakítását, a társadalmi és gazdasági élet területén egyaránt. A tudásbázis kialakítása, a tanulásnak, mint egész életen át tartó tevékenység szerepének ösztönzése és szemléletmódként való felfogása hosszú távon alapozhatja meg a régió sikerét. Az újra való fogékonyság, az általánostól eltérő egyedi meglátása, létrehozása, a szokatlan összefüggések észrevétele és alkalmazása azonban olyan attitűd, mely nem velünk születik: kialakítható, fejleszthető, bátorítható. Az újításokkal együtt járó változási folyamat jelleget változtat meg, érdekeket sért, az erre való felkészülés, menedzselés alkalmazható, tanulható. A fejlesztési programok, a fejlődés elősegítésének egyik fontos pillére a civil szféra megerősítése, szervezeti és egyéni szinten egyaránt.

A régió tágan értelmezett információs infrastruktúráját a technikai és humán erőforrások oldaláról egyaránt megmutató ellentmondásosság jellemzi. A korszerű információs struktúra hálózatának elemei megtalálhatók, de a régió fejlesztésében érintett intézmények nem használják ki teljes mértékben az ebben rejlő lehetőségeket, így nem alakult ki egy megfelelően strukturált, integrált, hálózatszerű tartalmi együttműködés. Ma még nem jellemző, hogy a meglévő adottságok, lehetőségek a mindennapok tervezési és döntéshozatali folyamataiba szervesen beépültek volna. E tekintetben kiemelendő az Európai Bizottság kezdeményezése az "e-Európa-információs társadalom mindenki javára", az információs társadalom megalapozását és fejlesztését célzó programok ösztönzése a hazai gyakorlatban. Az információhoz jutás forrásait vizsgálva, horizontális megközelítésben tematikus megvalósítások csírái fellelhetők, azonban ezek egyedi megvalósítások, a regionális rendszerszemléletet mellőzik, nem kellően kidolgozottak és naprakészségük is megkérdőjelezhető. Vertikális megközelítésben elmondható, hogy a NUTS II-V szintű kezdeményezések egyedileg léteznek a régióban, azonban ezek elkülönült, korlátozottan elérhető, egyedi megvalósításként értelmezhetők. A fenti ellentmondásosság feloldására elengedhetetlen egy olyan információs hálózat kialakítása, mely a régióban meglévő elemekre és kapacitásokra alapozva naprakész és operatív együttműködést biztosít a civil szféra fejlesztésében érdekelt szereplők között. A szolgáltatások irányvonalának kidolgozása során még nagyobb teret kell engedni az uniós szemléletnek és módszereknek, melyek a következő időszak gondolati tőkét erősen befolyásolják.

A régióépítés hosszú folyamat, az intézményrendszer mozgásteret folyamatosan bővíti, s a szereplők az egyértelmű és határozott fejlesztési hatást kiváltó források kapcsán érdemleges partnert látnak az intézményben. A regionális identitás erősödik, a belső kapcsolatok terei identifikálódnak, ami összességében segíti a regionalitás érvényesülését.

Az intézményrendszer megtartása, illetve a fejlesztési célok között vázolt széleskörű elérési módozatok kidolgozása szükséges, hogy az EU jövőbeli forrásai fogadásának szintjei kiépüljenek. A régió jövőjét alapvetően befolyásolja, hogy az emberek felkészültek legyenek a fejlesztések befogadására, valamint a regionális identitás fokozásával a belső innovációs potenciál, mint új mozgató erő előtérbe kerüljön. Ezt egyrészt megfelelő szakmai háttér biztosításával, másrészt a régiós polgárság tudatának erősítésével lehet elérni.

A felgyorsult változások korában a szervezetek számára elengedhetetlen szükséglet, hogy az össztársadalmi, gazdasági változásokra megfelelően reagáljanak, hisz fennmaradásuk a változások felismerésén és az új környezethez való alkalmazkodáson múlik.

A régió esetében a szervezetfejlesztés tervszerű, a régió egészére kiterjedő, szervezett törekvés, mely a szervezetek hatékonyságának és életképességének növelését célozza meg. A folyamatok magukban foglalják a döntési folyamatokat, a kommunikációs rendszert, stílust, a szervezetek közötti kapcsolatokat. Ismerni kell az emberek viselkedésmódját, viszonyát, attitűdjeit, értékeit, gondolkodásmódját, vertikálisan és horizontálisan egyaránt zavartalan kommunikációs lehetőséget kell biztosítani mindenki számára.

A szervezetfejlesztés, mint átfogó cél átfedést mutat a humán erőforrás fejlesztéssel. A szakemberképzés "legalizálása" (ne csak származtatott szakma legyen az ifjúságsegítés), a civil menedzsment hangsúlyos szerepe a lehetőségek tárházát rejti magában.

A fejlesztés, kutatás és cselekvés egymással összefüggő műveletsor, mely a célok, problémameghatározások, adatgyűjtések, hipotézisek s a tervek meghatározásán túl folyamatos értékelést és visszacsatolást feltételez.

A szervezetek minőségbiztosítási feltételrendszerének kidolgozása szintén egy jövőbe mutató feladat. A vélemények ezzel kapcsolatban szélsőséges módon oszlanak meg. Az egyik oldal úgy gondolja, hogy ez egy iparból átvett fogalom, melyet a szférában nem lehet alkalmazni, legfeljebb tetőszerkezet szintjén. A másik oldal az elitizmus kialakulásától tart, mely feloldhatatlan ellentétet szülne.

A minőségbiztosítás a megfogalmazott célok megvalósítására ösztönöz, az árnyokat nem engedi eltorzulni, tehát fékez, valamint folyamatos monitor tevékenységgel felfedi az esetleges hibákat, segíti azok kijavítását, tükröt tart a szervezetek elé. Ez az, amit meg kell valósítani régiós civil szervezeti szinten, illetve az állami szerepeket átvállaló regionális szervezetek szintjén.

4.2 Ifjúsági információs és tanácsadó irodák tevékenységei, szolgáltatásai, fejlesztési lehetőségei:

A régióban négy településen működik ifjúsági információs és tanácsadó iroda:

- Veszprémben a Megyei Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda
- Székesfehérváron a SZITI Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda
- Dunaújvárosban az Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda
- Tatabányán a Tatabányai Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda

A veszprémit egy ifjúsági közalapítvány, a székesfehérvárit egy egyesület, míg a dunaújvárosit és tatabányait a városi önkormányzat tartja fent.

Az ifjúsági információs és tanácsadó irodák olyan humánszolgáltató intézmények, melyek alapellátás jellegű szolgáltatást nyújtanak ügyfelei, különösen a fiatalok számára.

Céljaik:

1. A fiatalok számára segítséget nyújtanak a mindennapi életük során felmerülő problémák megoldásában, információs igényeik kielégítésében.
2. Információs és tanácsadó tevékenységen keresztül segítik a fiatalok autonómiájának kialakulását, azt hogy felelősséget vállalhassanak önmagukért.
3. Segítik az egyének és a (szolgáltató) intézmények találkozását.
4. Segítik a fiatalokat abban, hogy megtalálják a nekik megfelelő helyet a társadalomban, illetve az életkorukból és élethelyzetükből adódó esetleges hátrányaik csökkentését.
5. Segítik a társadalmi folyamatok megértését, és az azokba való aktív bekapcsolódást.
6. Segítik, hogy a fiatalok személyes fejlődésük lehetőségeiről tájékozottak legyenek.

Az irodák feladatai:

1. Elsődleges megelőzés.
2. A fiatalok várható problémáinak megelőzéséért, illetve csökkentéséért, a helyi igényekhez igazodva ki kell alakítaniuk és működtetniük kell a céljainak és feladatainak megvalósításához szükséges információs és tanácsadó szolgáltatásokat.
3. A fiataloknak információt és tanácsokat kell adniuk kéréseiknek, sajátos szükségleteiknek megfelelően.
4. A működés által érzékelt és felvetett problémákat vissza kell csatolniuk, közvetíteniük kell a helyi önkormányzatoknak, a szakmai nyilvánosságnak és célcsoportjainak, ezáltal kedvezően befolyásolva tevékenységüket, együttműködésüket, a fiatalokat érintő társadalmi folyamatokat, döntéseket.

Az ifjúsági információs szolgálat alapelvei:

1. Az információhoz való jog állampolgári jog. "A fiataloknak fenntartások nélkül joguk van a teljes, érthető és megbízható információhoz és tanácsadáshoz

kivétel nélkül minden őket érintő problémában és minden szektorban, hogy ezáltal a választás teljes szabadságát élvezhessék diszkrimináció, ideológiai vagy más befolyásolás nélkül." (Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R 90 (7) sz. Ajánlás)

2. Az erre a célra létrehozott információs és tanácsadó szolgálatok minden politikai szervtől függetlenül kell hogy működjenek.
3. Az irodák nem vehetik át a már meglévő intézmények, szolgálatok feladatait, hanem szükség esetén információs és tanácsadó szolgáltatásaikkal kell kiegészíteniük azokat új módszerek, modellek, kísérletek kialakításában, adaptálásában.
4. Az információ megbízható, a szolgáltatás mindenki számára diszkrimináció nélkül hozzáférhető és ingyenes.
5. Bármely fiatal megkeresheti őket, bármilyen problémával.
6. Azonnal, várólista nélkül kell segítséget nyújtaniuk, amikor a fiatal problémájával megjelenik.
7. A nyitvatartás a tanuló és dolgozó fiatalok szabadidejéhez igazodik.
8. Az irodák és a működtetésben résztvevő személyek tiszteletben tartják a fiatalok anonimitását. A szakmai titoktartás kötelező. A fiatalok függetlenségét segítve egyenrangú félként kell kezelni őket.
9. Tiszteletben kell tartani a fiatalok autonómiáját önmeghatározásukban és jogukat a szabad választáshoz.
10. Az alapszolgáltatások nem lehetnek üzleti jellegűek.
11. A szabad cselekvés, fejlődés és rugalmasság érdekében az irodák függetlenek bármely más intézménytől.
12. Az információs szolgáltatás és a tanácsadás az irodák elsődleges tevékenysége.
13. Az információs és tanácsadó szolgáltatások integráltan jelennek meg és egyenlő súlyt képviselnek.
14. Az információs és tanácsadó szolgálatok valamennyi hozzá forduló személy számára nyitottak, de a fiatalok az elsődleges csoport, melynek érdekében az iroda működik.

Az irodák tevékenységi köre alapvetően két részre osztható (információs szolgáltatás és tanácsadás):

1. INFORMÁCIÓSZOLGÁLTATÁS

Az alábbi területeken végeznek információgyűjtést- és szolgáltatást az irodák:

- helyi, regionális és országos kulturális programok, rendezvények
- helyi sportolási lehetőségek, helyi, regionális és országos sportrendezvények
- helyi, regionális és országos közoktatási és felsőoktatási információk (legalább: iskolatípusok, intézmények, oktatott szakok és szakmák, felvételi eljárások, iskolarendszeren kívüli képzési lehetőségek)
- helyi egészségügyi ellátások (legalább: egészségügyi intézmények alapadatai, nyitva tartása, iskolaorvosi szolgálat alapadatai)
- helyi szociális ellátások (legalább: szociális és humán szolgáltató intézmé-

nyek alapadatai, nyitva tartásuk, pénzbeli ellátások fajtái és a hozzájuk tartozó jogosultságok, természetbeni ellátások fajtái és a hozzájuk tartozó jogosultságok)

- helyi hivatalok (legalább: alapadatok, nyitva tartás)
- országos hatáskörű hivatalok, hatóságok (legalább: alapadatok /pl. minisztériumok, állami szervek, országgyűlési biztosok/)
- helyi és megyei önkormányzatok (legalább: alapadatok, helyi önkormányzati képviselők névjegyzéke)
- helyi, regionális és országos olcsó szálláslehetőségek (legalább: kulcsosház, turistaház, kollégium, ifjúsági szálláshely kategóriákban alapadatok, nyitva tartás)
- országos utazási és szállás kedvezmények (legalább: MÁV és VOLÁN hivatalos kedvezmények, diákigazolvánnyal igénybe vehető kedvezmények)
- helyi és regionális munkalehetőségek (legalább: a helyi és regionális médiában megjelenő hirdetések)
- munkanélküli-ellátás (legalább: a munkanélküli ellátások típusai, igénybevételek módja)
- helyi albérletek (legalább: a helyi médiában megjelenő hirdetések)
- helyi, regionális és országos pályázatok (legalább: a pályázat kiírása)
- helyi és regionális segítő- és krízisellátó helyek (legalább: átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények, drogambulanciák, telefonos segítőhelyek kategóriákban alapadatok, nyitva tartás)
- az európai mobilitással összefüggő alapinformációk (legalább: Youth Hostelek Európában, Youth 2000-2006 ösztöndíj és csereprogramok)

2. TANÁCSADÁS

Az irodákban az alábbi tanácsadások működnek:

- jogi
- pszichológiai-mentálhigiénés vagy életvezetési-életszervezési
- továbbtanulási
- A tanácsadásokat felsőfokú szakmai képzéssel rendelkező tanácsadók végzik.
- A tanácsadást nyújtó szakemberek az irodára vonatkozó szakmai-etikai előírások szerint végzik munkájukat.
- Az irodában működő egyéb tanácsadások nem hátráltatják az alaptanácsadások igénybevételét és folyamatos működését.

Egyéb segítői formák, szolgáltatások:

Az irodák az igényekhez igazodó speciális szolgáltatásokat alakítanak ki, illetve végeznek.

Új modelleket, kezdeményezéseket adaptálnak, kapcsolatot tartanak azok működtetőivel, segítséget nyújtanak elindulásukhoz.

Az ifjúsági információs és tanácsadó irodák a korábbi években együttműködési megállapodásokat kötöttek a Regionális Ifjúsági Szolgáltató Irodával, melyben az alábbi feladatokat vállalták magukra:

1. Az ifjúsági információs és tanácsadó iroda széles körben tájékoztatja a hozzá forduló egyéneket és szervezeteket - a RISZI által nyújtott információk segítségével - az aktuális ifjúságra vonatkozó regionális/megyei információkról, felmérési és kutatási eredményekről, a RISZI programjairól, rendezvényeiről, a RISZI által szervezett ifjúsági képzésekről, illetve a Regionális Ifjúsági Tanács működéséről.
2. Az ifjúsági információs és tanácsadó iroda széles körben tájékoztat - a RISZI-től kapott információk alapján - a GYISM (mai ICSSZEM) valamint a GYIA, RIT által kiírt regionális, vagy országos pályázati kiírásokról, ezek eredményeiről, valamint más, az ifjúságot érintő pályázati lehetőségekről.
3. A fenti két pontban foglalt feladatok ellátásáért az ifjúsági információs és tanácsadó iroda munkatársai információközvetítőként működnek közre. Az iroda saját honlapján közvetlen linket biztosít a RISZI honlapja felé, a lehetőségeihez képest faliújságok, hirdető és üzenő táblák, szabadpolcos rendszerek, cím és programfüzetek segítségével növeli információszolgáltatását, illetve elektronikus és postai levelekkel, kiadványokkal, saját honlappal és hírlevéllel is tájékoztatja a fiatalokat. Az iroda e szolgáltatásai az egyének és ifjúsági szervezetek számára ingyenesen vehetők igénybe.
4. Az ifjúsági információs és tanácsadó iroda vállalja, hogy közösségek, szervezetek, intézmények számára segíti a tanácsadáshoz való hozzáférést az alábbi területeken:
programfejlesztési, projektszervezési, szervezetfejlesztési, pályázatírási, forrásszervezési, hálózatépítési és partnerkeresési technikák;
5. Az ifjúsági információs és tanácsadó iroda térítésmentesen hozzáférést biztosít a Nemzedéki Életpálya Modell, az ifjúsági kedvezményrendszer adatbázisához.
6. Az ifjúsági információs és tanácsadó iroda vállalja, hogy legalább egy munkatársa személyesen részt vesz a RISZI székhelyén - a RISZI-vel történő egyeztetés alapján - a RISZI, illetve a Mobilitás által kezelt pályázatokkal kapcsolatos felkészítésen.
7. Az ifjúsági információs és tanácsadó iroda munkatársa(i) - a RISZI-től kapott felkészítés megtörténte esetén - a RISZI, illetve a Mobilitás által kezelt pályázatokkal kapcsolatban segítik a hozzájuk forduló ifjúsági szervezetek képviselőit.
8. Az ifjúsági információs és tanácsadó iroda folyamatosan törekszik a RISZI munkatársainak programjaiba, rendezvényeibe történő bevonására.
9. Az ifjúsági információs és tanácsadó iroda vállalja, hogy munkatársai részt vesznek - a RISZI-vel történő egyeztetés alapján - a RISZI által munkájuk szakmai megalapozottsága és hatékonyabbá tétele céljából részükre szervezett képzés(e)k(n).
10. Az ifjúsági információs és tanácsadó iroda vállalja, hogy havi rendszerességgel részt vesz a RISZI-vel történő egyeztetéseken azokról a regionális fejlesztési programokról, alprogramokról, melyeknek tervezésében, illetve végrehajtásában a RISZI közreműködik, illetve összegyűjti és közvetíti a vele kapcsolatban (együttműködésben) lévő gyermek és ifjúsági szervezetek vé-

- leményét e tevékenységekkel kapcsolatban a RISZI felé.
11. Az ifjúsági információs és tanácsadó iroda negyedévenként tájékoztatja a RISZI-t a jelen megállapodásban rögzített együttműködés teljesítésére vonatkozóan. A tájékoztatás részét képezi az együttműködésben meghatározott szolgáltatási területekre vonatkozó havi ügyfélforgalmi jelentés.
  12. Az ifjúsági információs és tanácsadó iroda a jelen megállapodásban foglalt teljesítése során köteles az Európai Ifjúsági Információs Chartában, valamint az Európa Tanács R90(7) sz. az európai fiataloknak nyújtandó információról és tanácsadásról szóló ajánlásában meghatározottak szerint és annak szellemében eljárni.
  13. Az ifjúsági információs és tanácsadó iroda vállalja, hogy az együttműködés tapasztalatait írásban értékeli, melyet megküld a RISZI-nek.

4.3 Drogprevenációs szolgáltatások, intézmények a régióban

Felismerve a drogproblémából fakadó társadalmi és gazdasági veszélyeket, az Ifjúsági és Sportminisztérium előterjesztette a Nemzeti stratégiát a kábítószer-probléma visszaszorítása érdekében, melyet a Kormány 2000. július 4-én, az Országgyűlés 2000. december 5-én fogadott el. A Nemzeti stratégia nem csupán drogellenes program, hanem szándéka és szemlélete alapján ennél lényegesen több: egy egészségében tudatos, azt megtartani, sőt továbbfejleszteni képes és kész Magyarország jövőképe is. Ebben a vonatkozásban nemcsak a településeknek (NUTS V. szint) hanem a kistérségeknek (NUTS IV.) és megyéknek (NUTS III.) is óriási lehetőségük és természetesen felelősségük van.

A szakirodalomban a drogjelenség értelmezésére és magyarázatára elterjedt modellek közül a nemzeti stratégia a multidiszciplináris-modellt fogadja el, mely a megfelelő empirikus adatokon alapuló szociológiai megközelítés, és a jelenségnek egyfelől a társadalom érték- és normarendszere szempontjából elfoglalt helyét, másfelől az egyének, családok, közösségek szocializációs szerepét veszi figyelembe. Felhasználja a modern kriminológia és pszichiátria, valamint más tudományok eredményeit (pl. gyógyszer-tan, genetika, társadalom-statisztika, népegészségügy). Számol a probléma összetettségével és az annak kezelésére hivatott szakmák sokszínűségével. A megközelítés tekintetbe veszi azt a tény is, hogy a drogfogyasztás befolyásolására irányuló társadalmi cselekvés maga is hozzájárul a jelenség átalakulásához, kezelhetőbbé vagy éppen kezelhetetlenebbé válásához. A Közép-Dunántúlon elkészült drogellenes stratégiák (Veszprém, Várpalota, Dunaújváros, Tatabánya, Székesfehérvár, Fejér megye) is e modell szemléletét kívánják érvényesíteni a drogellenes közdelemben.

A kábítószer-probléma térségi (városi, kistérségi és megyei) kezelését tekintve kétféle társadalmi-szervezeti válaszmodell található régiókban, mely modellek gyökeresen eltérő filozófia mentén fogalmazzák meg céljaikat és a célok megvalósításához rendelt eszközöket. Az egyik modell szerint a probléma alapvetően "ki-

vül" van a tágabb közösségben. Ez elsősorban háritó (prohibicionista) stratégiát invokál. A másik modell szerint a probléma a közösségben "belül" van, ez pedig integratív stratégia megvalósítását teszi szükségessé. A régió egésze tekintetében mindenképpen azt kell elfogadni, hogy a drogprobléma nem a régió kívülről van, hanem kialakulásáért a régióban lévő városi, térségi közösségek egésze felelős; ugyanígy a probléma-kezelésében is mindenkinek feladatot kell vállalni. A problémát nem elhárítani kell, hanem kezelni és ebben a régió ifjúsági szolgáltatóinak kitüntetett szerepe van.

Az elmúlt évtized társadalmi változásainak kísérő jelenségeként Magyarországon a legális és illegális drogfogyasztás mértéke jelentősen emelkedett. Ez a tendencia nem kímélte a régiót sem, különösen a régió nagyvárosaiban, Tatabányán, Veszprémben, Dunaújvárosban és Székesfehérváron nőtt meg a pszichoaktív szerhasználat.

A régióban 25 olyan intézmény, civil vagy egyházi szervezet van, ahol kábítószerezéssel kapcsolatos problémával rendelkező klienseket látnak el:

	Fejér megye	Veszprém megye	Komárom-Esztergom megye
Állami/Önkormányzati	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Egészségmegőrzési Központ Dunaújváros ❖ Szent György Kórház Addiktológiai Gondozó ❖ Szent Pantaleon Kórház Addiktológia Gondozó ❖ Móri Városi Kórház Addiktológiai Gondozó 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Ajkai Kórház Addiktológiai Gondozó ❖ Pápai Kórház Addiktológiai Gondozó ❖ Sümegi Kórház Addiktológiai Gondozó ❖ Várpalotai Kórház Addiktológiai Gondozó ❖ Veszprémi Kórház Addiktológiai Gondozó ❖ Zirci Kórház Addiktológiai Gondozó ❖ Bakonyi Gyermekvédelmi Igazgatóság, Zirc 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Esztergomi Kórház Addiktológiai Gondozó ❖ Komáromi Kórház Addiktológiai Gondozó ❖ Tatabányai Kórház Addiktológiai Gondozó ❖ Tatai Kórház Addiktológiai Gondozó
Civil/egyházi	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Rév Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat ❖ Zöld Alma Egészségfejlesztő Alapítvány ❖ Magyarországi Református Egyház Kallódó Ifjúságot Mentő Misszió Ráckeresztúri Drogrehabilitációs Otthona ❖ Baptista Szeretetszolgálat Alapítvány ❖ Mentsvár Alapítvány, Bicske 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Alkohol - Drogsegély Ambulancia, Veszprém ❖ Noszlopi Drogrehabilitációs Intézet 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Utcai Szociális Segítők Együlete ❖ Szent Jakab Alapítvány Drogprevenációs Iroda ❖ Élettér Közösség-és Településfejlesztő Egyesület, Komárom

Ebből Fejér megyében 5 egyházi vagy civil, illetve 4 önkormányzati fenntartású szolgáltatóval találkozhatunk, Veszprém megyében két civil szervezetben, 7 állami/önkormányzati intézményben, Komárom-Esztergom megyében pedig 3 civil és 4 állami intézményben várják a klienseket.

A kábítószer-probléma kezelésében kitüntetett szerepe van az addiktológiai gondozóknak, rehabilitációs otthonoknak illetve drogambulanciáknak. A régióban 14 addiktológiai gondozó működik valamilyen kórházhoz kapcsolódóan, 2003-ban ezen intézmények betegforgalma közel 13 ezer fő volt. Ezzel párhuzamosan 16 pszichiátriai gondozóban 147 ezer kliens fordult meg. Kistérségi szinten vizsgálva az intézményeket drogambulancia 1, addiktológiai gondozó 14, rehabilitációs otthon 2, egyéb támogató szervezet (alacsonyküszöbű szolgáltatások, eltérés, szenvedélybetegek nappali ellátási formája) 6 kistérségben működik. A drogprevenációs és drogrehabilitációs szolgáltatások tekintetében a legjobb helyzetben a régió Veszprém megyei része van, a legrosszabban, pedig Fejér megye. A tíz Fejér megyei kistérségből ötben (Gárdonyi, Adonyi, Abai, Enyingi, Ercsi) a drogellenes munka legegyszerűbb feltételei sem adóttak (teljesen hiányoznak az ellátórendszer intézményei, nincsenek OM finanszírozású iskolai prevenációs programok, stb.).

2001-2004 között az angliai DAT-modell alapján számos Kábítószerügyi Egyeztető Fórum alakult a régióban a minisztériumi támogatások nyomán. Összesen 8 kistérségben található jelenleg települési szintű KEF. Veszprém és Fejér megyében ezek most vannak kialakulóban. Regionális szintű KEF az országban csak egy van (Dél-Dunántúl), és kistérségi szintű viszont nincs a régióban.⁸

⁸A valószínűleg a Sárbovárdi kistérségi KEF lesz az első NUTS IV. szintű KEF

Kistérség	Települési KEF-ek (2005)	Drogambulancia (2003)	Addiktológiai gondozók (2003)	Pszichiátriai gondozók forgalma (összes betegmegjelenés) 2003	Addiktológiai gondozók forgalma (betegmegjelenések száma) 2003
1. Abai					
2. Adonyi					
3. Bicskei					
4. Dunaújvárosi	1		1	15755	1534
5. Enyingi					
6. Ercsi					
7. Gárdonyi					
8. Móri			1		151
9. Sárbogárdi					
10. Székesfehérvári	1		1	24251	3184
11. Dorogi					
12. Esztergomi			1	13102	456
13. Kiskéi					
14. Komáromi			1	2678	67
15. Oroszlányi	1			6172	0
16. Tatabányai	1		1	10418	179
17. Tatai			1	8758	224
18. Ajkai	1		1	16955	2023
19. Balatonalmádi				1804	0
20. Balatonfüredi				3470	0
21. Pápai	1		1	8550	527
22. Sümegi			1	1716	478
23. Tapolcai			1	3681	526
24. Várpalotai	1		1	7255	549
25. Veszprémi	1	1	1	16855	1728
26. Zirci			1	6526	1062
Régió	8	1	14	147946	12688

Forrás: KSH T-START, 2003

A kábítószer-problémával foglalkozó kórházi intézmények, drogambulanciák jelentései alapján a kábítószer-betegek többsége többféle drogot is kipróbál. Míg a rendszerváltás idején a szerves oldószereket fogyasztók adták a gondozott kábítószer-fogyasztók többségét, addig 1999-ben már csak a harmadát, napjainkban pedig töredékét. Ezzel párhuzamosan jelentősen emelkedett a hallucinogén anyagokat (extasy, LSD, marihuána, hasis) használók száma. Közel minden második beteg ilyen szert használt. De érezhetően nőtt a heroint és az amfetamint preferáló drogbetegek száma is.

2001-ben 10.000 lakosra országosan 12 kábítószer-beteg jutott. Ez az adat a Közép-Dunántúlon 6 fő/10.000 lakos. Ezen belül a napi gyakorisággal fogyasztók aránya 43,6 százalék, ami alacsonyabb, mint az országos átlag (55,2 százalék). A kábítószer-fogyasztás miatt kórházba utaltak aránya azonban ebben a térségben a

legmagasabb, 14,0 százalék (az országos átlag 9,2 százalék), ami köszönhető az addiktológiai gondozók nagy számának is.

A családsegítő és gyermekvédelmi intézményekben jellemzően hiányoznak a kábítószer problémával kapcsolatos nyilvántartások, adatok, ugyanakkor jelzés értékű, hogy a Gyermekjóléti Szolgálatok adatai szerint a gondozott gyerekek családjaiban kb. 40 százalékban a szülő alkoholizáló életmódja a fő veszélyeztető tényező.

A kábítószerrel való visszaélés bűncselekményét elkövetők száma az utóbbi években a régióban is jelentősen megnőtt. Természetesen a megyei jogú városok részesedése a döntő ezekben a rendőrségi statisztikákban, azonban korántsem egyenlő mértékben. A legtöbb ilyen jellegű bűncselekmény a dunaujvárosi rendőrkapitányság illetékességi területén került regisztrálásra.

A regionális ifjúságkutatásokból jól látható tendencia, hogy az életkor növekedésével hogyan emelkedik a rendszeresen és az alkalmanként dohányzó tanulók aránya. A probléma már az általános iskolákban is megjelenik. Az általános iskolák között van olyan, amelyik azt jelezte, hogy már negyedik (!) osztályban is komoly probléma a dohányzás. Jellemző, hogy a tendencia lépcsőzetesen, megtorpanva növekszik. Az első szakasz 15-17 év, ekkor a dohányzó fiatalok aránya intenzíven nő, s a 17 éveseknek már egyharmada rendszeres dohányos. A második szakasz az érettségi időszaka (18-19 év). Ekkorra eldől, hogy kiből válik rendszeres dohányos, s ki marad meg az alkalmankénti rágyújtásnál. A harmadik szakaszban ismét emelkedő tendenciát láthatunk. Mindez azt jelenti, hogy a fiatalok dohányzás elleni küzdelmét az általános iskolában el kell kezdeni, mert a középiskolás korosztályban már kialakul a rendszeresség.

A dohányos tanulók naponta átlagosan a nagyvárosokban 8.4 szál cigarettát szívnak el. (A magukat rendszeres dohányzónak vallók 11-et, az alkalmanként dohányzók 3-4-et.) A fiúk és a bejárósok az átlagnál többet szívnak, de erősebb dohányosok vannak a képzetlenebb szülők gyengébben tanuló gyermeki között is.

A középiskolásoknál a rendszeres alkoholfogyasztók aránya 30-35 százalék. Ha a nemek dimenziójában vizsgáljuk a kérdést, kiderül, hogy a rendszeresen alkoholt fogyasztó tanulók többsége férfi, míg a lányok körében az alkalmankénti ivók vannak egy kicsit felülreprezentálva. Jellemző, hogy az életkor emelkedésével nő az alkoholt fogyasztók aránya, de a szülő iskolai végzettségétől mindez teljesen független (!).

A legális szereknél sokkal kevésbé elterjedt a kábítószeres fogyasztása. A középiskolások 69-74 százaléka elutasítja. A tanulók 15-20 százaléka alkalmi, s 1-2 százaléka rendszeres drogfogyasztó - saját bevallásuk alapján. A valós arány azonban ennél magasabb lehet, ugyanis a tanulók több mint fele ismer olyan fiatalt, aki kábítószerrel fogyaszt, 28-38 százalékának a barátai körében is van drogos, s 22-30 százalékuk személyesen ismer olyan fiatalt, aki kábítószerrel árusít.

A régió ifjúsági cselekvési terve szempontjából sem lehet közömbös, hogy az iskolákban dolgozó pedagógusok előtt a tanulók drogozása többnyire rejtve marad.

A régió szakemberei igen kritikusak az egyes drogügyi területeken végzett szakmai munkával szemben. Még a legpozitívabb vélemény is csak 54 pont százfokú skálán. Vitatott az iskola és a civil szervezetek által végzett drogprevenciós mun-

ka színvonalának megítélése, a prevenció programok számát pedig egybehangzóan keveslik a szakemberek.

A régió droghelyzetének alakulására hatással bíró tényezők között meghatározók az egyéni értékrendi változások és a földrajzi elhelyezkedés (a főváros és a Balaton közelsége, átmenő utak). A megkérdezett szakértők a drogellenes küzdelemre szánt források közül a legtöbb pénzt az iskolai prevencióra fordítanák, de arányait tekintve sokat áldoznának a drogprobléma társadalmasítására, a tanácsadó szolgálatok működtetésére, a rehabilitációs lehetőségek javítására. A képzésekre, továbbképzésekre és egészségügyi ellátásra, s gyógykezelés javítására már kevesebbet, s a kínálatcsökkentésre adnák a legkevesebbet. Hasonló preferencia-sorrendet adott az a kérdés, amikor arra kértük a szakértőket, hogy páros összehasonlítás módszerével válasszák ki, hogy a gyógykezelés-prevenció-kínálatcsökkentés-társadalmasítás relációban a drogellenes munka mire koncentráljon. A prevenció mindhárom összevetésben preferenciát élvez, a társadalmasítást előbbre valónak tartják, mint a kínálatcsökkentést vagy a gyógykezelést, s a kínálatcsökkentés vagy gyógykezelés összevetésében pedig nem határozható meg egyértelmű sorrend.

Az intézményi hálózatban három nagyon fontos hiány látható: a) kevés a bentlakásos rehabilitációs lehetőség; b) kevés a régióban a drogambulancia; c) nehezen és kevesek számára érhetőek el az alacsonyküszöbű szolgáltatások (szenvedélybetegek közösségi ellátása).

A régióban futó drogprevenció programok közül többnek a szakmai színvonala és ez által eredményessége is komolyan megkérdőjelezhető. Sok esetben súlyos tudás- és ismerethiánnyal rendelkeznek az ezeket végző "szakemberek". Az egyik legfontosabb "terepen", az iskolai prevenció programok kiválasztásában gyakran személyes, illetve csoportérdekek játszanak közre és nem a szakmaiság. Több kutatás is kimutatta pl. az OM-támogatott iskolai prevenció programok kudarcát.

Humánszolgáltató intézmények interszektoriális helyzete a régióban

Az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet 2004 tavaszán kutatást végzett a humánszolgáltató intézmények körében az interszektoriális és ágazatközi együttműködés alternatíváiról a szociális szolgáltatások terén a Közép-dunántúli régióban. Az intézményi válaszadók véleménye alapján a legnagyobb szociális problémákat öt nagy problémátípus köré lehet csoportosítani, mely problémák mindegyikének komoly kihatása van az ifjúsági szolgáltatások újragondolására is:

1. Munkanélküliség, foglalkoztatási gondok: munkahelyek hiánya, alacsony jövedelem, a fiatalok és romák foglalkoztatásának hiánya, szegénység. E problémákhoz szorosan kapcsolódnak a segélyezési rendszerből fakadó zavarok, a segélyek nem megfelelő elosztása, a támogatási rendszer nem adekvát módja.
2. Közösségi segítségnyújtási rendszer hiánya: a családok, egyedülállók, hajléktalanok, fogyatékos emberek segítése; összetartás, összefogás hiánya.
3. A fiatalok életkezdésének segítése: gyermekek támogatása, gyermekvállalás, fiatalok lakásproblémája, szociális bérlakások hiánya, a többgyerekes családok megélhetése és az alacsony életszínvonaluk

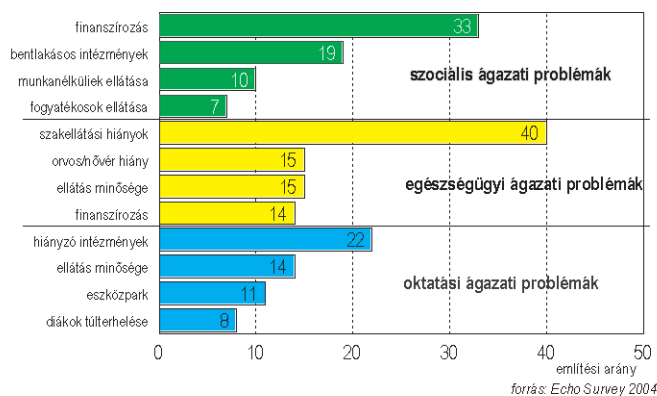
4. Öregedő települések szociális ellátási problémái: idősek napközbeni és bentlakásos ellátása, időszotthonok, klubok szervezése.
5. Szociális ellátórendszer strukturális problémái: fogyatékosok és más speciális csoportok alap- és szakellátása, a szakemberhiány, a bentlakásos intézmények férőhelyeinek alacsony száma

Az intézmények által leggyakrabban említett szociális ágazati problémák a régióban - a finanszírozási problémákat nem tekintve - a bentlakásos intézmények korlátozottsága, illetve a fogyatékosok és a munkanélküliek szociális ellátásának hiányosságai. Minőségi kifogások nem jelentek meg a szociális szakemberek részéről a szociális ágazattal szemben, ellenben az egészségügyi és oktatási ágazatban az ellátási hiányosságok mellett 14-15 százalékban az ellátás minőségét hozták fel problémaként.

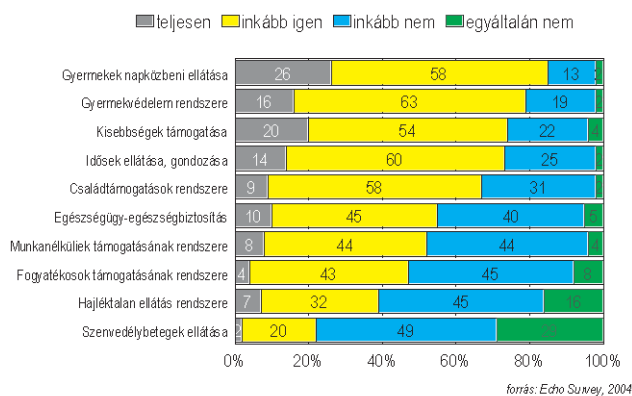
A szociális és ifjúsági szolgáltatásokkal összefüggő oktatási kérdések közül elsősorban az került elő, hogy az iskola nem működik szociális jelzőrendszerként (pl. gyermekvédelem, családgondozás területén), pedig információik vannak, továbbá a nevelői kompetencia-hiányok egyre jobban érezhetőek a régióban felnövő fiataloknál; különösen a fogyatékos gyermekeknél és a roma tanulóknál. A szociális ágazattal összefüggő helyi gazdasági problémák kapcsán egyhangúlag a munkahelyteremtés és a fiatalok munkaerőpiaci helyzetének problémaköre merült fel.

A problémás humán ágazati szolgáltatásokkal kapcsolatban általánosságban nem a szolgáltatás teljes hiánya merült fel problémaként (ez csak a válaszok 12-13 százalékában volt így), hanem az, hogy van ugyan szolgáltatás, de az fejlesztésre szorul, mert nem reflektál maradéktalanul a lakossági igényekre. Településtípus szerint nézve az adott ágazati szolgáltatás hiányosságait a községekben az oktatási, a kisvárosokban az egészségügyi, a nagyvárosokban pedig jellemzően a szociális ágazat estében mondták a legtöbben, hogy egyáltalán nincs olyan szolgáltatás, amely az általuk felvetett probléma enyhítését célozná.

A legfontosabb szociális, egészségügyi és oktatási problémák említési aránya

Az egyes szociális ellátások vélt megfelelése a velük szemben támasztott követelményeknek a régióban

Részletesen vizsgálva az egyes szociális ellátásokat, az intézmények szerint leginkább a gyermekek napközbeni ellátása és a gyermekvédelem rendszere felel meg a velük szemben támasztott követelményeknek a közép-dunántúli régióban, de a kisebbségek és az idősek ellátása valamint a családtámogatások rendszere is inkább csupán kielégítő. Az egészségügy-egészségbiztosítás, a munkanélküliek támogatási rendszere, valamint a fogyatékosok támogatási rendszere tekintetében már erősen megoszlanak a válaszok, de abban megint egyetértés van, hogy a szenvedélybetegek és a hajléktalanok ellátása határozottan nem felel meg az igényeknek és a követelményeknek.

A szociális, és különösen az ifjúsági szolgáltatások helyi vagy regionális szervezésekor ágazati szinten célszerű számolni az állami és önkormányzati intézmények mellett a másik két szektor, a nonprofit szférába tartozó civil szolgáltatók, illetve a forprofit szférába tartozó piaci alapon szervezett szolgáltatók erőforrásaival.

A régióban jelenleg működő intézmények többsége elképzelhetőnek tartja, hogy bizonyos ifjúsági és szociális szolgáltatásokat a jövőben piaci szervezetek vagy civil szervezetek nyújtsanak és ne állami vagy önkormányzati intézmények. A civil szervezetek esetében az intézmények egyötöde komolyabb kööttségek nélkül is rábízna bizonyos szolgáltatásokat a civil szektorra, de a többség csak korlátozottan, az állami és/vagy önkormányzati intézményekkel együttműködésben tudja elképzelni a civil vagy piaci szervezetek bevonását ezen szolgáltatások biztosításába. Az intézmények egyharmada utasítja el határozottan a piaci szervezetek potenciális részvételét a szolgáltatások szervezésében és egytizedük az NGO-kat sem látná szívesen ezen a területen.

Egy másik dimenziót vizsgálva, a helyi (települési hatókörű) szervezetek kevésbé nyitottak a civilek bevonására, mint a kistérségi vagy régiós szociális szolgáltatók, s az is jellemző, hogy ahol pezsgőbb a civil szféra élete (nagyvárosok) ott az állami és önkormányzati intézmények egyaránt nyitottabbak a másik két szektor irányába a régióban.

Az ifjúsági, szociális és más humán szükségletek kielégítésében az állami/önkormányzati intézmények, a civil szektor és a piaci szereplők egyaránt szerepet vállalnak már most is, részben átfedő, részben elkülönült szakterületeken a régióban. A humánszolgáltatások biztosításakor ugyanakkor a különböző szektorok különböző előnyökkel és hátrányokkal vesznek részt. Ha állami intézmények nyújtják az ellátást, szolgáltatást, az kiszámíthatóságot, jogszerűséget és ellenőrizhetőséget hordoz magában, ugyanakkor bevallottan rugalmatlan, bürokratikus és forráshiányos. Ezek a hátrányok igazak az önkormányzati feladatellátásra is, de ez más előnyökkel párosul. A kiszámíthatóság mellett a helyismeret és a szakszerűség a fontos. A civil szervezetek szerepvállalása azzal az előnnyel jár, hogy az általuk nyújtott ifjúsági és más humán szolgáltatások rugalmasabbak, jobban figyelembe tudják venni az emberi viszonyokat, miáltal közvetlenebb kapcsolatot tudnak kiépíteni a kliensekkel. Az árnyoldal ez esetben a hosszú távú fenntarthatóság bizonytalansága, a forráshiány és a vélt vagy valós partikularizmus. Ezek az egyházak által nyújtott szolgáltatások hátrányai is. Ha valamilyen ifjúságsegítő vagy szociális szolgáltatást, ellátást piaci alapokra helyezünk a régióban, annak a rugalmasságon kívül előnye a célzottabb, speciális igények kielégítésének lehetősége. De ennek természetesen ára van. A piaci szolgáltatók szakmaiságának kérdését érdemes kettőséggel jellemezni: egyrészt előny a magasabb színvonalú ellátás, de ugyanakkor a szakmaiság csorbulásától is tartani lehet, ha a profit szempontjai érvényesülnek.

	Legnagyobb ELÖNY	Legnagyobb HÁTRÁNY	Nincs tapasztalata(%)
Ha állami intézmények nyújtják	kiszámíthatóság jogszerűség ellenőrizhetőség	forráshiány rugalmatlanság bürokratikus	33
Ha önkormányzati intézmények nyújtják	kiszámíthatóság helyismeret szakszerűség	forráshiány rugalmatlanság bürokratikus	20
Ha civil szervezetek nyújtják	rugalmasság emberközpontúság közvetlen kliens kapcsolat	forráshiány hosszú távon bizonytalan partikuláris	44
Ha egyházak nyújtják	lelkiismeretesség emberközpontúság megbízhatóság	partikuláris forráshiány hosszú távon bizonytalan	58
Ha gazdasági társaságok nyújtják	magas színvonal rugalmasság célzottabb igénykielégítés	drága hosszú távon bizonytalan szakmaiság csorbulhat	55

Forrás: Echo Survey 2004.

Az állami és önkormányzati szociális ellátó intézményekről alkotott vélemények tanulmányozásakor feltűnő, hogy a kétféle fenntartó (állam és önkormányzat) intézményeinek szolgáltatásai között a régió szakemberei nem látnak jelentős különbséget, csak árnyalatnyi eltérés mérhető: az önkormányzati intézményeket egy kicsit rugalmasabbnak, szociálisan érzékenyebbnek, hatékonyabbnak minősítették, mint az állami intézményeket.

A civil szektor és a piaci szféra bevonása a szolgáltatások szervezésébe elősegíti a plurálisabb helyi és regionális ellátásszervezést a lakossági és azon belül az ifjúsági szükségletek kielégítése érdekében. Az ifjúsági szolgáltatások területe azonban igen sokszínű és feltételezhető, hogy a piaci vagy a civil intézmények bevonása az ellátásszervezésbe különböző módon hat az egyes területeken. A régióban működő intézmények, civil szervezetek nemcsak ebben, hanem abban is megosztottak, hogy mely szolgáltatások azok, amelyekbe egyáltalán be lehet (szabad) vonni piaci illetve civil szolgáltatásokat.

Piaci és a civil szervezetek bevonásának vélt hatása a régió-humánszolgáltatásaira

	CIVIL szektor bevonásának vélt hatása			PIACI szektor bevonásának vélt hatása		
	Mérleg-index pontszám	Nem tudja %	Nem lehet bevonni őket %	Mérleg-index pontszám	Nem tudja %	Nem lehet bevonni őket %
prevenációs és felvilágosító munka	87	8	2	61	22	14
utcai szociális munka	85	13	6	41	26	27
ifjúsági információs szolgáltatás	84	14	4	60	25	14
hajléktalanok ellátása	83	17	7	51	22	25
szenvedélybetegek ellátása, gondozása	83	15	11	65	24	26
fogyatékosok ellátása, gondozása	81	13	8	55	22	23
idősek házi, otthoni gondozása	80	7	4	51	17	16
idősek otthona, gondozóháza	80	12	7	63	19	12
rehabilitáció	80	16	11	75	21	18
megváltozott munkaképességűek segítése	78	8	4	77	17	12
átmeneti otthonok	76	14	11	41	24	22
fogyatékosok otthona	76	17	12	55	24	23
munkához juttatás segítése	76	14	3	79	18	10
tájékoztatás	76	7	4	59	24	11
idősek klubja	71	9	4	48	15	15
természetben nyújtott szociális ellátások	70	10	9	59	23	21
gyermek és fiatalok állami gondozása	69	21	19	37	22	37
gyermek, fiatalok pártfogói segítése, felügyelete	67	16	14	36	24	33
pszichiátriai betegek ellátása, gondozása	66	21	18	58	24	32
családsegítés, családgondozás	63	8	8	24	20	30
szociális étkeztetés	63	10	9	47	15	17
iskolán belüli szociális munka	62	19	14	28	25	35
közmunka szervezése	59	17	10	70	22	16
alacsonyküszöbű szolgáltatások	56	35	6	28	36	17
gyermekjóléti szolgáltatás	56	14	11	33	24	32
gyermekvédelem	53	17	18	29	27	35
bölcsődei ellátás	52	18	17	48	21	18
munkanélküliek ellátása	50	21	16	56	24	23
védőnői munka	43	17	31	36	25	35
pénzbeli ellátási formák, segélyezés	29	18	29	36	21	38

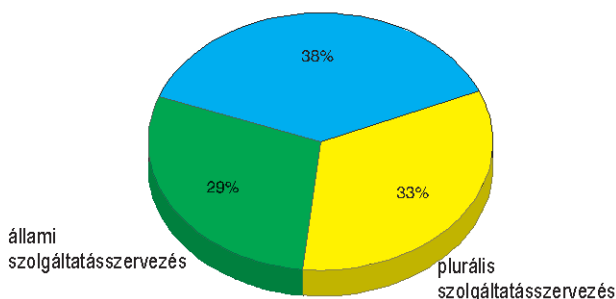
Forrás: Echo Survey 2004.

A civil szervezetek bevonása az adott ifjúsági vagy más humán terület szolgáltatásainak szervezésébe inkább javítana az ellátáson. Leginkább a prevenciós és felvilágosító munka, az utcai szociális munka, az ifjúsági információs szolgáltatások, a szenvedélybetegek ellátása, a hajléktalanok ellátása, a fogyatékosok gondozása, a rehabilitáció, a megváltozott munkaképességűek segítése, a tájékoztatás és a munkához juttatás segítése esetében várnának javulást a civil szervezetek bevonásától, vagyis tipikusan olyan területeken, amelyek most komoly problémákkal terheltek.

A piaci szervezetek belépését a konkrét ellátási területekre jóval többen zárnák ki a válaszadók közül, mint a civil szervezetek belépését, s a többieknél is erős a bizonytalanság a várt eredményesség tekintetében. Különösen az állami intézményeknek vannak fenntartásaik ezzel kapcsolatban. Összességében talán a munkához juttatás segítésében, a megváltozott munkaképességűek segítésében, a rehabilitációban és a közmunka szervezésén javítana valamint leginkább a piaci szolgáltatók megjelenése a szférán belül. Ugyanakkor a piaci szereplők megjelenése biztosan nem javítana a gyermekek és fiatalok állami gondozásán, a gyermekek, fiatalok pártfogói segítésén, a védőnői munkán, a pénzügyi ellátási formákon, a gyermekjóléti szolgáltatásokon, a gyermekvédelem helyzetén, az iskolán belüli szociális munkán, az alacsonyküszöbű szolgáltatások és a családsegítés, családgondozás helyzetén sem.

A humán szolgáltatások szervezéssel kapcsolatos attitűdök a régióban (klaszterek)

állami alapszolgáltatások kiegészítve speciális civil szolgáltatásokkal

forrás: EchoSurvey, 2004

A kapott válaszok alapján klaszter-elemzéssel három markáns attitűdöt lehet megragadni az ifjúsági és más humán szolgáltatások szervezésével kapcsolatban. A közép-dunántúli intézmények és szervezetek vezetőinek 38 százaléka azok közé tartozik, akik úgy vélik az államnak elsősorban az alapszolgáltatásokra kell helyeznie a hangsúlyt és a civil szervezeteknek ezeket kell kiegészíteni speciális szükségletű csoportoknak (elsősorban az elesettek és hátrányos helyzetűek számára) nyújtott célzott szolgáltatásokkal. A másik klaszter elsősorban az állami szol-

gálatásszervezést preferálja, sem a civil, sem a piaci szervezetek megjelenését nem nagyon támogatják. Ők alkotják a régió intézményvezetőinek 29 százalékát. A harmadik klaszterbe azok a válaszadók kerültek, akik inkább a plurális szolgáltatásszervezést preferálják, melyben a piaci, a nonprofit és az állami/önkormányzati intézményeknek egyaránt komoly szerephez juthatnak.

A plurális szolgáltatást preferálók nagyobb arányban tálthatók a kistérségi és különösen a régiós szervezetek, intézmények vezetői körében, továbbá a 90-es évek közepe óta működő újabb létrejött szervezeteknél. Felülreprezentáltak az NGO-k és az állami intézmények vezetői körében is, valamint a nagyvárosokban. Az állami szolgáltatásszervezést jobban preferálják a helyi szervezetek, - érthetően az önkormányzati és állami intézmények, a kisvárosi szervezetek és a 1995 előtt alapított szolgáltatók vezetői. Az állami alapszolgáltatások melletti speciális civil szolgáltatások támogatottsága a helyi (községi) és megyei szervezetek, elsősorban önkormányzati intézmények körében átlag feletti.

4.4 Az önkormányzati ifjúsági feladatok, feladatellátás

A régió ifjúsági helyzetének elemzése és a kitörési pontokon alapuló fejlesztési irány meghatározása egyaránt szükségessé teszik, hogy települési szintű ifjúsági intézményrendszer elemeit, fejlettségét számba vegyük. Mivel ezzel kapcsolatos speciális statisztikai adatok nem érhetők el, a szükséges adatok gyűjtése érdekében primer adatfelvételt kellett végeznünk. 2005. augusztusának végén intézményi szintű telefonos kutatással a régió valamennyi települési önkormányzatát megkerestük. A vizsgálat során 185 települési (önálló jegyzőséggel rendelkező) önkormányzatot, és 59 körjegyzőséget (amelyek összesen 149 települést foglalnak magukba) értünk el. A kutatás során 28 települést és 22 körjegyzőséget (44 települést) nem értünk el, a régió 401 település közül⁹.

A településeken található ifjúsági feladatok elvégzéséhez szükséges eszközöket és humán erőforrást vizsgálva, megkérdeztük a települési ifjúsági referenseket, vagy ifjúsági ügyekért (is) felelős referenseket, hivatali előadókat, legvégső esetben a jegyzőket, hogy a települési szintű ifjúsági infrastruktúrából mi áll rendelkezésre. Ezek megyénkénti megoszlását és regionális összesítését az alábbi táblázat foglalja össze:

⁹ Ez összesen 82 százalékos elérési arányt jelent, a kutatás idején kompetens válaszadót nem lehetett elérni az alábbi településeken: Ácsteszér, Aka, Alcsútdoboz, Almásfüzitő, Baj, Bajót, Bakonykúti, Bakonyzentiván, Balatonederics, Balatonhenye, Bicske, Csatka, Csém, Csetény, Daruszentmiklós, Doba, Döbrönte, Dömös, Dörgicse, Előszállás, Felcsút, Füle, Ganna, Gárdony, Gic, Halimba, Hidegkút, Isztimér, Iváncsa, Jenő, Káloz, Kemeneshőgyész, Kisapostag, Kisláng, Kispirit, Kocs, Kőszárhegy, Köveskál, Külsővat, Leányvár, Lesencefalu, Lesencetomaj, Lovasberény, Magyaralmás, Marcalgergelyi, Míndszentkál, Mogyorósbánya, Nagyigmánd, Nagypirit, Nemesvita, Nemesszalók, Noszlop, Óbarok, Oroszi, Ócs, Pátka, Pilismarót, Polgárdi, Sárbogárd, Sukoró, Szápár, Szentbékáll, Tárkány, Tótvázsony, Úrhida, Vajta, Vanyola, Vászoly, Velence, Vértesacska, Vinár, Zichyújfalu.

feladat	Települések száma ahol van ilyen ifjúsági infrastruktúra			
	Fejér	Komárom-Esztergom	Veszprém	Közép-dunántúli régió
1. Ifjúságkutatás	3	3	5	11
2. Ifjúságpolitikai koncepció	9	7	14	30
3. Ifjúsági feladatterv/cselekvési terv	6	9	15	30
4. Ifjúsági bizottság	14	11	9	34
5. Ifjúsági tanácsnok vagy ifjúsági ügyekért felelős képviselő	5	9	12	26
6. Ifjúsági érdekképviseleti fórum	7	9	10	26
7. Ifjúsági közösségi terek (pl. ifjúsági klubok)	43	31	116	190
8. Ifjúsági referens főállásban	1	4	14	19
9. Ifjúsági referens más feladatokkal együtt látja el az ifjúsági területet	9	9	28	46
10. Ifjúsági alap, elkülönített ifjúsági célú keret	14	8	17	39
11. Városi diákönkormányzat	33	19	34	86
12. Ifjúsági civil szervezetek	26	18	42	86
13. Ifjúsági Ház (ÁMK)	19	11	17	47
14. Teleház	16	13	16	45
15. Ifjúsági fesztivál	8	10	14	32

Forrás: Echo Survey, 2005

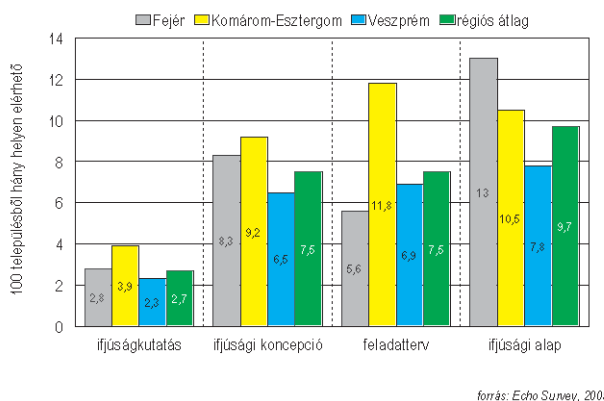
A telefonos kutatás során vélhetően több esetben az egyes feladatokat és kérdéseket a válaszadók nem a megfelelő kontextusba helyezték el, azaz volt olyan kérdés, amelyet nem az ifjúsági munkában bevett fogalomrendszerben használtak. Erre lehet példa, hogy ifjúsági ház esetében kisebb települések esetében a meglévő művelődési házakat, közös funkciójú ÁMK-kat is ide sorolták, és nem kifejezetten csak a fiatalok számára létrehozott ifjúsági házakról számoltak be. Ehhez hasonlóan az ifjúsági bizottságok tekintetében is a közös "nevű" bizottságokat is úgy vették (ifjúsági és civil kapcsolatok, oktatási és ifjúsági, ifjúsági és sport stb.), hogy azok végső soron ifjúsági bizottságok (is), s hasonló logika mutatható ki az ifjúsági közösségi terek esetében. Ez szerintünk nem baj, sőt kifejezetten kedvező az ifjúsági ügyek és az ifjúsági problémák megoldása szempontjából, hiszen az ifjúsági problémák kezelése csak akkor lehet sikeres a helyi közösségben, ha az szervesen illeszkedik a többi területhez. (pl. nem a fiatalok foglalkoztatását kell elkülönítetten kezelni, hanem általában a foglalkoztatást, nem ifjúsági lakás-koncepció kell, hanem lakás-koncepció kell stb.). Jelen kutatás keretében nem volt lehetőségünk vizsgálni, hogy ezek valóban szervesen illeszkednek a fiatalokkal való foglalkozáshoz, vagy a helyzet adta kényszer miatt "értették rá" a választ az adatszolgáltatók. A másik fontos szempont a településen belüli integráció kérdése. Ha egy településen többfunkciós intézmények működnek (ÁMK, közös használatú közösségi terek stb.), akkor az erősíti a közösségi integrációt, ellenben ha speciális (korosztály vagy probléma specifikus) intézmények vannak, akkor az éppen ellenkezőleg hat. A település egyes társadalmi rétegeinek szegregálódásához vezethet.

Kistérségi szinten elemezve az adatokat, az ifjúságpolitikai koncepciók és cselekvési tervek megalkotása terén az adonyi, balatonalmádi és ajkai kistérség áll a

lelőli. Ezekben a kistérségekben 3-4 olyan település is van, amelyek rendelkeznek ezekkel. Az ifjúságkutatások általában nagyvárosokban voltak (Veszprém, Tatabánya, Dunaújváros, Székesfehérvár), de néhány kisebb település is végzett ilyen feladatot (Herend, Ercsi, Enying). Tizenegy olyan kistérség van a régióban, ahol viszont még egyáltalán nem volt egy településen sem ifjúságkutatás. Ha azt vesszük, hogy az ifjúsági munka tervezése, fejlesztése szempontjából a kistérségi szint tűnik ideálisnak a jövőre nézve, különösen problematikus, hogy kistérségi szintű ifjúságkutatás egyáltalán nem zajlott a régióban. A száz településre jutó ifjúságkutatások száma Komárom-Esztergom megyében a legmagasabb, 3.9, Fejérben 2.8, Veszprém megyében pedig 2.3.

Ifjúsági koncepció 30, ifjúsági feladat, cselekvési terv szintén 30 településen segíti az ifjúsági munkát, leginkább Komárom-Esztergom megyében. Az ifjúsági ügyek önkormányzati kezelése szempontjából a válaszadók szerint ifjúsági bizottság 34 helyen működik a régióban, Komárom-Esztergom megyében 100 önkormányzattól 14.5-nél van ilyen, Fejér megyében 13-nál. Veszprém megyében ezzel szemben csupán minden száz településre 4.1 ifjúsági bizottság jut, ami mögött nyilván az aprófalvak kis létszámú testületeiben megvalósíthatatlan differenciálódás problémája áll¹⁰. Kistérségi szinten nézve az enyingi kistérségben van a legtöbb helyen (5 településen), az esztergomiban és komáromiban 3, további hét kistérségben 2, illetve nyolc kistérségben 1 településen működik ifjúsági bizottság az önkormányzaton belül.

Ifjúsági tervezést segítő helyi "intézmények" a régióban

¹⁰A pár száz lelkes települése néhány fő önkormányzatainak még a kötelező bizottságok felállítása is komoly gondot okoz.

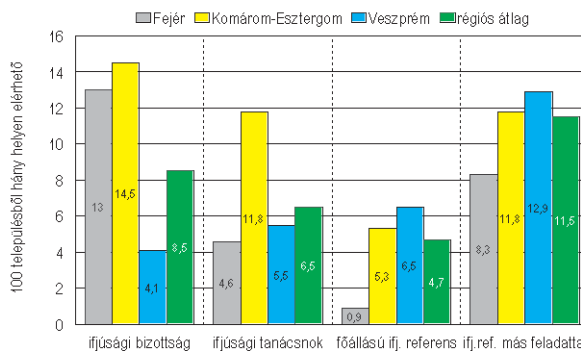

Az ifjúsági ügyek helyi szinten történő kiemelt kezelését teszi lehetővé az ifjúsági tanácsnok intézménye. Önkormányzati Ifjúsági tanácsnok 15 kistérségben működik valamelyik (általában városi) önkormányzatnál, összesen 26 településen a régióban. A legnagyobb arányban szintén Komárom-Esztergom megyében találkozhatunk velük. A települések 12 százalékán választottak a képviselők közül ifjúsági tanácsnokot, vagy ifjúsági ügyekért felelős képviselőt. A másik két megyében 4-5 százalék ez az arány.

Az ifjúsági feladatok hivatalon belüli ügyintézését segíti elő az önálló, vagy más területekhez kapcsolt ifjúsági referensi pozíció. Kutatásunk szerint a régióban összesen 19 főállású, és 46 más feladattal is megbízott (kisebbségek, civil kapcsolatok, oktatás, sport) ifjúsági referens dolgozik az önkormányzatoknál. Az ifjúsági referensek többsége Veszprém megyei településen érhető el, legkisebb arányban pedig a Fejér megyei önkormányzatoknál. Ifjúsági referens főállásban 11 kistérségben, míg más feladatokkal összevonva 19 kistérségben található.

Az ifjúsági feladatok finanszírozására hat kistérséget kivéve mindenhol van ifjúsági célokra elkülönített pénzügyi alappal rendelkező település, igaz ennek nagysága jelentős szóródást mutat. Összesen 39 településen van ilyen alap. Legnagyobb arányban a Fejér megyei önkormányzatoknál fordul elő (13 százalékuknál van), legkisebb arányban pedig az aprófalvas településszerkezetű Veszprém megyeiekénél.

Önkormányzaton belüli ifjúsági "intézmények" a régióban

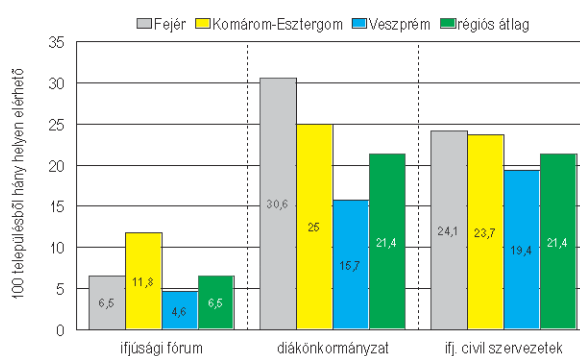

forrás: Echo Survey, 2005

Az ifjúsági érdekképviselet fontos intézményei lehetnek a diákönkormányzatok és a különböző ifjúsági fórumok, kerekasztalok. A régióban összesen 26 településen van valamilyen szinten működő ifjúsági érdekképviseleti fórum, mely fórumok többségének legitimitása és érdekvégyesítő képessége is igencsak korlátozott. Diákönkormányzat már jóval több helyen, 86 településen működik, ezek közül a nagyobb városokban városi szinten is megalakult a diákönkormányzat. If-

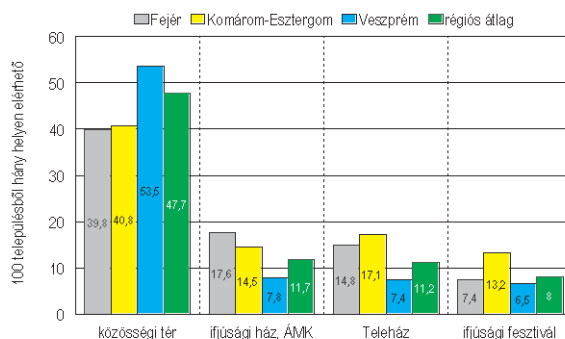
júsági fórumok Komáromban, diákönkormányzatok Fejér megyében vannak legnagyobb arányban, s ismét Veszprém megye települései vannak leghátrányosabb helyzetben. Ifjúsági célú civil szervezetről összesen 86 településen tudnak a polgármesteri hivatal illetékesei. E tekintetben nincs eltérés a régió megyéi között.

Az ifjúsági érdekvényesítés intézményei a régióban

forrás: Echo Survey, 2005

Az ifjúsági közösségi terek a régióban

forrás: Echo Survey, 2005

A fiatalok számára kialakított közösségi terek, klubok a 401 településből 190 településen elérhetők, arányait tekintve a legtöbb ilyen Veszprém megyében van (a települések 53,5 százalékán), de a másik két megyében is a települések 40-41 százalékában van ilyen. Ifjúsági ház vagy ahhoz hasonló funkciójú, fiataloknak is szolgáltató települési művelődési ház (ÁMK) 47 településen van, s mindössze négy kistérség van a régióban, ahol egyáltalán nincs ilyen intézmény. Közösségi pontként is funkcionáló teleház 45 van a régióban a kutatás alapján. Arányait te-

kintve a legtöbb Komáromban, s a legkevesebb Veszprémben. Hasonló a megyék közötti sorrend az ifjúsági fesztiválok tekintetében is, összesen 32 településen számoltak be ilyen kezdeményezésről.

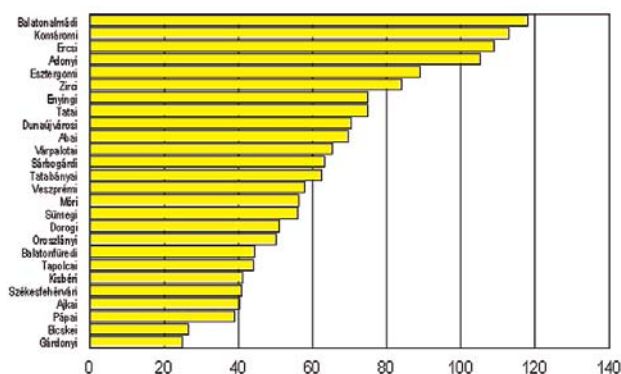
Összehasonlítva az ifjúsági tervezés, az önkormányzaton belüli ifjúsági struktúra, az érdekartikulációs lehetőség, valamint az ifjúsági közösségi terek indexét, azt láthatjuk, hogy a régióban összességében ez utóbbi van a legjobb helyzetben. Ezt követik az érdekartikulációs lehetőségek, majd az önkormányzaton belüli ifjúsági intézmények penetrációja következik¹¹. A legrosszabb helyzetben a régióban az ifjúsági tervezés van, ennek elemei (kutatás, koncepció, cselekvési terv, elkülönített alap) alig érhetőek el.

Kistérség	Ifjúsági tervezés intézményi indexe	Önkormányzaton belüli ifjúsági intézmények indexe	Ifjúsági érdekartikulációs intézményi index	Ifjúsági közösségi terek indexe
Abai	5,6	3,7	29,6	30,6
Adonyi	28,1	12,5	33,3	31,3
Bicskei	3,1	2,1	10,4	10,9
Dunaújvárosi	11,1	14,8	22,2	22,2
Enyingi	2,8	22,2	22,2	27,8
Ercsi	7,1	28,6	33,3	39,9
Gárdonyi	0,0	0,0	12,5	12,5
Móri	8,9	7,1	19,0	21,4
Sárbogárdi	7,5	3,3	30,0	22,5
Székesfehérvári	5,6	7,4	11,1	16,7
Dorogi	3,3	6,7	24,4	16,7
Esztergomi	2,8	37,0	18,5	30,6
Kisbéri	5,9	5,9	11,8	17,6
Komáromi	25,0	29,6	33,3	25,0
Oroszlányi	0,0	5,6	27,8	16,7
Tatabányai	10,0	10,0	20,0	22,5
Tatai	17,5	16,7	13,3	27,5
Ajkai	4,5	6,8	10,3	18,6
Balatonalmádi	14,6	22,2	33,3	47,9
Balatonfüredi	5,0	6,7	10,0	22,5
Pápai	2,6	6,1	10,9	19,4
Sümegi	4,8	11,1	12,7	27,4
Tapolcai	6,8	8,1	7,1	22,0
Várpalotai	12,5	16,7	11,1	25,0
Veszprémi	10,0	8,3	18,3	21,3
Zirci	5,9	21,6	23,5	33,8
Régió	6,9	10,4	16,5	22,8
Fejér	7,4	9,0	20,4	21,8
Komárom-Esztergom	8,9	14,5	20,2	21,7
Veszpérm	5,9	9,7	13,2	23,7

Forrás: Echo Survey, 2005

¹¹ Az egyes indexek 0-100 közötti terjedelmet vehetnek fel, attól függően, hogy az adott térségben az egyes intézmények penetrációja mekkora. Ha minden településen elérhető a térségben minden ifjúsági intézmény, az index értéke 100, ha egy településen sincs az adott intézményi csoport képviseltetve, az index értéke 0.

Kistérségek komplex súlyozott ifjúsági intézményi rangsora

forrás: Echo Survey, 2005

A megkérdezett 334 önkormányzat közül 110 esetben (33 százalék) nyilatkozták azt, hogy kapcsolatban állnak ifjúsági célú civil szervezetekkel, 151 esetben (45 százalék) pedig egyértelműen nincsen ilyen kapcsolat helyi szinten az önkormányzatok és ifjúsági szervezetek között.

Azon települések közül, ahol létezik együttműködés, 43 esetben (37 százalék) vállalnak át valamilyen önkormányzati ifjúsági feladatot civil szervezetek, ezek is elsősorban a szabadidő-szervezés, programszervezés, információszolgáltatás területén kötött együttműködések jelentenek. A kapott válaszokat az alábbi felsorolásban közöljük:

- Gyermekjóléti, családsegítő gondozó és támogató szolgálat
- Rendezvényszervezés, kirándulás
- Programszervezés, ifjúsági cserekapcsolatok
- Drog, egészségnevelés
- Rendezvények szervezése
- Nemzetközi ifjúsági találkozók, sportnapok
- Kultúra és rend
- Tájékoztatás és felvilágosítás
- Bűnmegelőzés
- Szabadidős tevékenység
- Kreativitási foglalkoztatás
- Tehetség gondozás
- Szabadidős programok szervezése
- Tanácsadás és információ
- Szabadidő, sport, felvilágosítás
- Szabadidő, életmód, hátrányos helyzetű
- Szabadidő és felvilágosítás
- Programszervezés, felvilágosítás, filmvetítés

- Szórólapterjesztés, hangverseny, rendezvények
- Kultúra, sport, természetvédelem
- Prevenációs munka, drog

Az ifjúsági civil szervezetek helyi demokráciában betöltött szerepét vizsgálva megállapítható, hogy a szervezetek a döntéshozatali folyamatokban - különös tekintettel az önkormányzat ifjúságügyi döntéseire - korlátozottan vehetnek részt. Négy település esetében van beleszólásuk a stratégiai döntéshozatalba, 45 településen szakmai tanácsokat adhatnak, melyeket a döntéshozók figyelembe vehetnek, és húsz település képviselője nyilatkozott világosan úgy, hogy ezeknek a szervezeteknek nincs igazából beleszólásuk az önkormányzat ifjúsági területeit érintő kérdésekbe. Az erre a kérdésre nem válaszoló települések esetében pedig az utolsó lehetőség valószínűsíthető.

Az ifjúsági koncepcióval rendelkező önkormányzatok közül 16 esetében, bevalásuk szerint, évente kerül felülvizsgálatra a koncepció és annak megvalósítási folyamata. 8 település két évente, 6 pedig négy évente végzi ezt el.

Az ifjúsági célokat 97 település és 17 körjegyzőség esetében nem tudják támogatni helyi szinten, a többi település esetében összesen 178 millió Ft-ot költenek az ifjúsági területre. A források 60 százaléka 200.000 Ft alatti összeget jelent éves szinten az önkormányzat büdzséjében, és a települések mindössze 17 százaléka tudja 1 millió Ft feletti összeggel támogatni az ifjúsági célokat, ifjúsági feladatok megvalósítását. A legnagyobb összeg, ami előfordult, 23 millió Ft volt. A régióközpont, Székesfehérvár, ennyit áldoz nevesítetten az elkülönített ifjúsági alapra. A helyi szinteken megvalósuló Ifjúság 2000-2006 programokat 7 önkormányzat hivatalos partnerként, 13 pedig nem hivatalos partnerként támogatta, illetve további 5 település helyszíne volt ilyen projekteknek, de az önkormányzat nem támogatta ezeket. 185 olyan település van, ahol még nem voltak ilyen jellegű programok.

Az önkormányzatok a legtöbb esetben infrastrukturális eszközökkel tudják támogatni az ifjúsági szervezeteket, illetve programokat. Itt is elsősorban terem, számítógépek, illetve internet-elérés biztosítását kell érteni, illetve nyári időszakban tábori helyszínek biztosításával is próbálják segíteni ezeket a szervezeteket. Ahogy azt fentebb is láttuk, a pénzübeli támogatások gyakran esetlegesek, illetve kisösszegűek.

A településeken elsősorban a helyi igényekhez és lehetőségekhez igazodva sportrendezvények és kulturális rendezvények állnak a fiatalok részére. Egyéb szabadidős programok, képzések a kistépüléseken lakó fiatalok részére elérhetlenek.

Az adott (ifjúságpolitikai) elemmel/telemmel rendelkező települések száma a kistérségben

Kistérség	Települések száma összesen	Ifjúságkutatás volt	Ifjúságpolitikai koncepció	Ifjúsági cselekvési terv	Ifjúsági bizottság	Ifjúsági tanácsnok	Ifjúsági érdekképviseleti fórum	Ifjúsági közösségi ter	Ifjúsági referens állásban	Ifjúsági referens más feladatokkal	Ifjúsági alap	Városi diákönkormányzat	Ifjúsági civil szervezetek	Ifjúsági ház, ÁMK	Teleház	Ifjúsági fesztivál
Abai	9	-	-	-	-	1	1	3	-	-	2	5	2	3	3	1
Adonyi	8	1	3	3	1	1	2	5	-	1	2	3	3	1	1	2
Ajkai	39	-	4	2	2	-	-	22	5	1	1	2	10	2	2	2
Balatonalmádi	12	-	3	3	2	3	3	12	-	3	1	4	5	3	2	2
Balatonfüredi	20	1	-	-	-	2	2	12	-	2	3	1	3	-	3	1
Bicskei	16	-	1	1	1	-	-	4	-	-	-	3	2	1	3	-
Dorogi	15	-	-	1	-	1	3	7	1	1	1	4	4	-	1	-
Dunaujvárosi	9	1	1	1	2	1	1	4	1	-	2	2	3	2	2	1
Enyingi	9	1	1	-	5	-	1	3	-	1	-	3	2	4	-	-
Ercsi	7	1	-	-	1	1	1	4	-	4	2	3	3	2	1	1
Esztergomi	9	-	-	-	3	3	1	3	1	3	1	1	3	1	3	3
Gárdonyi	8	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	2	1	-	1	-
Kisbéri	17	-	2	2	2	1	1	8	-	-	-	3	2	3	3	-
Komáromi	9	-	2	4	3	2	2	5	1	2	3	3	4	2	3	1
Móri	14	-	2	-	2	-	-	8	-	1	3	4	4	1	3	-
Oroszlányi	6	-	-	-	-	-	1	3	-	1	-	2	2	1	-	-
Pápai	49	-	1	2	1	3	1	23	2	3	2	8	7	5	1	-
Sárbogárdi	10	1	-	-	1	-	-	3	-	-	2	4	5	3	-	2
Sümegi	21	-	2	2	-	-	-	15	-	7	-	3	5	2	1	1
Székesfehérvári	18	1	1	1	1	1	1	6	-	2	1	4	1	2	2	1
Tapolcai	33	1	-	3	-	-	1	11	1	7	5	2	4	2	2	1
Tatabányai	10	2	2	1	2	1	1	4	1	1	2	2	1	3	2	1
Tatai	10	1	1	1	1	1	-	1	-	1	1	4	2	1	1	5
Várpalotai	6	-	1	-	1	-	1	2	2	-	2	1	-	1	-	2
Veszprémi	20	2	2	2	2	-	1	9	1	2	2	5	5	-	2	4
Zirci	17	1	1	1	1	4	1	10	3	3	1	8	3	2	3	1
Összesen:	401	11	30	30	34	26	26	190	19	46	39	86	86	47	45	32

Forrás: Echo Survey, 2005

5. Civil szervezetek

A KSH adata alapján a régióban 2004-ben 7554 civil szervezet volt nyilvántartva. Ez ezer lakosra 6,8 szervezetet jelent átlagban. Ez a régiók rangsorában csak a negyedik helyre elég. A szervezetek közül a legtöbb a veszprémi kistérségben van bejegyezve, szám szerint 956, de 938 szervezet működik a régió gazdasági központjaként is működő Székesfehérváron is. A másik két nagyvárosi térségben jóval kevesebb a szervezetek száma. Dunaujvárosban 351, a tatabányaiban 585. A régióban az összes civil szervezet 43 százaléka Veszprém megye területén, 30 százaléka Fejérben, 27 százaléka pedig Komárom-Esztergom megyében székel.

Amennyiben elfogadjuk, hogy a civil aktivitás fokmérője a civil szervezetek száma (az alapítási láznak mindenesetre jelzője), akkor az ezer főre jutó civil szervezetek alapján érdemes összehasonlítani a kistérségeket. Ezek alapján a balatonfüredi, a veszprémi és a tapolcai kistérségben a legmagasabb az arány, 10-13 szervezet jut ezer lakosra. Átlagon felüli balatonalmádi, zirci, tatai és pápai civil szervezetek száma is (7-10). A rangsor végén Fejér megye gazdaságilag elmaradott térségei állnak, a sárbogárdi, enyingi, abai és adonyi térségben a 4,5-öt sem éri el az ezer főre vetített civil szervezeti arány.

Kistérség	Regisztrált nonprofit szervezetek száma (2004)	Regisztrált nonprofit szervezetek száma 1000 főre
Abai	88	3,68
Adonyi	84	3,42
Bicskei	192	5,16
Dunaujvárosi	351	4,65
Enyingi	85	3,89
Erosi	111	4,65
Gárdonyi	137	5,86
Móri	182	5,18
Sárbogárdi	111	4,21
Székesfehérvári	938	6,86
Dorogi	192	4,74
Esztergomi	382	6,85
Kisbéri	138	6,45
Komáromi	252	6,08
Oroszlányi	167	5,95
Tatabányai	585	6,55
Tatai	311	7,90
Ajkai	389	6,62
Balatonalmádi	273	9,88
Balatonfüredi	298	13,44
Pápai	445	7,04
Sümei	107	6,54
Tapolcai	384	10,36
Várpalotai	205	5,42
Veszprémi	956	11,44
Zirci	191	8,69
Régió	7554	6,79

KSH, T-STAR, 2004, NYICITA kutatás

A KSH szerint a regisztrált civil szervezetek közül mintegy 5534 mutat legalább minimális aktivitást. Ez 73 százalékos működési arány. A legtöbb működő szervezet Veszprém megyében található (ami nem meglepő, mert a legtöbb regisztrált szervezet is itt van). Ha a működő szervezetek arányát nézzük, akkor — érthetően — szintén a nagyvárosok vannak elől, de megfordul a sorrend. A legtöbb működő szervezetet (722) a székesfehérvári térségben tartanak nyilván. Veszprémben 678-at. A regisztrált, de nem működő szervezetek Veszprém megyében fordulnak elő legnagyobb arányban.

A régióban a legtöbb civil szervezet valamilyen szabadidős vagy hobbi tevékenységet lát el. Az összes szervezet 19 százaléka ide tartozik (KSH-NSZOR kód alapján), de sok a sport célú (15 százalék) és az oktatási célú szervezet is (10 százalék). A sorrendben a következő a szakmai és gazdasági érdekképviselőket ellátók aránya, a településfejlesztési valamint a szociális szervezetek (8-8 százalék).

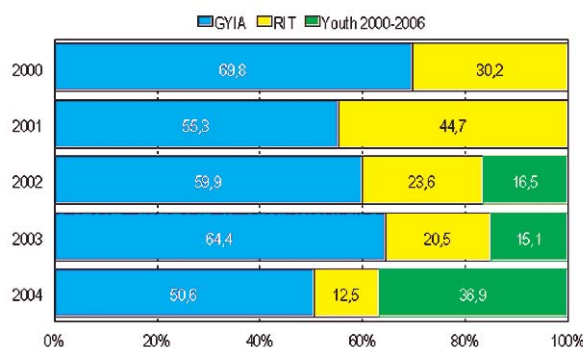
A civil aktivitás másik fokmérője a pályázási arány. Az NCA 2004-2005 évi pályázatait nézve a régióban bejegyzett civil szervezetek 2027 pályázatot nyújtottak be. Ennek 36 százalékát Fejér megyei, 46 százalékát Veszprém megyei szervezetek, 18% Komárom-Esztergom megye szervezetei.

6. A régió ifjúsági forrásfelvétele

A régió ifjúsági célú forrásfelvételének számszerű elemzése a Regionális Ifjúsági Tanács, a GYIA, a minisztériumi támogatások és az Ifjúság 2000-2006 források figyelembe vételével zajlott. Ezek alapján, e források egészét tekintve, 2000 és 2005 között több mint 700 millió forintot tudtak lehívni az ifjúsági célú szervezetek a Közép-Dunántúli régióban. 2000-ben még csupán 60 millió forintot, 2001-ben 84 milliót, 2002-ben az összeg már meghaladta 160 milliót, 2003-ban pedig (az eddigi legjobb évben) elérte a 205 milliót. Tavaly a források szűkülése volt érezhető. 144 milliót nyertek, kaptak a régió ifjúsági célú civil szervezetei a GYIA-n, a minisztériumon vagy a Mobilitáson keresztül. A 2005-ös év első felében a RIT és az Ifjúság nyertes pályázati alapján (GYIA és minisztérium nélkül) 53 millió forint érkezett a régió ifjúsági szervezeteihez. Éves szinten nézve a források szerkezetét, az derül ki, hogy bár minden évben a GYIA forrásai voltak a meghatározóak, az Ifjúság 2000-2006 részaránya dinamikusan nő (2004-ben már a források 37 százaléka innen jött), s a RIT támogatás szerepe folyamatosan csökken. Ez érdekes helyzetet eredményezhet, mert a RIT van a legközelebb a régió ifjúsági szervezeteihez, s EU-s elvárás is a források decentralizált felosztása valamint a szubszidiaritás.

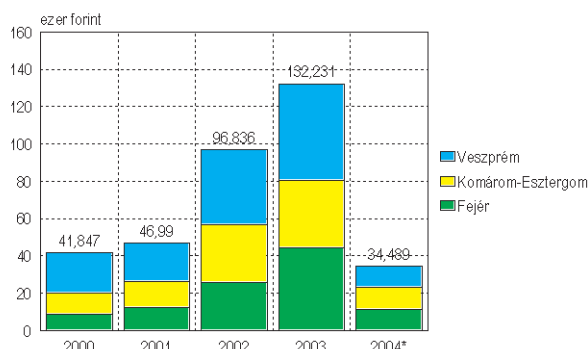
A régió ifjúsági forrásszerkezetének alakulása (2000-2004)

forrás: KD RISZI 2000-2004

Megyék szerint vizsgálva a GYIA és minisztériumi források alakulását, 2000 óta folyamatosan csökken a Veszprém megyei szervezetekhez kerülő támogatások aránya, míg 2000-ben a Közép-Dunántúlra érkező GYIA forrás 51 százaléka Veszprém megyébe került. Fejér megyébe csupán 21 százaléka. 2003-2004-ben már sokkal kiegyensúlyozottabb a megyék aránya.

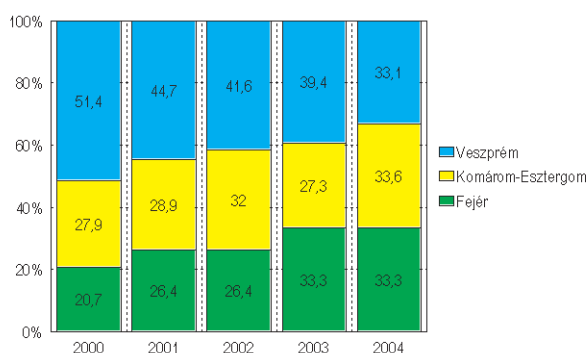
GYIA és Minisztériumi források megyei megoszlása

* 2005-ben a IFJ-TA (tábor) és IFJ-ÉR (értékteremtő) programok pályázati támogatása a RIT-nél jelent meg

forrás: KD RISZI 2000-2004

GYIA és Minisztériumi források megyei megoszlása

* 2005-ben a IFJ-TA (tábor) és IFJ-ÉR (értékteremtő) programok pályázati támogatása a RIT-nél jelent meg

forrás: KD RISZI 2000-2004

A támogatások átlagos összege is 2003-ban volt a legmagasabb: 240 ezer Ft. Általában az éves átlag — összeg 122 és 170 ezer forint között alakult, ami azt mutatja, hogy ezen források alapvetően a sok támogatott - „kis összeg” stratégia mentén osztoznak. 2004-ben a régióban a tábor- és az értékteremtő tevékenységekre kiírt pályázat támogatásáról a RIT szakértő testülete (PSZB) helyben dönthetett. A táborok forrásfelvétele 33,7 millió Ft, az ÉR programoké 4,8 millió Ft volt.

A Regionális Ifjúsági Tanács 2000 óta minden évben kiírta az ifjúsági programok támogatási pályázatát, 2003-2004-ben pedig működési támogatásra is pályázhattak az ifjúsági szervezetek. Ez utóbbi kategóriában a két évben 113 pályázat érkezett, ebből a tanács 52 pályázatot támogatott összesen 7,3 millió forint értékben (142 ezer Ft/szervezet, a támogatási arány 46 százalék volt). A program pá-

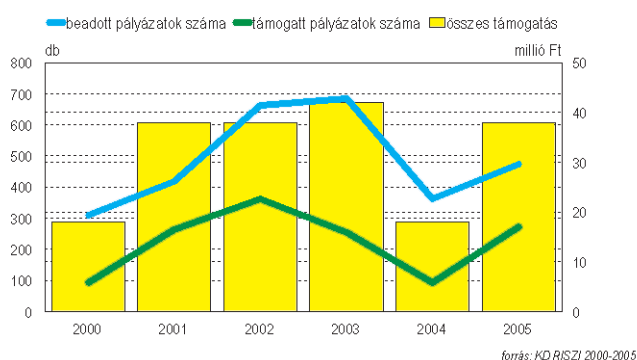
lyázatok tekintve évente átlagosan 460-470 pályázatot nyújtottak be a szervezetek (6 év vonatkozásában összesen 2790 pályázat érkezett be, ebből a RIT 2000 óta 1289 pályázatot támogatott mindösszesen 184,7 millió forinttal (átlag 143 ezer forint/pályázat, 46 százalékos támogatási arány).

A támogatott pályázatok 40 százaléka önkormányzati program volt, 33 százaléka egyesület által, 14 százaléka alapítvány által megvalósított programot célzott. 7 százalék magánszemélyek, 5 százalék pedig több egyház programja volt. Az első évben, 2000-ben, az önkormányzatoknak nyújtott támogatások aránya kiugróan magas volt (a programok 57 százaléka, a támogatási összeg 55 százaléka önkormányzathoz került), 2004-ben pedig az egyesületek részesedése nőtt meg.

Év	Önkormányzat	Alapítvány	Egyesület	Magánszemély	Egyház	Egyéb
Támogatott pályázatok						
2000	57%	10%	10%	18%	3%	2%
2001	34%	16%	28%	18%	3%	1%
2002	46%	14%	24%	6%	9%	1%
2003	32%	14%	46%	3%	6%	0%
2004	33%	16%	49%	1%	0%	1%
2005	43%	12%	39%	3%	3%	0%
Támogatási összeg						
2000	55%	10%	10%	18%	4%	3%
2001	30%	20%	28%	17%	3%	1%
2002	40%	15%	29%	6%	9%	1%
2003	34%	15%	39%	4%	8%	0%
2004	27%	16%	55%	1%	0%	1%
2005	42%	12%	37%	4%	5%	0%

Forrás: KD RISZI 2000-2005

RIT pályázatok 2000-2005 között

A harmadik csoport az Ifjúság pályázatoké. E pályázatokról 2002-2005 között vannak adataink. Az Ifjúság 2000-2006 program keretén belül, négy kategóriában (1,2,3,5), az elmúlt években összesen 174 pályázatot adtak be a régió ifjúsági célú szervezetei, ebből 92 program nyert támogatást, összesen 126 millió forint értékben. A legnépszerűbb kategória a Nemzetközi Ifjúsági Cserék és Ifjúsági Találkozók (A1 kategória) volt, ebben nyújtották be a pályázatok 68 százalékát, ezt követi az Ifjúsági Kezdeményezések (A3 kategória) 18 százalékkal. Az Európai Önkéntes Szolgálat (A2-es pályázat) 14, Fejlesztő Projektek témakörében - (A5-ös pályázat) - pedig 10 esetben nyújtott be a régió. A nyert pályázatok is hasonlóan oszlanak meg a legtöbb nyertes pályázat (72 százalék) A1-es. A többi kategóriában összesen 26 pályázat nyert négy év alatt. A Youth programokon átlagban sokkal magasabb összegű támogatáshoz juthattak a pályázók. Négy év átlagában 1368 ezer forint támogatást kaptak pályázatonként a szervezetek. (A2-ben kevesebb, A3 és A5-ben magasabbak az átlagösszegek).

7. Stratégiai helyzet és kitörési pontok

A régió esetleges jövőbeni ifjúsági koncepciójának kialakítása - ha erre később igény mutatkozik - nem nélkülözheti a stratégiai helyzet áttekintését. Ezt részben egy szakértői fókuszcsoporthoz gyűjtött jellemzők alapján, részben pedig az empirikus adatok elemzése alapján tekinthetjük át. A régió ifjúsági szektorát tekintve a legfontosabb erősségek, gyengeségek, a régió lehetőségei és veszélyei az alábbiak szerint határozhatók meg:

Legfontosabb erősségek	Legfontosabb gyengeségek
Szükségletek ismerete Társadalmi beágyazottság Nyitottság Tudatosság Regionális szemlélet Multilaterális kapcsolati tőke Állandóság Aktív korosztály Decentralizált támogatási rendszer Horizontális-vertikális együttműködések Humán erőforrások mobilizációja Civil partnerség Kedvező foglalkoztatási helyzet	Koherens, modul rendszerű képzés hiánya Régiós identitástudat hiánya Információs és kommunikációs kultúra Hosszútávú települési stratégiák hiánya Infrastrukturális hiányosságok Csikócsapat kinevelése Vezetők közti megosztottság Szakemberképzés hiánya Szakmai féltékenység Betonemberek Operatív koordináció hiánya Területi egyenlőtlenségek, belső perifériák
Legfontosabb lehetőségek	Legfontosabb veszélyek
Törvényi háttér (1993.L.-NCA) 2/1999., Önkéntes törvény Ifjúsági törvény EU csatlakozás, nemzeti programok Közös projektek Ifjúsági információs portál Széles körű közéleti részvétel Informális tanulási folyamatok Régiós-uniós mobilitási program Regionális ifjúsági koncepció Szakmai integráció Interkulturális tanulás Globális látásmódú szakemberek Önkormányzati szerepek, kompetenciák tisztázása	Forráshiány Decentralizációs vákuumok Testületi szemlélet dominanciája Kormányzathoz tartozó idődimenziók Kiegészítő szakemberek Belterjesség, „Hitbizományok” Központi szerepért versengő települések Innováció hiánya, régi rutin programok Az ifjúság problémaként való meghatározása Nem a valós, hanem a vélt szükségletekhez igazodó szolgáltatások

Forrás: KD RISZI, SWOT

Az ifjúsági fejlesztési koncepció célja, hogy a régió jelen állapotának, igényeinek és lehetőségeinek tudatában az önkormányzatok és az ifjúsági ügyekben érintett intézmények, szervezetek szándékait meghatározza egy-egy terület, ellátandó feladat funkcióinak és formáinak fenntartására, vagy - ha hiányzik - megteremtésére. A stratégia a szükségletek, a feladatok, a megoldási módok számbavételére, továbbá olyan döntéshozatali elvek, irányok meghatározására, amely megvalósulása során a régióban az ifjúsági szolgáltatások terén a meglévő erősségeink megőrizhetők, a hiányosságok pótolhatók és a felnövekvő korosztályok számára

az esélyegyenlőség feltételei biztosíthatók, hogy az európai régiók versenyében is sikeresen szerepeljenek.

Az empirikus elemzés és a stratégiai SWOT elemzés eredményeinek közös metszetét tekintve egyértelművé válik, hogy a régió ifjúsági helyzete nem egyértelműen jó vagy rossz. Néhány tényező kedvező stratégiai pozícióban van, mint például az aktív korosztály, a már működő ifjúsági szolgáltatások, pályázati aktivitás, a civil szervezetek növekvő szerepvállalása. Mások esetében azonban komoly átalakításra, építkezésre, irányváltásra van szükség (területi hátrányok, szakemberek széthúzása, régiós identitástudat hiánya, koordináció, együttműködés, tájékoztatás, információáramlás), hogy hatékonyan működjön a régió ifjúsági szolgáltató rendszere.

Az is látható, hogy egyes esetekben a jelenleg is tapasztalható negatív tendenciák (a központi szerepért versengő települések, vélt szükségletekre reflektáló szolgáltatások, decentralizációs vákuum) továbbélése komoly hátrányokat, társadalmi károkat fognak okozni. És természetesen vannak olyan régiós sajátosságok is, amelyek jelenleg veszélyforrást jelentenek, de magukban hordozzák a fejlesztés lehetőségét: ilyen az önkormányzatok szerepvárosa, az ifjúsági közéleti részvétel jelenlegi tendenciái, versenyhelyzet EU dimenziója, generációs sajátosságok.

7.1 Az ifjúsági fejlesztési terv alapelvei

A kilencvenes évek társadalmi-gazdasági változásai új problémákat, feladatokat jelöltek ki a helyi közösségek - különösen igaz ez - az ifjúsággal foglalkozók számára. A megváltozott szükségletek, az átalakuló ifjúsági kultúra, az értékek átrendeződése komoly felelősséget rónak a társadalom felnőtt tagjaira.

A régiós ifjúsági fejlesztési terv elengedhetetlen része a meglévő tapasztalatok, kutatási eredmények rendszerezését és a feladatok meghatározását segítő alapelvek meghatározása:

- a stratégiában meghatározott kitérés pontok esetében fontos szempontnak kell lennie a területi és egyéb egyenlőtlenségekből fakadó **társadalmi hátrányok csökkentésének**
- a stratégiában alapvető fontosságú az **együttműködés és partnerség** a fiatalok ügyében érintett és a fiatalokkal foglalkozó intézmények, szervezetek, civil közösségek között
- a stratégia hatékonyságának alapfeltétele a folyamatos **monitoring** lehetőségének megteremtése (rendszeres véleménykérés, folyamatkövetés, kutatás, adatgyűjtés stb.)
- **a fiatalokra, mint erőforrásra** kell tekinteni és nem, mint problémahordozókra, nem a problémáikat kell megoldani, hanem helyzetbe kell hozni őket
- a stratégiának elsősorban **proaktív szemlélettel** kell rendelkezni, vagyis a probléma kezelése helyett a megelőzésre és szemléletformálásra kell a hangsúlyt helyezni.

- a régiós ifjúsági stratégia és annak megvalósításából fakadó feladatoknak **összhangban** kell állnia a régió általános fejlesztési programjával, a települési szintű ifjúsági stratégiákkal, a szolgáltatástervezési koncepciókkal valamint a Nemzeti Fejlesztési Terv céljaival
- a fiatalokkal való foglalkozást a régióban formális és informális **hálózati kapcsolatokon** keresztül kell megvalósítani nem pedig vertikális hierarchiába rendezett intézményrendszeren keresztül

Az ifjúságról való regionális szintű gondolkodás területi szempontból elsődlegesen helyi kérdésként, szempontként merül fel, és éppen ezért a regionális ifjúsági fejlesztések során kiemelkedő a lokalitás kérdése. Ugyanakkor nem elszigetelt, atomizált struktúrában kell gondolkodni, hanem hálózatos fejlesztési rendszerben. A Regionális Ifjúsági Tanácsnak és a regionális szintű ifjúsági szolgáltató és fejlesztő intézményeknek nem feladatuk, hogy helyi szinteken valósítsanak meg programokat, hanem a települések és szakmai szervezetek közötti koordináció, szakmai segítségnyújtás, hálózat szervezés, innovációs háttér biztosítása és a tájékoztatás az elsődleges prioritás.

Mindezek figyelembe vételével a prioritások illetve kitérés pontok meghatározásakor nem lehet figyelmen kívül hagyni az NFT célrendszerét. A II. NFT tervezete alapján a magyarországi fejlesztéspolitika átfogó célja, hogy 2020-ra megteuremsük:

- az értékteremtés tartós növekedését lehetővé tevő feltételek biztosításával a versenyképes Magyarországot,
- a társadalmi, gazdasági és területi kohézió erősítésével az igazságos Magyarországot,
- a jövő generációk számára szükséges erőforrások biztosításával és védelmével a biztonságos Magyarországot.

Vannak olyan átfogó követelmények, amelyeknek - részben európai uniós tagságunk miatt - a tervezéstől a végrehajtásig át kell hatniuk minden fejlesztést. Az átfogó célok és követelményeken túl tekintetbe kell venni a harmonikus területi szerkezet eléréséhez és a kiegyensúlyozott területi fejlődés biztosításához szükséges területpolitikai célokat is.

II. NFT Átfogó követelmények (2020-ig)	II. NFT Területpolitikai célok (2020-ig)
az esélyegyenlőség biztosítása a nők és a férfiak, a romák és a fogyatékkal élők számára	a térségi versenyképesség ösztönzése
a fenntarthatóság biztosítása mind a környezet (a természet, a táj, a kulturális örökség), mind a társadalom és a gazdaság szempontjából	a területi felzárkózás megteremtése
az infokommunikációs technológiák széles körű alkalmazása, az alkalmazás feltételeinek biztosítása	a fenntartható térségfejlődés és örökségvédelem
a foglalkoztatás növelése	a területi integrálódás Európába
a biztonság szempontjainak érvényesítése	a decentralizáció és a regionalizmus

Forrás: II. NFT hűtt anyag, NFI. 2005.

7.2 Ifjúsági fejlesztési körzetek

A hatékony regionális szintű stratégiatervezés és programozás igényli, hogy a régiót ne homogén területi egységnek tekintsük, hanem határozzunk meg az ifjúsági szolgáltatások és a kapcsolódó jellemzők alapján azonos besorolású kistérségeket, mert a régió az elérhető települési humán és vonalas infrastruktúra, a közlekedési viszonyok, és gazdasági fejlettség tekintetében egyaránt diverzifikált képet mutat. Ennek kihatása van az ifjúsági problémák kezelésére is. A tervezésben ugyanakkor megmarad a kistérségi szint (és nem kistérségi vagy megye szintet alkalmazunk), de azok a térségek, amelyek ifjúsági infrastrukturális, településszerkezeti, demográfiai, szervezeti, foglalkoztatási stb. helyzetüket tekintve hasonló helyzetben vannak (bár földrajzilag esetleg elkülönülten helyezkednek el) hasonló kategóriába sorolhatók a kitörési pontokra alapozott beavatkozások programozásakor.

A hatékony regionális ifjúsági ellátórendszernek, a regionális ifjúsági fejlesztési tervnek területi szempontból is célzottan kell lennie. Ennek érdekében a régió 26 kistérségét többdimenziós klaszterelemzés segítségével csoportokba soroltuk.

Klaszterek az ifjúsági körzetekbe tartozó stabil klaszterstruktúra

	1. klaszter	2. klaszter	3. klaszter	4. klaszter	F - érték	Szign.
Zscore: Ifjúsági intézményi index	-,37688	-,24078	,64384	1,00109	2,963	,054
Zscore: Regisztrált nonprofit szervezetek száma ezer lakosra	-,01202	-,53705	,26589	1,03899	2,924	,056
Zscore: Kistérségi fejlettségi index (KSH)	,49221	-,55054	-,121411	,91879	7,880	,001
Zscore: Népsűrűség fő/km ²	-,00091	-,49204	-,65613	1,60147	8,933	,000
Zscore: Felsőoktatási intézmények nappali tagozatos hallgatói ezer lakosra	-,30467	-,38024	-,35925	1,88666	15,174	,000
Zscore: Pályakezdekők aránya a munkanélkülieken belül (%)	,61516	-,93001	,35283	,29000	7,078	,002
Zscore: Belföldi vándorlási különbözet ezer lakosra	-,08204	,75159	-,18678	-,59588	5,575	,005
Zscore: Élvesztetés ezer lakosra	-,48253	,85608	-,28752	-,50420	5,045	,008
Zscore: 5000 fő alatti települések aránya	-,09631	-,46413	1,85451	-,10580	7,210	,002
Zscore: Középiskolai tanuló ezer lakosra	,07198	-,81553	,16326	1,53255	11,990	,000
Zscore: Települések száma	-,08810	-,47518	1,86851	-,11196	7,492	,001
Kistérségek száma:	10	9	3	4		

Bázis adatok, KSH T-STAR 2003, Echo Survey szűrt

Az ifjúsági fejlesztési körzetek meghatározásánál a KSH 2003-2004 évi adatait, illetve az önkormányzatok körében végzett ifjúsági infrastruktúra-kutatás eredményeit használtuk fel. Ezen adatforrásokat, a legfontosabb demográfiai, fejlettségi, ifjúsági intézményi, civil szervezeti és oktatási jellemzőit kistérségi szinten aggregáltuk¹². Ezek után az aggregált változókat - ahol volt értelme - ezer főre szá-

¹² A 2004. január 1-től hatályos új kistérségi közigazgatási beosztás alapján kívántuk a kistérségeket áttekinteni.

moltuk át minden kistérségben, majd sztenderizáltuk (egységnyi szórású, nulla átlagú magas mérési szintű változókká transzformáltuk) és a sztenderizált változók (Zscore) alapján K-means klaszterezési eljárással négy csoportba soroltuk a településeket. A kiinduló közel 100 változóból végül a fenti 11 változó mentén alakult ki a legstabilabb klaszter struktúra a 26 közép-dunántúli kistérség tekintetében.

1. klaszter	2.klaszter	3.klaszter	4.klaszter
Kedvezőtlen demográfiai helyzetben lévő térségek gyenge ifjúsági infrastruktúrával	Kedvező demográfiai helyzetben lévő stagnáló térségek gyenge ifjúsági infrastruktúrával	Kedvezőtlen demográfiai és településszerkezetű térségek közepes ifjúsági infrastruktúrával	Kedvezőtlen demográfiai helyzetben lévő, dinamikusan fejlődő térségek jó ifjúsági infrastruktúrával
Balatonalmádi Balatonfüredi Dorogi Esztergomi Komáromi Oroszlányi Sárbogárdi Sümegei Tapolcai Tatai	Abai Adonyi Bicskei Enyingi Ercsi Gárdonyi Kisbéri Móri Várpalotai	Ajkai Pápai Zirci	Dunaújvárosi Székesfehérvári Tatabányai Veszprémi

Az egyes klasztereket jellemzőik alapján neveztük el. Az első klaszter a kedvezőtlen demográfiai helyzetben lévő, öregedő, gyenge ifjúsági infrastruktúrával ellátott térségeket tartalmazza. Ezekben a térségekben kedvező a településszerkezet a hatékony szolgáltatásszervezéshez (nem aprófalvas térség), van civil érezhető aktivitás, ugyanakkor jelentős a pályakezdő munkanélküliség és gyenge a humán innováció bázisát jelentő egyetemista, főiskolás réteg. A térségek között fejlődő és stagnáló egyaránt van. A második csoportba a kedvező demográfiai helyzetben lévő, gyenge ifjúsági infrastruktúrával rendelkező stagnáló, fiatalos térségek vannak, de a társadalmi aktivitás is alacsony szintű. A harmadik csoportba a Bakony elzárt aprófalvas, széttagolt településszerkezettel rendelkező kistérségei vannak. Ezen területeken van némi ifjúsági infrastruktúra (pl. közösségi tér, teleház) de a demográfiai helyzetük igen kedvezőtlen. Magas elvándorláshoz alacsony születési ráta tartozik. Ugyanakkor a lakossági civil aktivitás kiemelkedő. Végezetül jól elkülönült klasztert alkotnak a régió dinamikusan fejlődő kistérségei a négy nagyvárossal. Itt koncentrálnak leginkább az ifjúsági infrastruktúra, a felsőoktatási és középiskolai kapacitás. Ugyanakkor magas az elvándorlás is és alacsony a születési arány. Alapvetően ezek is öregedő térségek.

7.3 Kitorési pontok

Magyarország távlati versenyképes növekedési pólusai és a tervezett dokumentumok alapján meghatározásra kerültek logisztikai és a K+F Tudásipari központok. Ezek alapján a régió nagyvárosai közül a régióközpont Székesfehérvár alapvetően logisztikai központ lesz, és ismerve a régió tudásbázisát (lassan fejlődő felsőoktatási potenciál és egyoldalú K+F tevékenység) a régióban nem lesz a jövőben sem ún. tudásipari központi szerepet ellátó település, így az ifjúsági fejlesztés tekintetében sem lehet ezen az alapon kitorési pontokat meghatározni.

Ugyanakkor a térséget pozitívan érinti majd, hogy a többpólusú városhálózat és a fejlődés terjedését generáló sugaras tengelyen Székesfehérvár, Tatabánya és Dunaujváros és Veszprém is érintett lesz, mint fejlesztendő növekedési pólus, ugyanakkor a növekedési tengely részeként ezen nagyvárosok össze is kapcsolódnak a régió kívüli más nagyvárosokkal (ennek nem elhanyagolható kísérő jelensége lesz a pl. munkaerőpiacok összekapcsolódása és a közlekedési infrastruktúra továbbfejlődése).

Az is fontos szempont, hogy az országos jelentőségű, környezetileg érzékeny területek közül a régióban található többek között a balatoni térség, mely tartós versenyképességének megteremtése országosan kiemelt feladat¹³. A régiók fejlesztésének alapvető koncepcionális elemei pedig a) a funkciókat megosztó, együttműködő térségek fejlesztése, b) a régiókban a gazdasági szereplők közti hálózatos együttműködések fejlesztése, c) közszolgáltatások hatékony, racionális ellátása régióon belül.

Igazodva a fentiekhez és figyelembe véve a régió stratégiai helyzetét három alapvető kitorési pontot lehet meghatározni:

1. Ifjúsági esélyegyenlőség
2. Ifjúsági intézmény és szolgáltatásfejlesztés
3. Közösség és együttműködés

Az EU csatlakozás sikerének alapvető feltétele és demokratikus alapelve az esélyegyenlőség lehetőségének biztosítása a régió fiataljainak. A lehetőségek kihasználása az egyén szabad döntésén múlik, azonban a lehetőségek hiánya ezt a szabad döntést lehetetlenné teszi. A szegregáció alapjait több alapelv szerint is csoportosíthatjuk, ám a konkrét regionális problémákat elemezve kijelenthetjük, hogy a települések vonatkozásában tartósan húzóó esélyegyenlőtlenségek állnak fenn a régióban (kistelepülések, hátrányos helyzetű kistérségek, egy-egy csoportok stb.). A régió lakosságát pedig tartósan jelen lévő esélyegyenlőséget veszélyeztető mozzanatok terhelik: a nemek esélyegyenlősége, a roma népesség speciális problémái, a felkészültségi szint, az iskolai színvonalbeli különbségek, a komoly felsőoktatás teljes hiánya).

Részben paternalista trend hozadékaként, részben az eltérő természeti erőforrások miatt alakult egy települési lejtő (főváros - régióközpont - megyei jogú város - közép-, kisváros, kistelepülés), mely az egyik legfőbb akadálya az esélye-

¹³ Az önálló Balaton régió terve hosszas vita után lekerült a napirendről, így bizonyos hogy a balatoni erőforrásokkal is számolhat a régió.

gyenlőségnek (infrastruktúra, szakember, ötlet, mobilizáció hiátusai, egyéni és egyéneket segítő közösségi szinten egyaránt)

Ennek megfelelően a régió ifjúsági helyzetének alapvető kitörési pontja az esélyegyenlőség biztosítása, ezen belül is területi hátrányok csökkentése, a társadalmi hátrányok csökkentése részben az integrált (roma, fogyatékos, speciális bánásmódot igénylők, interkulturális) programokon keresztül részben pedig az IKT eszközökhöz való korlátlan hozzáférés lehetősége és az eszköz használat minőségi váltásán keresztül. Kiemelt szempontként kell tekinteni az integrálódást Európába. A fiatalok részvétele az EU életében növekszik elsősorban a versenyképesebb oktatáson keresztül és mind a területi, mind a foglalkozási (munkaerő), mind pedig az intragenerációs mobilitási lehetőségek nagyobbak, jobbak lesznek. A hálózati személelmód terjedése is fontos és egyben jelzi, hogy a nem hierarchizált viszonyokban van az igazi kitörési alternatíva.

Az ifjúsági turizmusnak turisztikai, gazdasági és szociálpolitikai vonatkozásai egyaránt megjelennek. A 157/2002.(VII.11.) Kormányrendelet alapján az ICS-SZEM látja el az ifjúsági turizmus fejlesztése stratégia kérdéseinek és az érintett tárcák ezzel kapcsolatos feladatainak összehangolását. A régióban azonban különösen fontos az ifjúsági turizmusra, mint az esélyegyenlőség kitörési pontja egyik bázisára tekinteni, hiszen a régió turisztikailag frekventált, az ifjúsági szállások, tábortételek száma magas és mivel sok régió kívüli, külföldi fiatal fordul meg, itt az informális interkulturális tanulás egyik fontos támasza lehet a jövőben.

Az egységes piac, a négy szabadság, az európai állampolgársággal járó jogok, a jövőorientáltság, a multikulturalizmus, mind olyan üzenetek, melyek a jövő esélyei a fiatalok számára, s ezek nemcsak állami feladatvállalás részeit kell, hogy képezzék, hanem ágazatközi együttműködésben széles körű partnerségen alapulva kell megvalósítaniuk.

A közösség és együttműködés fejlesztése alkotják a második kitörési pontot. A helyi kisközösségek megerősítése, a lokális problémamegoldó kapacitás építése és fejlesztése hozzájárul majd a bővülő helyi (települési, településrészi) kezdeményezések, közösségi programok megerősödéséhez és a jelenleginél erősebb ifjúsági civil szféra kialakításához is. A jobb szakmai együttműködés, és a hatékonyabb munkamegosztás a régió ifjúsági szakemberei között a hatékonyabb kommunikációt és információáramlást erősíti, s ez a kommunikáció döntően elektronikus úton valósulhat meg a hálózati (network) módszerek alapján. Az együttműködésekben belül sajátos kitörési irány az interszektoriális kapcsolatok fejlesztése. A modern társadalmakat általában három erő dinamikus küzdelme mozgatja, a profit, az állam és az öntevékenység. Tapintható és láthatatlan szálakon kapcsolódnak egymáshoz, átszövik a másik megjelenési formáit. Ezen belül a non-profit szervezetek, informális közösségek általában a non-profit szolgáltatások speciális piacát képviselik, hisz alapvetően kielégítetlen szükségletekre jönnek létre, meglévő igényekre adnak artikulált választ. A piaci szereplők motivációs bázisa közismert, ám ifjúsági területen különösen fontos számukra a hosszú távon fenntartható piaci viszonyok kiteljesítése. Ebben az értelemben, a régióban mindent meg kell tenni az érdekközösség felismerésére, és el kell érni, hogy — sajátos kitörési pontként — a piaci szereplők hosszú távú érdekeik mentén legyenek partnerei az

ifjúsági ügynek. Különös hangsúlyt kapnak azon piaci szereplők, amelyek egyben közösségi térként is funkcionálnak (plázák, bevásárlóközpontok, szórakozó helyek, táborok stb).

Mindezen feladatok nem tudnak megvalósulni az ifjúsági szolgáltatások és intézményrendszer jelentős fejlesztése nélkül. Ez a harmadik kitörési pont a régióban. Ennek részeként különböző szintű területei egységeken különböző ifjúsági intézményeket és elérhető szolgáltatásokat kell definiálni. A települési szintű alapszolgáltatásokat az ifjúsági törvénnyel összhangban kell meghatározni. Az ifjúság részére a törvénytervezet alapján - ötezer fő lakosságszám felett - ifjúsági közösségi teret kell biztosítani. A közösségi tér az ifjúsági korosztály közösségi tevékenységének, önszerveződő közösségeik, szervezeteik működésének és programjaik megvalósításának infrastrukturális hátterét, a közösségi stratégiák mentén megvalósuló cselekvések szakmai támogatását szolgálja. Kell lenni legalább egy, fiatalok által is használható szabadidős intézménynek, közösségi helynek. Kisebb településeken az iskola, vagy a teleház (39 van a régióban) alkalmas lehet ilyen funkciók betöltésére is, némi módosítással. A nagyobb városokban az ilyen közösségi tereket - a törvénytől függetlenül - az egyes településrészek (lakótelepek, városrészek) facilitátor vezetésével működő nyitott közösségi terek, ifjúsági közösségfejlesztő bázisok működtetnék. A törvény nem írja elő minden településre kötelezően, a régióban azonban úgy kell ezen szolgáltatásokat szervezni, hogy a minden kistérségben legyen ilyen intézmény.

Az ifjúsági munka területén az elmúlt évek tapasztalatait figyelembe véve az esélyegyenlőség lehetőségei a decentralizáció eredményeként nőttek, de több más tényezővel is számolni kell, ami a jövőt befolyásolhatja. A Mobilitásra, mint a felelős minisztérium háttérintézményére, folyamatos és felelősségteljes feladatok hárultak és hárulnak a közeljövőben is. A Közép-dunántúli Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda nyitott, szolgáló közigazgatási egységként látja el sokrétű feladatát. A RISZI alapvetően nyitott intézményként folyamatos mediatív tevékenységet végez NGO - NGO, illetve NGO - ifjúsági kormányzati szinten egyaránt, ellátja a pályázatok kezeléséből fakadó feladatokat, segíti a humán erőforrások mobilizálhatóságát, közreműködik a korosztályi/ifjúsági képviselői rendszer működtetésében, forrásokat teremt a szervezetfejlesztési feladatokhoz.

A RISZI mellett minden tervezési körzetben (kisirégióban) működtetni kell térségi ifjúsági információs irodát. Az ifjúsági információs és tanácsadó szolgálatok személyre szabott, ügyfélközpontú, alapellátás jellegű információs és tanácsadó, valamint azokat kiegészítő segítői szolgáltatásokat nyújtanak, elsősorban az ifjúsági korosztály tagjai számára. Ezek az irodák nem helyi, hanem térségi szinten szolgálatnak, egymással horizontális kapcsolatot alkotva, hálózatszerűen működnek. Jelenleg Veszprémben, Székesfehérváron, Dunaújvárosban, Esztergomban és Tatabányán működik ilyen iroda, részben a HAYICO (Magyarországi Ifjúsági Információs és Tanácsadó Irodák Szövetsége) hálózat keretein belül. Ezen irodák szakmai, anyagi és különösen humán infrastruktúrájuk erősítésén túl szükséges térségi irodákat létrehozni.

A régióban működtetni kell egy ifjúsági K+F tevékenységért felelős stratégiai tervező, elemző, fejlesztő központot, ez lehet a Regionális Ifjúsági Innovációs Szervezet.

A települési ifjúsági referensek feladatköre, jogállása szabályozatlan, legtöbb esetben a RISZI-től várnak támogatást munkakörüik fejlesztéséhez. Kétféle referens felfogást azonosítottunk a régióban: az animátor, aki hangsúlyt fektet a közösségek kialakítására, programokat szervez, pályázatokat ír, hivatali munkája mellett. A másik a hivatalnok, aki hivatali koordinációt végez az ifjúságot érintő kérdésekben, koncepciót, stratégiát alkot, felügyel, koordinál. A két szemléletmód megfelelő arányú eloszlása jelenleg település-függő. A cél, hogy minden kistérségben legyen ifjúsági animátor is, és hivatali ügyeket intéző, segítő referens is.

Sajátos szerepet tölthet be a régió ifjúsági intézményei és fiataljainak életében a tervezett regionális ifjúsági portál, mely ifjúsági szolgáltatásokról, szálláshelyekről, koncertekről stb. szolgáltat aktuális információkat. E felületnek egy módosított változata jelenhetne meg a plázákban és bevásárló központokban Ifjúsági Információs Torony formában.

Az intézményhálózaton belül, társintézményeknél, piaci és civil szolgáltatóknál el kell érni, hogy proaktív szemlélettel tervezzék a valós igényekhez igazodó önként vállalt és kötelező (alap) szolgáltatásaikat, finanszírozásuk a lehetőségekhez mérten tervezhető legyen. A szolgáltatásoknak egyre kevésbé korosztály-specifikusnak, sokkal inkább problémaközpontúnak kell lennie, igazodva a posztadoleszcens (a fiatalkor és a felnőttkor közé beékelődő) életszakasz sajátosságaihoz is. Összességében az ifjúsági szabadidős lehetőségek differenciálódnak és a meglévő helyszínek (táborok, ifjúsági házak, klubok) helyzete erősödik.

A helyi demokrácia, az ifjúsági közélet szempontjából is fontos, és a készülő ifjúsági törvény is meghatározza az ifjúsági korosztály települési szintű közügyekben való részvételének kereteit. E tekintetben a régióban nem szabad egységes struktúrát kidolgozni a helyi közösségek számára, meg kell hagyni a számukra leginkább megfelelő szervezeti forma kialakításának szabadságát.

A kitérési pontok megvalósulás esetén az adott területre vonatkozó jövőképet az alábbiak szerint lehet összefoglalni:

Az egyes kistérségi pontok vizionáltsági jellemzői 2020-ban

KÖZÖSSÉG ES EGYÜTTMŰKÖDÉS
<ul style="list-style-type: none"> • megerősödött (megerősített) kisközösségek • bővülő helyi (települési) kezdeményezések, közösségi programok megerősödése • jobb szakmai együttműködések és hatékonyabb munkamegosztás a régió ifjúsági szakemberei között • a jelenleginél erősebb ifjúsági civil szféra • hatékonyabb kommunikáció és információáramlás, a kommunikációs döntőn elektronikussá válik • gyakoribb estei (szezonális) szakmai/ágazatközi együttműködések lesznek • network szerű működés • a piaci szereplők (plázák, bevásárlóközpontok) is partnerek lesznek az ifjúsági ügyekben • Multikulturális szemléletmód erősödik • Ifjúság turizmus
IFJÚSÁGI SZOLGÁLTATÁSOK ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE
<ul style="list-style-type: none"> • proaktív intézmények kiszámítható és stabil finanszírozással • növekvő és professzionizálódó civil szervezeti feladatellátás • problémaközpontú szolgáltatások nem pedig korosztályspecifikus szolgáltatások • a posztadoleszens életszakasz sajátosságaihoz igazodó szolgáltatások • a források és az intézmények decentralizáltak • a települési szolgáltatások képezik a hálózat alapján és a kistérségi központok képezik a hálózat koordinálását, segítségét • generációs konfliktusokat oldó szolgáltatások is megjelennek • a szakemberek száma és felkészültsége jobban igazodik a meglévő feladatokhoz • működik a Regionális Ifjúsági Innovációs Szervezet • a nagyvárosokon belül az egyes településrészekben facilitátor vezetésével működő nyitott közösségi terek, ifjúsági közösségfejlesztő bázisok működnek • regionális ifjúsági portál működik az interneten • térségi ifjúsági referensek segítik a hatékonyabb koordinációt • az ifjúsági szabadidős lehetőségek differenciálódnak és a meglévő helyszínek (táborok, ifjúsági házak, klubok) helyzete erősödik. • Valós igényeken alapuló, egyeztetett képzési programok, regionális ifjúsági képzés alap finanszírozási bázisán • Plázákban fiatalok által gyakran látogatott közösségi helyeken „Ifjúsági Információs Tornycok” kerülnek elhelyezésre a régiót érintő ifjúsági információkról (koncertek, programok, szolgáltatások stb.)
ESÉLYEGYENLŐSÉG
<ul style="list-style-type: none"> • területi hátrányok csökkentése • társadalmi hátrányok csökkentése • integrált (roma, fogyatékos, speciális bánásmódot igénylők, interkulturális) programok • IKT eszközökhöz való korlátlan hozzáférés lehetősége és az eszköz használat minőségi váltása • Integrálódás Európába, a fiatalok részvétele az EU életében növekszik • Versenyképesebb oktatás lesz a régióban • Mind a területi, mind a foglalkozási, mind pedig az intragenerációs mobilitási lehetőségek nagyobbak lesznek • ifjúsági foglalkoztatottság növekedése • hálózati szemléletmód terjedése – nem hierarchizált viszonyok • régió hátrányos helyzetű településein élő fiatalok körébe is megjelennek az új ifjúsági programok • a digitális demokrácia fő motorjai a fiatalok

A vázolt jövőkép szerint tizenöt év múlva az ifjúsági feladatok megvalósításán dolgozók, regionális szakértők, munkatársak és az önkéntesek ágazattól függetlenül hálózati együttműködésen alapuló, jó információ- és jelzőrendszerrel kiépített, alapvetően a helyi közösségi kereteken belül működő rendszerben tevékenykednek. Ennek fókuszában elsősorban a horizontális, hálózatszerű kapcsolatok és az

élő együttműködések állnak, amellett, hogy a fiatalok egyre inkább individualizálódott helyi társadalomban, alapvetően megváltozott értékek mentén vezetik majd az életüket.

Az esélyegyenlőség, a társadalmi és területi hátrányok leküzdése kérdésében várhatóan komplexebb és egymásra épülő integrált ifjúsági fejlesztő programok jelennek meg. A fiatalok remélhetőleg jobban elérhetőek, informáltabbak és mind a régió, mind pedig az Európai Unió egésze szempontjából mobilak lesznek. Képességeik, tudásuk és felkészültségük versenyképes lesz, miközben a régióhoz kötődésük is erősebbé válik. Az ifjúsági szolgáltatások legtöbbje területi szempontoktól függetlenül elérhető lesz a fiatalok számára, és ebben nagy szerepet kapnak az IKT eszközök.

Az ifjúsági és ifjúságsegítő szolgáltatásokat nyújtó és az ifjúsági problémák kezelésére hivatott intézmények szervezeti struktúrája erősebb lesz az alapvetően a több kistérséget összefogó területi szinteken, működni fog egy Ifjúsági Innovációs Szervezet és az infrastrukturális jövőkép a meglévő szervezetek, szolgáltatások erősödését, a hiányzó szolgáltatások (térségi ifjúsági referensek), városi közösségi pontok, ifjúsági terek kialakítását, kapacitásuk növekedését vizionálja. Az információkhoz való hozzájutást, és egyben a régiós identitás erősítését szolgálja a regionális ifjúsági portál. A konkrét szolgáltatási rendszerben a vélt igények helyett a valós szükségletekre és a megváltozott élethelyzetekre reagál.

A korlátozott információáramlásnak köszönhetően a pedagógusok egy része jelenleg komoly tájékozatlanságot mutat az ifjúsági problémákkal kapcsolatos kérdésekben. Ez egyfelől tárgyi ismeretek hiányát jelenti, másfelől pedig tévképzeteiket jelent a problémáikról és annak kezeléséről. Szinte ismeretlen előttük az ifjúságsegítő hálózat s ennek köszönhetően jelenleg korlátozott a szerepük a probléma kialakulásának korai felismerésében. Ez a helyzet 2020-ra a tervezett képzéseknek és információs kampányoknak, valamint a valós együttműködések száma növekedésének köszönhetően megváltozik.

A kötet szerzői:

Mahler Balázs (1981)

1981-ben született Mórton. A Szegedi Tudományegyetem szociológia szakán végzett, jelenleg a székesfehérvári Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet kutatója, elemzője. Főbb kutatási területei a magyarországi civil szféra pályázati rendszerének strukturális változásai, valamint a környezetszociológia elméletek, és a környezettudatosság társadalmi változásai. Emellett kutatóként részt vett már több ifjúságkutatásban és katonaszociológiai elemzésben is.

Ruff Tamás (1978)

Ügyvezető igazgató

Egyetemi tanulmányait a Pécsi Tudományegyetem Szociológia szakán végezte. Szakdolgozatának témája a jövő nemzedék jogainak kérdése.

2004-től az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet adatfelvételi vezetője, az idei évtől ügyvezetője. Feladata a kutatóintézet szociológiai adatfelvételeinek és kutatásainak operatív irányítása (kérdézői hálózat koordinálása, mintavételi, adatfelvételi tervek megvalósítása, statisztikai elemzések) és ellenőrzése. Kutatás-módszertani területe az adatgyűjtési és kérdezéstechnikai módszerek hatékonyságára terjed ki.

Érdeklődési területe a környezetszociológiai, politológiai és ifjúság körében végzett kutatásokra terjed ki. Ennek keretében foglalkozott a társadalmi részvétel kérdésével a környezeti érdekegyeztetésben, különös tekintettel az önkormányzati és lakossági szerepvállalás kapcsolatára. Részt vett Székesfehérvár szociális térképének elkészítésében és több ifjúságkutatásban országszerte.

Domokos Tamás (1975)

Módszertani igazgató

Az egyetemi tanulmányok mellett az Echo Oktatáskutató Műhelyben kezdte kutatói pályafutását 1996-ban. Több közvélemény-kutató cégnél és nonprofit kutatócsoportnál dolgozott, 2004-től az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet módszertani igazgatója. Fő kutatási területe a fiatalok értékrendjének változása, valamint a felnőtté válás szociológiai problémái. Ezen túl ifjúságkutatásokat végez a tanulók mentálhigiénés helyzetéről, droghasználatáról, magatartás- és viselkedéskultúrájáról. Jelenleg három kutatási program dolgozik, a kelet-európai civil szervezetek életciklusát, a közép-dunántúli lakossági életminőség objektív és szubjektív összetevőit tanulmányozza, valamint a fiatalok önálló életkezdési stratégiát vizsgálja a poszt-szocialista átalakulás tükrében.

Külső előadóként tanított a Központi Statisztikai Hivatalban és az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, részt vett a kanadai "Survey Skills Development Course" magyarországi adaptálásában. A kvantitatív kutatómódszertan szakértője, ezen belül a mintavételi technikák alkalmazási technikáinak kérdéseivel foglalkozik.

Szanyi Ágnes, szociológus, tudományszervező

1979-ben született Szegeden. Diplomáját 2004-ben szerezte a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán, szociológus szakon. Szakdolgozatát, és tudományos diákköri dolgozatát is a művészetszociológia témakörében írta. Érdeklődési területe a vizuális kultúra társadalmi vonatkozásainak kutatására, ezen belül főleg a vizuális ízlés, és a tárgyi kultúra vizsgálatára terjed ki.

Jelenleg a székesfehérvári Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet munkatársa, mint tudományszervező és kutató. Részt vesz az intézet helyi és országos lakossági kutatásaiban, felsőoktatási és ifjúsági kutatásaiban, valamint nemzetközi megjelenésének menedzselésében.

Öcsi József (1967)

Művelődésszervező, szociális szervező, ifjúságsegítő szakértő

Tágabb értelemben vett ifjúságsegítői pályáját 1991.-ben kezdte a Veszprém Városi Családsegítő Központban, majd ezzel párhuzamosan közel öt évig dolgozott önkéntesként a veszprémi Drogambulancián, a fenntartó egyesület titkáráként illetve a Soros Alapítvány pályázatából támogatott ösztöndíjasként. 1997-ben a Mentálhigiénés Programiroda támogatásával koordinátorként részt vett egy városi primer kutatás szervezésében lebonyolításában, melynek keretein belül 1800 főt kérdeztek meg az általános iskolai korosztályon a szenvedélybetegségekkel kapcsolatos attitűdökről, melynek tapasztalatai később beépültek a pragmatikus tevékenységbe.

1997-től három éven keresztül óraadó tanár a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola Szociális Munkás Tanszékén közösségi illetve csoportmunka terén, részt vett a képzés tematikájának kialakításában, hallgatói terepgyakorlatok, esetmegbeszélések folyamatos vezetésében.

1999-ben a Családsegítők Országos Egyesületének szakmai alelnöke.

2000-ben részt vesz a Veszprém Megyei Civil Ház létrehozásában, beindításában, majd a Közép-dunántúli Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda munkatársaként tevékenykedett, főként a civil szervezeteket érintő fejlesztői területen (határmenti, határon átnyúló együttműködések, interregionális kooperációk)

"Civil a pályán" c. regionális folyóirat szerkesztőbizottsági tagja.

2003-ban a GYISM-től ifjúságsegítő szakértői címet kap.

2004-ben Nemzeti Civil Alapprogram-Civil Szolgáltató, Fejlesztő és Információs Országos Szakkollégium tagjává választották, melyen belül a képzési, kutatási és informatikai munkacsoport vezetője.

Jelenleg a regionális ifjúsági szolgáltató iroda vezetője (2000-)

Summary

As is well known Hungary's accession to the European Union has opened a new chapter in the country's life and has been affecting our region as well by giving new opportunities to the youth living in Central-Transdanubia. Nevertheless, youth organisations, youth aid organisations, and human service institutions are facing complex challenges especially considering **equal opportunities of the youth** in the new situation. The new situation requires new strategy and new development and innovation scenarios and it is time to reconsider how to position our region, the youth of our region in the competition within the European Union. **The youth** (moreover, the youth of the future) **living in the Central-Transdanubian region** can think and plan not only within the relation of seven Hungarian regions, but also in the **network of 254 regions throughout the EU**.

Official statistical data and regional data of representative samples were used in the **regional review**. In addition, internal reports, statements in expertises were used and primary samplings were carried out to collect missing empirical data.

It is generally expected that due to the accession to the EU, Hungary will receive substantial support to implement settled development programmes, and will become eligible for community development support estimated over 6 billion HUF between 2007 and 2013. The key plans to utilize EU funds, the National Development Plan II (NDP II) setting the main courses for development, and the central and regional so-called operative programmes on the specific rules of utilisation of funds.

The objective of NDP II is to turn Hungary one of Europe's most dynamically growing country by 2020, where people's living standards and life quality will be increasing; in other words, it will be a country of more jobs, higher incomes (and better workplaces), there will be safe and clean residence of better quality to provide longer and healthier life, that is, in sum, an enhanced quality of life. These goals, however, are too general and of too wide scope to work and plan with operatively either at national or regional level especially if age groups are considered.

The primary purpose of this background study is to provide certain operative programmes of NDP II with regional information on youth organisations in the Central-Transdanubian region and to draft an overall view on the youth and their opportunities, which can help us set courses for development. This study comprises results of extensive representative surveys and analyses of official statistical data to give an update on the current situation of the local youth in terms of

- demography,
- residence,
- drugs,
- spare time,
- work and culture.

This study paints an accurate and informative picture on the exciting, illuminating, common, though sometimes disappointing life of the youth living in the region.

This study on the Youth in Central-Transdanubia was made for "Mobilitás" by Echo Survey Sociological Research Institute in professional co-operation with Central-Transdanubian Regional Youth Service.